

3
48

ШЛЯХ

Молоде

Журнал Української
Молоді

СВ. 9. 47

Ч. 5-6 ь - вересень - жовтень 1947

ШЛЯХ
Молоде

Народна Українська
Молодь

1947

1.	х	х	Сьогодні.....	3
2.			С. ЧЕРКАСЕНКО. На тихі води.....	5
3.			Д-р Ю.В. - Сучасна доба і Україна.....	5
4.			О. ЛЬЖИЧ. - Хто кров'ю і волею зціпить.....	8
5.			- - За нами розгубленість мертва.....	8
6.			ГОВОРИТЬ ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ.....	10
7.			Живуть вічно!.....	13
8.			В.С. Серти нема для творців.....	15
9.			30 серпня 1941 року.....	16
10.			ГР. ЧУПРИНКА. - Чайка. - Перемога.....	17
11.			Д. КАР-ИН. - Провід і Революція.....	18
12.			Д-Р Ю.В. - До джерел.....	31
13.			Д. ПУМЕНКО. - За творців нової української дійсності	35
14.			ГР. ЧУПРИНКА. - Байда.....	38
15.			ПРОФ. Г. ВАЩЕНКО: - Ідеал людини в українській народ- ній пісні.....	40
16.	х	х	х Чайка.....	46
17.	х	х	х Аглая.....	48
18.			В. РЕД. - Проблема позитивного героя в українсь- кій літературі.....	54
19.			ПЕТРО ГОЛУБЕНКО. - Чи криза людини визвольного руху?.....	56
20.			ЮРІЙ ДІБРОВА. - Спогад.....	63
21.			ВЛ. Ш.-ОРЛЕНКО. - Під крилами ночі.....	64
22.			КРИТИКА І ВІБЛІОГРАФІЯ: "Юнацька Боротьба".....	67
23.			- - "Про молодь Наддніпрянщини".....	68

СЬОГОДНІ...

І день іде, і ніч іде
І, голову схопивши в руки,
Дивуєшся: чому не йде
Апостол правди і науки?..
Т. Шевченко.

І тоді, коли погасне ще один день, а в темному небі засвітяться зорі, дивлячись на них, згадуємо минуле, линемо думками в Рідний Край, туди - під рідне українське небо, "на ясні зорі, на тихі води". Чарівним видом постає перед нами і зникає Україна. А замість неї постає в уяві і ранить серце жорстока і невмолима дійсність - ста нова страшна передвоєнна і воєнна Руїна, і мозок свердлить усе одне і те ж питання: "ІЗ ЯКИХ ПРИЧИН І ЧЕРЕЗ КОГО СПУСТОШЕНА ЗЕМЛЯ НАША?"

І тоді, коли поринаємо в наші емігрантські будні і починаємо думати, де ми є, хто ми, і яке наше найближче майбутнє; коли бачимо перед собою постарілих ветеранів-комбатантів-визвольних змагань, старих емігрантів, які вже понад чверть століття блукають по "чужих і холодних світах" і, замість повороту на батьківщину, дочекались нової хвилі української еміграції й нове покоління українських патріотів мусить платити за свою любов до Батьківщини ціною отих блукань на чужині, - тоді знову ж постає подібне питання: "І ЧОМУ ПО СВІТАХ МИ БЛУКАЄМО, І ЯКИЙ МИ СПОКУТУЄМ ГРІХ?"

І тоді, коли перед лицем цієї страшної трагедії українського народу на Рідних Землях і не менш трагічного становища на еміграції, душа прагне знайти відпочинок і заспокоєння в "единомислії і братолюбії", а замість того бачимо, як ненависть і ворожнеча між українцями роз'їдає і руйнує останні надії й віру, як у хаосі і розтічі думок тонуть і гинуть найкращі почини і поривання і, замість мобілізації всіх сил проти спільного ворога, організовуються "блискучі відокремлення" і будуються барикади всередині єдиного фронту, і мечуться блискавки і сиплется каміння на українські голови, - тоді знову ж таки перед нами проноситься наша дивна історія, і проходить життя нації і сам час, і встають і не дають покою все ті ж думки: "ЗВІДКИ ЦЯ ВОРОЖНЕЧА І ТАКА РОЗТІЧ У ДУМКАХ? ЧОМУ ТАКИЙ ХАОС І ЦЯ ВЕЛИКА РУІНА В ДУМКАХ І СВІДОМОСТІ СУЧАСНИКІВ НАШИХ?"

І тоді знову наш погляд туди, наше серце там - на Рідних Українських Землях.

З далекого туману, з тихих озер південних надморських степів чарівним видом виринає перед нами й зникає Україна.

Мати...

Втілений прообраз тієї надзвичайної Марії, що стоїть на гранях невідомих віків -

- дві кришталеві росинки в очах, тиха журба і добрість безмежна...

І наш неможливий біль, і наша незносна мука тепліють в лямпаді фанатизму перед цим прекрасним, печальним образом...

Хіба не є цей образ - докором... Хіба не палить нас сором перед ним - пекучий сором?..

Де ж він - люблячий і Грізний, Великий і Гострозорий - кращий за всіх нас?

ПРОВІДНИК!

Хто збудив би нас і допоміг би знайти і пізнати себе, хто запалив би своїм словом наші душі і об'єднав би нас в одностайну й дисципліновану цілість?

Той, якого ми ждемо, і якого потребуємо, як повітря.

АПОСТОЛ ПРАВДИ!

Тієї Правди, що за неї готові встати, яку готові боронити, і за яку готові боротись на життя і смерть мільйони! Великої Української Правди, правди всіх поневолених людей, що світить у млі й освітлює шлях у їхніх змаганнях до подолання світового хаосу і ворожнечі, і до Відродження Людства.

АПОСТОЛ НАУКИ!

Тієї науки, яка є науковою теорією нашої Правди, що узагальнює і засвоює досвід віків, дає правдиве зрозуміння світу і процесу його розвитку, що освітлює шлях і є могутньою зброєю Правди та її носіїв у боротьбі за її перемогу.

ПРОРОК!

Той, хто гострим зором своїм, глибоким і проникливим розумом та інтуїцією відчув би нашу епоху і пізнав би, на що вона хворіє. Щоб знайти на ту хворобу нашого віку ліки і вказати на шлях і способи до оддоровлення і Відродження.

НОВА ЛЮДИНА НАШОГО ЧАСУ! Як приклад і зразок до наслідування новим поколінням української нації. Для тих, хто подолає цей хаос і впорядкує світ, а на руїнах старого збудує новий світ і нову українську дійсність.

ВІЧНИЙ РЕВОЛЮЦІОНЕР! "Дух, що тіло рве до бою". Той вічний Дух поступу і боротьби за щастя й волю, який живе у віках і буде жити вічно, знаходячи щораз нове своє перетілення і нове буття й вияв у поколіннях Нації.

В І Н Ж И В Е !

Чайкою білокрилою витає Він понад Дніпром і озивається в кожному українському серці. І будить їх зі сну і забуття, і пориває покоління за поколінням до лету...

І вони вставать і йдуть - лава за лавою, покоління за поколінням...

Вчора,

сьогодні,

завтра...

Це ж тут, на цій землі -

...Лягували шаблі, і коні бігали без вершників...

І гриміла, народжувалась молода епоха, і стелилися безмежні дороги у прекрасний, невідомий край, а в борах мерехтіли тіні середньовічних Лицарів...

Сьогодні тут іде бій українських революціонерів за свободу і гідність свого народу. Нікому і ніколи не зломити силу цього Дука...

Він живе - в поколіннях, що підводяться і йдуть у велике і світле Майбутнє.

Вчора їх була горстка - сьогодні їх тисячі, завтра їх будуть мільйони...

Ідуть, задивлені у велику Мету, що горить розтопленим золотом сонця і блакиттю українських степів на їхніх прапорах...

Ім'я тій Меті - Відроджена і Оновлена Україна...

За неї йдуть у бій...

І в очах у них - світло її ясних зір, у м'язах - потужність її чорнозему, в душах - простір і краса її пахучих степів...

Серця їх горять, як смолоскипи, палким вогнем великої Любови, і вони підносять його - цей світоч сердець і душ - у єдиному пориві все вище і вище, і просвічують шлях у Велике і Ясне Майбутнє.

С. Черкасенко

С. ЧЕРКАСЕНКО

На тихі води, на ясні зорі,
В гаї зелені, в краї веселі,
Злотом повіті лани,
Вливемо всі ми, як хвилі в морі,
На Україну, в пусті оселі
Із чужини.

Козачим трупом смакують круки,
Кістками, кров'ю дорогу криють
Її сини.
Гуркочуть грізно громи в просторі,
Ревуть гармати в німій пустелі,
Котиться, регіт луни.

На тихі води, на ясні зорі,
В гаї зелені, в краї веселі
Із чужини.

Д-р Ю. В.

СУЧАСНА ДОБА І УКРАЇНА

I

Доба світових війн і революцій значила шлях історії руїнами імперій, розгромом войовничих народів і упадком їх світоглядів расової виключності та насильства. Вкінці вона вивершилася потоптанням і поганьбленням одвічних ідеалів ЧЕСТИ, ЛЮБОВИ І СВОБОДИ.

Нага правда доби звучить: ЗАГАЛЬНА КРИЗА ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ І САМОЇ ЛЮДИНИ.

На понурих обр'ях світу дотлівають вогнища вчорашніх пожеж, а серед темряви зловісних ночей заблискують хижі спалахи - вістуні третьої і найбільшої завірюхи, що насичені енергією глибоких протиріч і потворних пристрастей і готові вибухнути й розладуватися в світовому змаганні за долю людей, народів, рас і суходолів.

Апокаліптична доба нестримно гряде до повного вияву віками нагромаджених суперечностей думання, розбіжностей прагнень і непокараних злочинів діяння, щоб визволом на яву всіх сил розкрити містерію існування навстіж ВЕЛИКОМУ ДНЕВІ, який вирішить, що заціліє і буде жити, а що впаде і відійде в забуття.

Пам'ять пережитого лихоліття і прочуття можливого загину в безодні майбутніх зривів виповнюють сучасних людей і народи неопанованим страхом, що скував на їхніх устах крик розпачу і шепіт молитви, щоб Провидіння було ласкаве і доля загибелі пройшла мимо них.

На роздоріжжях світу не видно живих пророків і рукотворних дороговказів спасіння і порятунку.

Під гострим зором людського розуму великий світ помножився у безконечність і горить міріадами зір, а рідна далека земля міниться вогнями блискучої цивілізації Майбутнього.

Проте, в душі людини, володаря Землі і земних істот, залягла п'тьма і розпач бездомного сліпця, що збився з дороги і, непам'ятний мудрости прастарих мітів, не може рішитися ні на СВОБІДНИЙ ЧИН ПРОМЕТЕЯ, ні на ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ВИБІР ГЕРАКЛЯ, але ладен піддатися на ласку сліпого випадку.

Неспромога людини вичути й усвідомити до кінця небезпеку, і нерішучість їй протидіяти, спричинена не БРАКОМ МУЖНОСТИ, а СКЛАДНОСТЮ ЖИТТЯ, що так скомплікувала життєву тактику самого його творця, який потрапив у залежність від власних надбань, і він боронить своє майно тоді, коли передусім смертельно загрожений ВІН САМ І ЙОГО РІД.

Правдивим пророком своєї долі мусить бути собі само життя в постаті суверенних людей і народів, спроможних у годину історичної проби виявити повноту духових сил і кинути в бій за свій прапор СВОГО ГЕНІЯ ЖИТТЯ.

Геній - наймогутніший творчий вислів вічної ідеї життя, і він говорить в кожній людині мовою її роду.

II

Світоглядова боротьба доби великих зламів переходить у вирішній двобій вічно-людської ідеї СВОБОДИ і нелюдської доктрини колективного рабства - витвору духа московської історії.

ЖИВА ІДЕЯ СВОБОДИ є прапором усіх поневолених народів і тих між державними народами, що збагнули грозу часу і вже відкрили джерело небезпеки для свого фізичного існування, своєї духової культури і свого становища в світі.

Поділ світу на Захід і Схід відбувається за почином першого, з метою протиставлення другому, в невблаганному наступі його нівеляційної доктрини, якою прагне обняти весь світ та підкорити його своїй нищівній волі.

ДУХ БОГОПОДІБНОЇ ЛЮДИНИ ПРОТИ ТИРАНІЇ САТАНІЧНОЇ ПОТВОРИ В ЛЮДСЬКОМУ ТІЛІ - це заповідна тема сучасного змагу, ходом і вислідом якого окреслиться обличчя людської майбутности.

Перемога і переможець у найбільшому змагові історії обумовлені РОДОМ ЗБРОЇ, яка мусить бути виявом ПОВНОЦІННИХ ПРИКМЕТ І ВАРТОСТЕЙ ВІЧНОЇ ЛЮДИНИ, вирощеної з ґрунту рідної землі для високого ДУХОВОГО ПОКЛИКАННЯ.

Бойова мораль воїна в похідних лавах ІДЕЇ ЖИТТЯ за творчу будучність одухотворена ЕТОСОМ ЧИСТОЇ ЛИЦАРСЬКОСТІ - нести її прапор до перемоги за всяких умов і жертв.

III

Навіч руїн Української Батьківщини, мільйонів жертв, що впали із злочинних рук чорного і червоного тоталізмів, перед обличчям безприкладної недолі ВСЬОГО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, що поневіряється, гнаний і катований, в челюстях безмежної московсько-советської пропасти -

Сучасна Україна низько хилиць голову перед масстатом мертвих і долею з'єднаних живих своїх дітей, та підносить вона її і випрямляє своє зоране ранами тіло до грядущого бою за завтрішний день життя свого і своїх потомків.

На похідний шлях у соняшну будучність бере Україна ХРЕСТ - символ героїчного духа, МЕЧ - видимий знак сили живої крові, і ТРИЗУБ - володарський знак тисячолітніх державних традицій Української Землі.

Сили землі, крові і духа в неподільній одності УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ ЖИТТЯ творять основну правду України.

Україна підносить прапор своєї істоти і покликання, як заповідь собі і своїм синам - бути між народами світу суверенною одиницею і творити із своєї особовости своєрідні і ніким не заступлені вартості життя.

УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ ЖИТТЯ - є одна і неподільна в своїй органічній сутності, а її творча природа відкриває для живущих у її підсонні істот широкий простір індивідуального вияву і ростових змагань.

Сучасний український націоналізм сприймає так окреслену свідомість української національної ідеї, як головну правду свого світогляду і буде діяти в ім'я її та творити для неї всі засоби її життєвого росту і творчого здвигу.

Найперше завдання української сучасности - це освідомитись з усій соборності свого буття, думання і стремління - в одність ідейного підмету, для визволу всіх своїх сил у ЗБІРНИЙ ЧИН ДЕРЖАВНОГО ВОСКРЕСІННЯ УКРАЇНИ.

(З матеріалів III-го Великого Збору Українських Націоналістів. Серпень 1947 р.).

О. ОЛЬЖИЧ

ХТО КРОВ'Ю І ВОЛЕЮ ЗЦІПИТЬ В ЦЕМЕНТ
БЕЗВЛАДНИЙ ПІСОК МІЛІОНІВ...

Держава не твориться в будуччині,
Держава будується нині.
Це люди, на сталь перекуті в огні,
Це люди, як брили камінні.

"З підпілля темного йде у світ широкий український босвик-революціонер із сурмою в руках і мечем при боці. Схід землі виходить він на світло денне і ставить свої кроки, повільні, може, але певні. Під землею він вирів, але вродився на білому світі. В надлюдських муках зродила його мати - кров невинно помордованих ворожою рукою. Кат був його повитухою, скрипіт шибениць - колисковою піснею, а казками - зойки катованих. Годувався терпінням народу, а вмивали його сльози сиріт. Дві пістунки мав він: Любов і Ненависть, а одного учителя: Правду. Лиця його усміх не красить, але й сум йому чужий. Про боязнь не чув. Милосердя не просить. Він віру має - віру в народ свій, з котрого вийшов, до котрого йде й серед котрого жити буде. Він ДУХ - думка, втілена в силу. Думка мільйонів, що за правду лягли, ідея мільйонів, що до правди йдуть.

І ціль у нього одна: воля у власній державі. Суверенна Соборна Українська Держава - то його найближча мета, а шляхом до неї - боротьба. Апостолом боротьби він був, є і буде. Святу боротьбу за правду і волю проповідувати він хоче, боротьбу, що не знає стриму, не лякається жертв, боротьбу, що святістю і величчю цілі освячує себе. Він апостол, але в руці - меч, а слова і тони його сурми будуть тільки відгуками його діл, і вони знатимуть його дорогу.

Він апостол думки і чину.

І йде він між український нарід: будити тих, що не пробудилися ще з рабського сну, додавати сил тим, що стоять у борні, двигати тих, що, виснажені, впали на шляху. І сам рости, міцніти буде на своїй мандрівці, бо він творець сили і сили твір".

"СУРМА" 1927 р.

.....

За нами розгубленість мертва,
Де страх і покора - закон.
Там втрат те буває, де жертва -
Здобутий в огні бастион!

Ім'ям неблаганним свободи
Здолали ми й кинули ниць
Понурі карпатські приходи,
Асфальти далеких столиць.

А тут на міста й хутори ми
Залізну накиннули сіль.
Тут скрізь наше військо незримо
У хижих залагах стоїть.

.....

Потрібно всіх в роботі,
А серце б'є, як обух,
Прокляття моїй плоті,
Що слабша за мій дух!

Їх душі - горіння і криця -
У нашому завжди гурті,
Братів, що в далеких в'язницях
І тих, що упали братів.

.....

Майно революції цінний
Живий боеквик повсякчас.
Сьогодні найбільшого чину
Вона зажадає від нас.

Товаришу, любий мій брате,
Хіба упокорить нас це?
Хто вмів справедливо карати,
Той дивиться смерті в лице!

.....

Для тих, що нікчемні і кволі
Заквилять про зламаний пвїт, -
Неугнутість нашої волі
І нашої віри граніт.

Ніколи нікому не стерти,
Що сріблом ясної сурми:
Шкодуємо тільки, що вмерти
Удруге не зможемо ми!

Дорога пряма і одверта,
І твердо іде леґіон.
Там втрат не буває, де жертва -
Здобутий в огні бастион.

Хто має уши - хай слуха!
Хто має серце - люби!
Встає цитаделя духа -
Десятки літ боротьби.

("Вєжі", 1940 р.).

У ТАКТ РОКАМ ГУДЕ НАШ КРОК.
МИ ІДЕМ...МИ РОСТЕМО...МИ БУДЕМ!
Ю.Клен. "Ми".

Надії мрійні і смутне
квиління
Загублено у передранній млі,
А гострозоре мужне покоління
Уже росте на молодій землі.
П.Филипович.

НА БОЙОВОМУ ПОСТУ - НА ВАРТІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ
ГОВОРИТЬ ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

(Резолюції III ВЗУН'у).

I

1) Організація Українських Націоналістів в час між II та III-м ВЗУН'ом, в періоді другої світової війни, перейшла черговий етап своєї вогневої проби. Вона ще раз ствердила свою здібність починати та проводити зріло і доцільно національно-визвольними процесами.

Оцінка ІУН'ом ситуацій, у яких опинялась Україна в другій світовій війні, була правильна, що стверджено далшим розвитком подій. ОУН, розуміючи суверенність української визвольної політики, не пішла на автурницькі кроки чи політичні комбінації, які були би шкідливі для української визвольної боротьби.

2) Коштом великих утрат у своїх членах, ОУН у 1941-42 роках розгорнула на Наддніпрянщині широко zakresну акцію, яка скріпила самостійництво та збудила нові революційні сили на цих землях.

3) Партизанська тактика ОУН, що брала в свою основу малі, добре військово та політично вишколені групи людей, виявилась єдино доцільною під кутом дальшого розвою подій. Провід УН, щоб не допровадити до братовбивчої боротьби, не вжив безоглядних заходів у напрямку усунення терористичних метод СБ, і це мало надалі фатальні наслідки для українського політичного життя.

4) III-й ВЗУН стверджує, що братовбивства, вчинені над членами ОУН та іншими українськими патріотами, тяжать далі над українським політичним світом і затрують атмосферу в ньому.

III-й ВЗУН жадає покарання винних у кайнових злочинах і викинення їх поза межі українського життя. Тих, які не заплямовані тими злочинами, III-й ВЗУН закликає повернутися в лави Організації Українських Націоналістів.

5) III-й ВЗУН висловлює признання Голові Проводу ОУН за його мужню, тверду та гідну поставу до націонал-соціалістичної Німеччини, коли він виступав - чи то в імені ОУН, чи українського політичного світу - в 1940-45 роки.

6) Український націоналізм, як ідея та рух, що впливають із духу та потреб української нації, закорінився протягом останніх років ще глибше на всіх українських землях. У героїчній боротьбі краєвих синів України, український націоналізм збагатив свої теоретичні основи та політичний досвід, використовуючи ці здобутки в поглибленні, удосконаленні своєї програми й тактики.

7) III-й ВЗУН зобов'язує Провід УН звернути якнайбільшу увагу на всебічний вишкіл кадрів під кутом потреб ближчого визвольного етапу, для якого мають бути розроблені теоретичні основи та організовані матеріальні засоби.

II

1) Намагання монополізації українського життя однією партією в нинішніх обставинах протиприродні і ваздалегідь засуджені на невдачу. Вони лише анархізують українське суспільство.

2) Здиференційованість українського суспільства - це явище нор-

мальне, але вона не повинна переходити певних меж, щоб не атомізувати нашого суспільства. Вона повинна знаходити своє розв'язку в національній солідарності, як головній прикметі воляго політично-дозрілого народу.

3) Вважаємо за нормальне й корисне змагання між політичними групами й організаціями, бо тим способом відбувається кристалізація ідей та добір людського матеріалу і тим шляхом оформляється правильна концепція визвольної акції. Та ті змагання, щоб дати практично-позитивні наслідки, повинні відбуватися в належній формі з додержанням етичних засад та засади національної єдності.

4) Вимагаємо від груп і організацій, які мають претензії на певну роль в українському суспільно-політичному житті, а зокрема в визвольних змаганнях, ясного окреслення своїх світоглядних, програмових та політичних позицій, бо лише за цих умов можлива організація загально-національного визвольного фронту.

5) Приймаємо, як факт, існування в українському світі, поруч націоналістичного руху, ще цілого ряду інших політичних і світоглядних течій. Однак, лише націоналістична ідея може стати найпевнішою підвалиною визволення і державницького скріплення української нації. Тому націоналізм бореться і боротиметься за свою провідну роль в українському житті.

6) Мислимо Національну Революцію, як всенародній здви́г у напрямі визволення й державного оформлення української нації, здви́г, у якому візьмуть участь усі творчі соціальні елементи і всі творчі національні політичні сили з належним суспільним підґрунтям. Тоталітарним намаганням знищити український народ духово, економічно, політично й біологічно, українці мусять протиставити всенародний фронт.

7) Закарпатська еміграція має посісти на цьому фронті своє питеме місце, і своїм досвідом, впливами, засобами та безпосередньою участю в змаганнях внести свою вкладку в велику справу визволення України і відбудови Української Держави.

III

1) Еміграцію трактує ОУН, як дуже важливий, але побічний відтінок української Визвольної Боротьби. Проте, він важливий тим, що тільки поза межами московської окупації можливий вільний вияв духу українства та організація і систематична праця на деяких ділянках роботи.

2) Збройна партизансько-повстанська боротьба проти окупанта України в формі УПА чи якихось інших формацій - це один із виявів чинного спротиву українського народу, і наявність цієї боротьби - це його великий моральний і політичний капітал. Як рух всенародній, вона не сміє бути монополізована жодною партією чи групою.

3) Ш-й ВЗУН у приязності представників українських земель з гордістю вітає героїчних друзів-борців підпілля і повстанських загонів та заявляє, що всі зусилля націоналістичного руху спрямовані на піддержання їхніх змагань із ворогом.

а) Вшановуючи героїв, що впали в боротьбі, Ш-й ВЗУН клонить голову перед стражданнями і горем удів, сиріт, батьків, сестер і братів, які залишилися по них;

б) Ш-й ВЗУН висловлює свою глибоку печану друзям-інвалідам визвольних змагань українських останньої доби, та висловлює їм

признання та вдячність за зразкове виконання обов'язку су-
проти Батьківщини.

4) Збройна боротьба - це вияв непримиримості України з режимом окупації, але на сучасному етапі визвольних змагань ОУН вважає за головне своє завдання на українських землях дальше закорінення підпільної сітки, як основної бази всебічної боротьби з окупантом і з його політикою нищення.

5) Ворог веде скажений прискішений наступ на душу української нації та її біологічну основу. Виселювання мільйонів українців, організований голод, масові репресії, нищення найменших проявів української духовної суверенності в мистецтві та науці, русифікація всього культурного життя до основ і масова колонізація України - це його засоби.

6) Сьогоднішня боротьба українського націоналістичного руху - це не лише боротьба за підготовку вриу й останнього бою, а й за збереження цілості українського організму. Тому всякі передчасні виступи лише шкодять пляновій підготові й переведенню остаточного бою.

7) За передмову Української Національної Революції Ш-й ВЗУН вважає зрушення найглибших надрів народу, охоплення всіх суспільних верств та включення їх в організований фронт боротьби, бо щойно тоді революційно-самостійницька ідея здобуває повну базу під свій розвиток.

8) В долі української нації щораз більшу роль гратиме українське робітництво. Воно щораз більше поповнюватиме революційні ряди. Воно, поруч селянства, буде одним із тих таранів, що повалять большевицьку систему.

9) Для успіху в боротьбі на життя й смерть із червоною Москвою, необхідний суцільний фронт поневолених народів і суцільний український фронт. Конкуренційна боротьба і міжгрупове співзмагання українських політичних середовищ, допустимі ще тепер, мусять зникнути на етапі головного удару. Ш-й ВЗУН кличе всі українські політичні середовища до звершення повної, всенаціональної концентрації сил і створення одного спільного політичного центру ще перед початком вирішального етапу.

10) Сила большевизму лежить в тотожності його цілей з цілями московського імперіялізму. Для повалення його, треба підкреслювати його антинародність, забивати клин поміж большевизмом і народом, між компартією й червоноармійцем, між верхівкою та рядовиками компартії.

11) Постава майбутніх наших воєнних союзників до державницьких змагань української нації може бути різна, але вона не вплине на ціль нашої боротьби. Українські революційні сили не дадуть себе узалежнити від зовнішніх чинників, а зіпруться на озброєні народні маси. Постава цих мас змусить сторонні чинники рахуватися з волею української нації.

IV

1) Існування непримиримих противенств поділило світ на два воєнні блоки держав: Західній, очолений США, та Східній, під проводом СРСР. Совети далі прямують до світової гегемонії шляхом підважання сучасних політичних і соціальних режимів. Тим вони неминуче провадять до третьої світової війни.

2) Європа, знесилена другою світовою війною, опинилась між двома блоками і загрожена в своїх політичних та господарських основах. Під впливом цієї загрози та обставин повоевненого часу, європейські народи шукають рятунку в затисненні політичної і господарської співпраці між собою. Зокрема, Англія намагається цим шляхом встановити нову рівновагу сил у світі.

3) Підлягаючи тим же вимогам та будучи загроженими в своєму існуванні розгоном московського імперіялізму та розростом Німеччини, народи сходу Європи прагнуть до творення більших державних з'єднань. Перед Україною відчувається перспектива організації та участі в блоку держав чи союзі народів, розташованих між Балтиком і Чорним морем.

4) Українська зовнішня політика, узгоджуючи факт наявності Української Советської Республіки в Організації Об'єднаних Націй, змагається за визнання світовими чинниками кінечности відродження України, як національної держави, неминучости відрвання України від Росії, та необхідности включення Української Держави в європейську політичну систему.

5) Українська зовнішня політика мусить прагнути до усунення тих труднощів, які, в формі імперіялістичних тенденцій поляків, стоять на переході до відновлення Самостійної Соборної Української Держави.

6) Для успішности української зовнішньої політики потрібне створення Світової Української Репрезентації, яка б з участю за-океанської еміграції провадила пропаганду української національної ідеї та державности серед чужинного світу.

" Ж И В У Т Ь В І Ч Н О ! "

Простора і світла зала, ризиковано й сміливо прикрашена великим портретом, українським національним прапором і гербами Українських Земель... Ризиковано й сміливо - з огляду на конспірацію й нелегальні умови, в яких зібрались ці, на перший погляд скромні і непомітні люди... Зала стає переповненою... Притишені розмови окремих гуртків раз-у-раз покриваються радісними окликами привітань і несподіваних зустрічей...

А над ними, з чолової стіни, над столом для Президії - портрет людини з затиснутими устами й зосередженим на якійсь цілі поглядом -

Є В Г Е Н К О Н О В А Л Е Ц Ь...

Тут зібрався Третій Великий Збір Українських Націоналістів. Передова бойова когорта українських революціонерів...

- Про що ви думаєте?..

- А дивлюсь оце і згадую... - ніяково відповідає висока постать своєму другові, і по лавзі продовжує: - Згадую ось ці наші три літери - ОУН! - як вони відбилися в моїй юнацькій пам'яті колись... там, на рідних землях... Щось страшне і демонічне звучало в цих

трьох літерах для ворога, і щось привабливе для нас - її ще не усвідомлених, інстинктивних симпатиків - однаково хоч би де ми були: у ВУЗ-і, чи в комсомолі... І не дарма ворог шукав слідів організації скрізь і прикладав усіх своїх сил і засобів, щоби вразити її в саме серце, коли цілив у її основоположника - Євгена Коновальця... І я оце тепер думаю: що б дали і якою ціною й зусиллями заплатили б більшовики, щоб накрити оце всіх нас тут разом і "уничтожить" "осинное гніздо українського націоналізму..."

- Ого-го!... - піднесено і "по-східняцькому" розмахисто реагує друг на думки земляка і бере його під руку. І вони йдуть по залі, крізь інші гурти людей, і ми губимо їх слова й думки десь у зливі інших думок і споминів...

До залі вступає голова Проводу Українських Націоналістів і вітається з людьми Великого Збору.

- Слава Україні!

І зала одним віддихом усіх присутніх відповідає:

- Україні слава!..

...Лунають чіткі, карбовані слова про пройдений шлях і про тих, кого вже між нами немає...

- "В боротьбі за волю України, за свободу поневолених народів і свободу та гідність людини, Організація Українських Націоналістів стояла в передових лавах. Про це найкраще свідчать наші втрати. Вороги України і всього людства, в постатях німецького націонал-соціалістичного бестії і московсько-більшевицького тоталізму, знали, хто є носієм негнutoї волі до боротьби й неупокорености Української нації, і шукали скрізь наших людей, щоб насамперед їх знищити. Але ніщо не могло залякати їх, і вони йшли на бій, щоб виконати свій моральний обов'язок перед своїм народом і своє призначення. Згадаймо ж їх - наших незабутніх друзів - борців за волю України, що полягли в боротьбі, і вшануймо їх пам'ять!"

Делегати Ш-го Великого Збору Українських Націоналістів устають і схиляють голови перед пам'яттю поляглих...

А в цей час Голова Великого Збору - Микола Капустянський, генерал-хорунжий українських військ доби збройних змагань 1917-21 років і активний учасник революційної визвольної боротьби ОУН, читає з довгого списку імена поляглих. Кожне ім'я Великий Збір зустрічає урочистим ствердженням:

- Живе вічно!...

Звучать маєстатичні слова: "1. Др Кандиба Олег, 2. Сотник Сенник Омелян, 3. Полковник Спідборський Микола, 4. Д-р Барановський Ярослав, 5. Полковник Сущко Роман, 6. Сотник Чучман Йосип, 7. Генерал Курманович Віктор, 8. Тураш Петро, 9. Мицик Іван, 10. Куп Олександр, 11. Щубський Ігор, 12. Шульга Володимир, 13. Брати Пришляки, 14. о. Чемеринський Ярослав, 15. Теліга Олена, 16. Інженер Теліга Михайло, 17. Рогач Іван, 18. Рогач Анна, 19. Олійник Петро, 20. Рощко-Грлявський Іван, 21. Чемеринський Ярослав, 22. Гузар-Чемеринська Дарія, 23. Кошик Іван, 24. Біда Іван, на чолі з своєю групою, 25. Професор Гупало, 26. Кузьмик-Петренко, 27. Проф. Багаай з родиною, 28. Антін Баранівський, 29. Інженер Романів, 30. Інженер Сиченко, 31. Перевертун (Голова Вукопспілки), 32. Чередниченко Тодот, 33. Бондаренко з

дружиною і дітьми, 34. Домазар Аркадій, 35. Суховерський Антін, 36. Сестри Суховерські, 37. Лейтенант Зеленко Михайло, 38. Студент Мовчан Валентин, 39. Студент Кравченко Володимир, 40. Терещенко Василь, 41. Студент Кравченко Микола, 42. Пані Ярембаш, 43. Професор Левченко, 44. Інженер Неборачко, 45. Професор Назаренко, 46. Орищенко з дружиною, 47. Герасимчук Володимир, 48. Яценко з дружиною, 49. Береш, на чолі з своєю групою, 50. Борковський з 15-ма друзями, 51. Стасів Володимир, 52. Д-р Самотовка Ярослав, 53. Шморгун Михайло, 54. Д-р Якио Володимир, 55. Демо-Довгопільський Анатолій, 56. Сірецький із 7-ма буковинцями, 57. Інженер Кононенко Микола, 58. Інженер Горбань Микола, 59. Інженер Світличний, 60. Коник Богдан, 61. Інженер Соколовський, 62. Децик Омелян, 63. Д-р Фодчук Роман, 64. Войтанівський Василь, 65. Лубченко Аркадій, 66. Д-р Панченко-Юревич Володимир, 67. Д-р інженер Равич Дмитро, 68. Інженер Оскач Дмитро, 69. Гайсина Федір, 70. Генерал Зілінський Віктор, 71. о. Куницький Леонтій, 72. о. президент Волошин Августин, 73. Чирський Микола, 74. Квасниківський Іваночко Іван, 75. Володимир Колосовський-Рубич, 76. Ревюк-Боргович..."

А за ними йдуть десятки і сотні інших. А легіон поляглих революціонерів доповнюється ще новими іменами членів ОУН, що їхня доля ще не вияснена, або прізвиська подавати передчасно. Але не загубиться ніколи їхня жертва, і перед ними схилять свої голови прийдешні покоління. І тоді з їхніх уст зірветься урочисте й побожне:

- Ж и в у т ь в і ч н о !

В. С.

Смерти нема для творців,
Стиснемо дужче багнет!
Той, хто горів і згорів,
Вічно веде нас вперед.

Юно йдемо до мети,
Ми - Революції гнів.
Весело в лавах іти,
Смерти нема для творців.

Смерти нема для творців,
Стиснемо дужче багнет!
Той, хто горів і згорів,
Вічно веде нас вперед!

30 С Е Р П Н Я 1941 Р.

ПАМ'ЯТІ О.СЕНИКА-ГРИБІВСЬКОГО І МИКОЛИ СЦІБОРСЬКОГО
(1941 - 1947)

У К Р А Ї Н Ц І

Дня 30 серпня ц.р. на вулицях Житомира згинули героїчною смертю два члени Проводу Українських Націоналістів: сотник Омелян СЕНИК-ГРИБІВСЬКИЙ і підполковник, інженер Микола СЦІБОРСЬКИЙ. Згинули вони від куль каїна-братовбивці у передових рядах борців за Українську Незалежну Соборну Державу. Впали біля веріт Золотоверхого Києва, до якого рвались їхні серця і який вони обидва 22 роки перед тим, якраз днів 30 й 31 серпня 1919 року, здобували в рядах Української Армії. Вони впали при виконванні свого обов'язку, до краю вірні Україні, Націоналістичній Ідеї й Організації Українських Націоналістів. Ворожа рука рішилася на це злочинне вбивство в хвилину, коли Українська Нація переживає вирішальний час боротьби за свою волю, коли серця всіх українців спрямовані до національної єдності й творчої праці для України.

Євген Коновалець, Омелян Сенік-Грибівський, Микола Сціборський - творці Українського Націоналістичного Руху та основоположники УВО й ОУН упали жертвою ворожих сил, що їм страшна й ненависна українська державність. Вони, що продовжували почате Головним Отаманом Симоном Петлюрою державницьке діло, загинули, як і Головний Отаман, з наказу тієї ж самої Москви, з рук різних виконавців її волі...

НАЦІОНАЛІСТИ Й НАЦІОНАЛІСТКИ!

Організація Українських Націоналістів, утративши двох членів Проводу: Омеляна Сеніка-Грибівського й Миколу Сціборського, понесла велику жертву. Смерть тих двох великих українців, провідних націоналістів-революціонерів - це велика втрата для дальшої визвольної боротьби України. Серце рветься з болю у кожного з нас перед обличчям великої жертви й трагедії нашого народу.

В цю хвилину закликаю вас до спокою та рівноваги духа. Нас же ще тяжкий змаг...

Не вб'є ворог Ідеї, вбивавчи її носіїв. Жертва крові за правду родить когорти нових борців, що у своїй вірній завзятті доведуть Ідею до перемоги. Будьте вірні Україні й Націоналістичній Ідеї, стійте твердо на своїх стійках та давайте рішучу відсіч спробам нищити українську силу, звідкіль вони не походили б...

Слава пам'яті незабутніх наших Друзів: Омеляна Сеніка-Грибівського і Миколи Сціборського! - Слава всім поляглим за Україну Героям!

Слава Україні!

Постій, 5 вересня 1941 р.

Андрій Мельник,
Голова Проводу Українських
Націоналістів.

ГР. ЧУПРИНКА
(Розстріляний 28 .8.1921 р.)

Ч А Й К А

З жалем, з болем
Понад полем
Крик розноситься чайнний,
Наче в давні
Дні безславні
Длач рабині
На чужині.
То неначе
Мати плаче
За погубленими дітьми,
Що в неволі
Та в недолі
Зникли в горі, зникли в пітьмі.
Плавним льотом
Над болотом
Чайка лине, чайка в'ється -
То з одчаю заридає,
То в риданні засміється...

П Е Р Е М О Г А

(З циклю "Смертію смерть поправ").

Як спалахне серце кволо
Палом страчених надій,
Я прийду до тебе, доле,
На страшне криваве поле,
На останній смертний бій.

Все одно я маю рану,
Рану смертного жалю,
Так на бій я сміло стану,
Гучно висловлю догану,
Хоч тебе і не зломлю.

Я не гнусь, мов раб, під гнітом,
Доле, мачухо лиха,
Знай - з тобою, з цілим світом,
Я поб'юсь з лицем одкритим
Проти злости і гріха.

Смерті в очі я загляну,
Жах могильний я стерплю,
Все одно я маю рану
Нестерпучу, нездоланну,
Рану смертного жалю.

Д. КАР - ИН

ПРОВІД І РЕВОЛЮЦІЯ

А попереду отаман
Веде, куди знає...
Т. Шевченко.

I

Б велика доля правди і глибокий сенс у словах, що причиною нашої трагедії і кожночасного упадку й поневолення України є те, чого "треба шукати не в землі (її багатство, географічне положення), ні в "народі" (його свідомість, задоволення його інтересів, добробут), - лише в третьому, в найважливішому складнику Держави - в провідній верстві і в Проводі. "Той, хто хоче смерті якогось народу, цілить у його голову". Українці переконалися в цьому на своєму власному досвіді - з досвіду своєї гіркої, але й повчальної історичної долі. Останні десятиліття дають до цього найкращий доказ. Затруївши свідомість української інтелігенції фальшивою "правдою" і фальшивою "наукою", і розклавши її, ворог узяв Україну з середини. Щоб затримати своє панування, ворог діє в тому ж напрямі і тимийж засобами - в напрямі духової й політичної кастрації української інтелігенції шляхом прищеплення їй своєї фальшивої "правди" і своєї "науки" і методами фізичного винищування тієї частини української інтелігенції, яка цій ворожій правді й науці не хоче вірити й не підкоряється їй, а пасивно чи активно боронить свою суверенність і свободу.

І коли ми звертаємося обличчям до проблеми визволення українського народу і відродження української нації сьогодні, то знову ж перед нами виступає у всій своїй гестроті й актуальності ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ ВІДПОВІДНОГО ДО ЗАВДАНЬ ДАНОГО ІСТОРИЧНОГО МОМЕНТУ І СТАНОВИЩА ПРОВІДУ - ПОЛІТИЧНОГО І ДУХОВОГО ПРОВІДУ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ І УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.

Ідея провідництва - це не порожня вигадка теоретиків-схолястиків чи твір українських націоналістів, або їхня "позичка" з чужих доктрин і систем. Ця ідея - це відбиток однієї з правд об'єктивної реальної дійсності і теоретичний її вислів. Цю правду - правду провідницького елементу суспільного життя - ствердили і науково обґрунтували соціологи на підставі дослідження історичного процесу і фактів історії. Ця правда стверджується не лише логікою, розумом - наукою, а й відчувається інстинктом - інтуїцією, ірраціонально. Коли ми відчуваємо брак проведу і його потребу, коли ми хочемо такого проведу і прагнемо до нього, щоб піднятися і скрипитися в одній думці і в одній ідеї і знайти в цьому джерело своєї сили й окріплення, то цим самим інстинктивно ми пізнаємо цю правду нашого життя.

Але все сказане тут не означає, що і в нашому українському суспільстві не було викривлення цієї ідеї, або неправильного розуміння її і хибного організаційного та ідеологічного оформлення в теорії і практиці деяких українських теоретиків і політиків.

Момент очолювання, провідництва - це постійна і тягла риса суспільного життя і неодмінний елемент органічно-закономірних виявів

історичного процесу. Але справжніх і великих вождів породжує історія народу в моменти великого духового перелому, в час великого напруження суспільних протиріч і великих прагнень народу. Ніколи справжній вождь не твориться штучним культом чийогось ім'я і пропагандою провідницької ідеї та сліпого послуху. Маючи в собі щось несподівано-нове, таємниче і чудесне, як дар з ласки Божої, геній вождя виростає з реальної історичної дійсності. Всім своїм єством і всіма фібрами своєї душі він відповідає на її вимоги й запити. І тому він - не лише об'єктивний продукт доби, а й суб'єкт - творець історії. Бо, знаючи свою добу, будучи її конденсатором і виразником, знаходячи яскравий вислів її ідей і потреб, вслухаючися в її ритм і тенденції і шукаючи розв'язки проблем, що назріли в історичному процесі, він тим самим очолює свою добу та її рушійні сили, і формує їх і дає їм напрям.

Без відповідно підготовленого історичним процесом середовища і ґрунту сила й найбільш обдарованої людини залишається безплідною і пропадає марно, і - з другого боку - геніальний провідник запліднює дане середовище своїм вогнем і своїми ідеями, збуджує його до нового життя і пориває до зросту і лету. Тут існує взаємна діалектична взаємодія, взаємне визнання і взаємовпливи. Справжній вождь - це виразник дум і стремлень мільйонних народніх мас і шукає в них визнання і підтримки - нарід, своїм порядком, шукає свого вождя і хоче, щоб його вели. Це органічні елементи здорового і нормального суспільства - основи його здоров'я, сили і плодотворчого розвитку.

Щасливий той народ, який творить сприятливий ґрунт і атмосферу для появи вождя і якому доля посідає вождя, відповідного до вимог часу й обставин. Тоді вони взаємно доповнюють одне одного і знаходять у зустрічі своїй взаємне окрилення і педнесення. **ВОЖДЯ НЕМАЄ БЕЗ ВЕЛИКОГО ІДЕЙНОГО РУХУ ЧИ РЕВОЛЮЦІЇ. РЕВОЛЮЦІЇ НЕМАЇ БЕЗ ЙІ ПРОВОДУ.**

Наша "провідницька ідея" не вичерпується поняттям провідника чи вождя. Вона включає в себе також поняття **ДУХОВОЇ ЕЛІТИ НАЦІЇ**. Не мислимо собі вождя без еліти нації, на яку він спирається і яка є його апостолами і співтворцями - носієм великого ідейного руху. Відношення вождя і еліти нації не того характеру, що вождь наказує і веде, а еліта йде сліпо за ним і веде за собою сліпу масу. Такий "вождизм" справді чужий духовості і світоглядіві української нації. Такий тип вождизму - це вульгаризація і викривлення провідницької ідеї. Реалізація цієї "ідеї" вождизму в застосованні націонал-соціалістичним рухом у Німеччині і московським більшовизмом в СРСР виявила, до яких згубних і страшних наслідків це може привести.

Яка функція провідника чи вождя в нормальній синтезі проводу і народу? Вона не вичерпується наказом і підкоренням народу волі вождя. Вождь, справжній вождь співпрацює з народом і елітою нації - вмів скоординувати шукання і воління окремих індивідуальностей і груп нації, силою своєї інтуїції вичути правильний шлях розв'язки назрілих проблем, і своїм авторитетом утримати розбіжності в рівновазі, або пірвати маси в одному напрямі. Ось чому ортодоксальний напрямок українського націоналістичного руху, репрезентований ОУН на чолі з полк. А. Мельником, у своїй тактиці і практичних заходах сьогодні - за консолідацію всіх українських сил і за корегування їх діяльності тоді, як ті "націоналісти", що живуть у полоні догми

"вождівства" і виключности, ідуть шляхом "блискучого відокремлення". Яка теорія, така й практика. Ось чому так важливо викрити і подолати викривлення і фальшування провідницької ідеї в українському світі, що сталися, як данина певному часові і в наслідок безкритичного захоплення цією ідеєю в чужому ідеологічному й організаційному оформленні.

Табір "блискучого відокремлення" посилається на маси і оперує "блискучою" ультрадемократичною і р-революційною фразеологією. Отже, маємо блискучий парадокс, який має свій зразок і свою аналогію з таким же парадоксальним поєднанням "масовізму" і "вождізму" та революційної фразеології в системі большевизму. До такого масовізму і такого вождізму мусимо поставитись якнайкритичніше.

Така розв'язка проблеми народу і проводу вже перевірена на гіршому досвіді - на спині українського народу большевиками, і було б трагічно цей досвід повторювати.

Зло є зло, хоч би яким прапором і хоч би якими словами воно прикривалося - червоним чи жовтоблакитним, "соціалістичним", чи "націоналістичним". Мусимо дивитись на дійсність одкритими очима і мати мужність сказати про неї рдверте і щире слово. Два світи не лише десь там далеко поза нами, і залізна заслона, що їх ділить, проходить не лише лінією геополітичного їх розмежування і впливу. Український світ ТАКОЖ ПОДІЛЕНИЙ на два світи, і барикада "блискучого відокремлення" проходить не лише лінією розмежування політичних угруповань, ВОНА ЧАСТО ПРОХОДИТЬ І В УКРАЇНСЬКИХ ДУШАХ.

Будьмо ж послідовні. Пізнаймо себе. Хай кристалізується наша думка, хай хуткіше йде процес диференціації і розмежування - ЦЕ ЄДИНИЙ ШЛЯХ ДО ПОДОЛАННЯ ХАОСУ І ЗЛА І ДО НАШОГО ВІДРОДЖЕННЯ.

II

НАШІ ПОЗИЦІЇ

Проблема створення політичного й духового національного проводу українського народу в сучасних обставинах - ЦЕ ПИТАННЯ ЖИТТЯ ЧИ СМЕРТИ УКРАЇНИ, ЯК НАЦІЇ. Створення такого проводу мислимо собі не в спосіб творення безгрунтового і примусового культу вождя і тотального підпорядкування йому всього народу силою примусу. Залишаємо цей шлях і зв'язані з ним невдачі і остаточну поразку гетьманцям і "вождям" із табору "блискучого відокремлення". Вважаємо цей шлях нереальним, хибним і згубним. Природню і правильну розв'язку проблеми проводу в визвольній боротьбі українського народу сьогодні бачимо на іншій дорозі. Лише могутній ідейно-політичний рух, який охоплює найактивніші й найсвідоміші елементи всієї нації і який являє собою вираз думок і прагнень усього народу, здатний очолити революцію, висунути провідників і повести весь нарід до перемоги. Провідник приходить не як диктатор, а як людина, яка глибше розубіє ситуацію і стремління має, яка знаходить яскравий і цілком сформований і усвідомлений вислів мрій і прагнень народу і намічає та вказує шляхи до здійснення їх. Справжній керманіч не лише використовує наявні в масах настрої і прагнення, а й збуджує маси і ставить перед ними нові проблеми, розв'язка яких неминуча і необхідна для повної й остаточної перемоги і дальших прямувань у перспективі історії.

Вождь - це лише функція такого колективного проводу еліти нації і даліше уосіблення цього проводу. І тому наше завдання сьогодні - НЕ ТВОРИТИ БЕЗҐРУНТОВНИХ КУЛЬТІВ гетьмана чи вождя, а ТВОРИТИ БОЙОВУ КОГОРТУ РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ, які знають, на чому вони стоять і чого вони хочуть. Вождь, провідник, чи лідер організації або руху - це неминучий її атрибут. Ніколи ще не було випадку в історії, щоб існував великий духовий чи політичний рух і не було його провідників чи апостолів. І навпаки, найбільш боготворені вожді, коли страчали соціальний ґрунт, швидко і безславно падали.

Такий, а не інший зміст нашого "вождизму", і ми горді, що свідомо несемо його на своєму прапорі. Бо в цій ідеї лежить відбиток наших потреб і нашого суспільного ідеалу. Вона - правда життя - наша правда.

Дивні і смішні спроби заперечити цю ідею з боку деяких навіть наймодерніших "революційних демократів". Такі люди на одній сторінці пишуть про те, що вони не боряться за жодну філософську світоглядкову концепцію чи систему, і що їхня ідеологія обумовлена "акономічною структурою і психологією мас та їхнім інтелектуальним рівнем", і що вони, в протилежність до волюнтаристичної постави до дійсності й ідеальної вимріяної України - реалісти, а тому, в протиставленні до волюнтаристичного абстрактного ідеалу України, вони прихильники єдино можливої реальної України, якою вона є тепер, і що революційна антибольшевицька свідомість стихійно породжується в масах народу його буттям, і що не "вожді", а народ сам собі вибере свободу. А на другій сторінці пишуть, що народ зможе перемогти лише тоді, коли буде "керований єдиною всеукраїнською (щодо свого ідейно-політичного рівня і масштабу) дисциплінованою, досконалою революційною теорією озброєною, партією, як справжнім авангардом великого народу. Така партія мусить бути політичною партією - проводом народу і його чільною бойовою армією - в повному розумінні цього слова, відповідною по силі до історичних завдань, і гідним протиставленням політичному проводові ворога". Така партія мусить "увібрати в себе досвід, набутий за чверть століття українським народом обабіч Збруча", "бути пробозвим авангардом нації", "виразником волі українського народу", "носієм його ідеї" і "всеобіймаючої війсьничої ідеології".

Так пишуть новітні "революційні демократи", і не помічають, що вони перекреслюють цим своє попереднє твердження, оті залишки свого, неперезбореного до кінця, вульгарного трактування маси.

Залишки вчорашнього і упереджене та забобонне відштовхування від націоналізму та ідеалізму, успадковане від попередньої доби і націане ворожою пропагандою, тяжить над багатьома українцями і зважає їм швидше знайти правильний шлях і свій місце в визвольній боротьбі українського народу.

Коли б наші опоненти дійсно увібрали в себе досвід минулого і вчилися з того минулого "так, як треба", не відкривали б нині давно відкритих америк, і не йшли б до аксіом так довго, так трудно і з таким запізненням. Дуже люблять ці наші опоненти посилатись на те, що вони - представники тих передових політичних сил, які виростили в підсоветській дійсності і прообразом яких є постать Аглаї з роману "Вальдшнепи" Хвильового. Але ж Аглая не шукала і не творила собі ніякого "революційного демократизму" чи міту соціалізму, а знайшла найкраще місце для себе в системі українського націоналізму,

і в ідеї відродження української нації, тоді як сьогодні "послідовники" Хвильового, наслідники партії УРДП протиставляються націоналізмові й борються його. Аглая доводила Карамазову, що від його марксизму залишились ріжки та ніжки. Такої оцінки марксизму з боку наших опонентів ми щось не чули. І сам Карамазов прийшов до тієї істини, що ми її аж досі змушені доводити і пояснювати несіям передової революційної теорії, і яку вони ще ніяк не можуть до кінця усвідомити, а саме - що "Революцію маса творить через свою інтелігенцію, бо всякий масовий вибух тільки тоді робиться революцією, коли ним починають керувати Дантони, Леміни чи то Троцькі". ("Вальдшнепи").

Після цього цього мусить бути ясно, як розв'язує український націоналізм проблему маси і проводу, чому він її розв'язує так, а не інакше, і чим обумовлене наше "за" і наше "проти".

Наш ідеалізм, наш волюнтаризм і наша ідея провідництва - це не абстрактні догми якоїсь доктрини, до якої мусить бути припасоване примусом усе наше життя і наше мислення. Така є доктрина марксизму і так з нею поступають її послідовні прихильники і реалізатори - московські більшовики. Наша філософська система - ідейно-світоглядова система українського націоналізму - це теоретичний вислів нашого буття і потреб життя української нації. Вона впливає з українського життя і ним диктується. Хто ухиляється від неї і шукає правду і науку десь інде - "у чужому краї" - той зраджує своє ество і руйнує підвалини свого існування.

Захоплення української інтелігенції чужими доктринами і розпорошення її в різних партіях і течіях відтягло її від ідейного й теоретичного осмислення свого українського буття і розв'язання проблем, сполучених із визволенням і відродженням української нації. Вихолодена марксизмом і драгоманивщиною українська інтелігенція не могла взяти на себе роль провідника нації. Захопившись різними модними ідеями марксизму, соціалізму і всякими іншими воєсвітійськими і вселюдськими ідеями та ідеалами, наша інтелігенція забула про основне - про Україну, як націю, про її свободу і незалежність і про її суверенне існування у своїй власній українській державі. Лише пізніше наші соціалісти і навіть комуністи такого типу, як Скрипник чи Хвильовий, на гіркому досвіді переконалися, що такі проблеми, як проблема перебудови на краще внутрішнього суспільного ладу можливі лише у своїй самостійній державі з рішучою участю свого народу. Що перше і основне - це цілість і державно-політична незалежність усього народу - нації, а соціальні проблеми мусять розв'язуватись лише в зв'язку з цією основою буття кожного народу.

Перехід на таку точку погляду - це перехід на позиції українського націоналізму. Це не означає відмови від здійснення ідеалу справедливого соціального ладу і "самостійної держави за всяку ціну", хоч би й коштом соціального поневолення панівними класами свого народу. Протиставлення націоналізму, як нібито "реакції і виразу ідеології буржуазії" - з одного боку, і соціальних прагнень народніх мас - з другого - це в наш час безгрунтовний пережиток. Сучасна дбба в націй українській дійсності характеризується злиттям соціальних і народобладних устремлінь в одну нерозлучну цілість.

III

НАРОД І ПРОВІД

На майдані коло церкви
Револуція іде.
"Хай чабан, - усі гукнули, -
За отамана буде!"
П.Тичина.

Як у краплі води відбивається весь світ, так у наведених словах поета відбивається динамічний життєвий зв'язок, взаємовідношення і взаємочинність найголовніших факторів і складників суспільно-історичного процесу - Револуції, Народу і Проводу. І цей зв'язок і взаємовідношення відбилися так, як це було в УКРАЇНСЬКОМУ історичному процесі, в револуцію 1917 року і в українській історії. Це органічно-національний український варіант відношення маси і проводу в револуції. Основні риси цієї української концепції револуції, народу і проводу такі:

1. Револуція, як масовий зрив і всенародний рух.
2. Нарід, як основна рушійна сила револуції.
3. Провід револуції, який рекрутується з числа найяскравіших представників револуції і є плоть від плоті, кість від кесті основної рушійної сили револуції - народу.

Вибір на отамана чабана - це типове для української револуції 1917 року, як револуції народної, основною рушійною силою якої було малоземельне і безземельне селянство. Це символічно уяскравлене підкреслення соціального змісту револуції і заміни старої дворянсько-поміщицької правлячої верхівки новою, рекрутованою з тих соціальних верств, які виступають на арену історії. В історичному процесі провід і репрезентацію нації переймали панівні економічно найсильніші класи чи стани: фєвдальна аристократія, буржуазія і т. д. В особі чабана маємо символ боротьби за владу і прихід до влади і проводу трудящих народних мас. Це - особливість нашої епохи, в яку ми живемо. Але це не означає заперечення провідної верстви - еліти нації - лише підкреслення нового соціального змісту нової еліти і нових вимог до неї, що випливають із сучасності.

Проте, не безпідставно висувається твердження про наш вік, як "вік мас" і про занепад провідних верств народів, і в цьому вбачається джерело сучасної кризи і хаосу в світі. Мрією порядкуючої еліти еліти зайняли спекулянти револуції і фарисеї, що використовують рух мас для здобування влади і здійснення антинародних партійних доктрин. Суспільство стає ареною боротьби партій за владу. Класові антагонізи розпалюються в цій боротьбі до білого, разом із цим занепадає мораль і етика, суспільство атомізується, що веде до розкладу і заперечення нації - органічної основи прогресу і здорового буття народу. Разом із тим у наші часи гостро виявилась тенденція приниження і заперечення провідної верстви - еліти нації або інтелігенції. І в цьому розумінні КРИЗА НАШОГО ВІКУ - ЦЕ КРИЗА ВІКУ МАС, віку ПАРТІЙНИЦТВА і загостреної класової боротьби. Загалом її означають, як кризу демоліберальної капіталістичної системи. Але сучасна світова криза ширша і глибша, ніж криза певної суспільно-економічної системи. На наших очах переживали і переживають кризу

і крах і ті нові системи - система фашизму і більшевизму, які породжені цією кризою і які вбачали свою місію - подолати цю кризу і принести новий, кращий лад. Суть кризи і краху тоталітарно-диктаторських систем та ж сама. Її джерело в порушенні нормального здорового взаємовідношення проводу і маси, що врешті-решт можна звести до одного джерела - до кризи проводу.

Якщо демоліберальна капіталістична система привела до заперечення одноцілого проводу нації і розбиття його на ворогуючі партії і привела до культу маси і цим самим еліта нації перестала виконувати свою функцію, то в тоталітарно-диктаторських системах, через культ вождя і диктатури, маємо ухил до однобічно викривленого "вождизму", що усуває нормальне життя суспільства через тотальне обмеження народніх мас.

Ідеальну формулу синтези маси і проводу знаходимо у відомого українського теоретика Миколи Сціборського - виразника ортодоксального напрямку українського націоналізму. У відмінність від Донцова, який обґрунтовував теорію проводу і маси у їх протиставленні (з одного боку провід - аристократія, каста ліпших людей, і з другого боку - "інертна і тупа маса"), що не відповідає ані духові українського народу, ані історичним традиціям і вимогам сучасності, Микола Сціборський - це яскравий виразник української синтези проводу і маси. Ось його тези в цьому питанні:

"Усякі спроби творення тих чи інших устроєвих форм завжди давали від'ємні наслідки тоді, коли вони відривалися від народу або полишали його лише в становищі пасивного глядача та виконавця.

Історія дає численні приклади величезної ролі індивідуальності й провідної еліти в державно-політичному та культурно-цивілізаційному житті народів. Але чи управне це до скороспілих, при тому "засадничих" висновків про брак конструктивної народньої більшості, до погорджування нею?.. Чи дійсно народні маси - це лише "юрба", що її старна психіка, примітивність і ворохобність унеможливають творчість і засуджують її лише на роль сліпого знаряддя в руках провідної меншості?.. Такі погляди, що їх тепер доволі часто зустрічаємо в надто екзальтованих ідеалізаторів "вождизму" - це діаметральна протилежність до теорії політичної демократії та споріднених із нею "народницьких" течій, що лише в масі добачають джерело "правди всіх правд..." Порівнюючи ці відмінні погляди, ми гадаємо, що правда десь посередині...

Наша історія дає справді рідний приклад, коли не еліта, лише власне народні низи стимулюють появу нової провідної меншості, видвигаючи її на кін життя із своїх невичерпних творчих глибин.

Коли комуно-соціалізм добачає причини політичних, господарських і соціальних процесів в історії лише в факторах матеріального порядку, то він допускається помилки, подібно як ті, що ці процеси пояснюють виключно впливами ідей і волі провідної меншості. Бо в дійсності на ці здвиги (зміни соціально-господарських систем, державні перевороти, національні революції і т.д.) впливають фактори й духово-ідейного і матеріального характеру, що, сполучаючись у певний причинковий зв'язок, витворюють імпульси нових прагнень і чину. Поруч із впливами ідей еліти та реальних обставин життя, став в

тих адвитах активним співчинником і народом маса".

Еліта (провідна меншість) - це функція власного народу; її внутрішній зміст і спроможності великою мірою залежать від його зрілості й розвитку, а провідна роль - від постітального з народом контакту через втягнення найглибших його прошарків у процес активної співтворчості з нею.

Справжня сила політичного устрою і тих ідей, що в ньому закладені, найкраще виявляється в умовах відповідної свободи, - де, при збереженні авторитету, влади й її провідної зверхності, забезпечені суспільству необхідні сфери критичного думання, чинної співучасті в державному житті й само-виявлення".

(М. Сціборський. "Націократія").

Отже, найперша умова здорового функціонування народу і проводу - це гарантія громадської свободи і творчості. А звідси випливає наша постава до гасла "насамперед держава". Ми вносимо до нього "маленьку" поправку: не будьяка держава - аби лиш українська, а така держава, де були б забезпечені вище згадані умови "відповідної свободи", які не лише дають змогу масі виконувати свою творчу суспільну функцію, а й виключають загнивання і розклад проводу і являють собою одну з умов оздоровлення й пелювання його.

Якщо для маси досить відповідних умов свободи, щоб вона стала суспільно-творчою і здоровою силою, то для оздоровлення і посилення проводу самої свободи і контролю мас не досить. Тут потрібні інші умови й інші шляхи до подолання кризи проводу. Потрібна, насамперед, самоорганізація української національної еліти і консолідація сил усіх політичних угруповань. І це лише конглерти фраз із "Української Трибуни" можуть сьогодні висувати такі гасла: "консолідації партійних угруповань понад голови мас..." (?). Яке призначення цього гасла - ясно без коментарів. Блискуче відкриття уперто й тупо прямує своєю дорогою...

Але самоорганізація і консолідація - це лише перший крок, не лише ті умови, в яких можливе повне оздоровлення й відродження еліти Української Нації. Сучасна світова криза має глибше коріння, ніж механічний поділ нашої землі на два світи - дві соціально-економічні системи. Так само наша внутрішня криза - криза в українському політичному світі - не в партійницькому розбитті, і не вичерпується бажанням чи небажанням об'єднатися, браком політичного розуму, чи справжнього, надпартійного патріотизму. Суть кризи в чомусь більшому: коріння її сягає глибше. НЕ - КРИЗА СВІТОГЛЯДУ І МОРАЛІ, криза ідеології й духовності української інтелігенції.

19

ІДЕЯ І ПРОВІД

Веначе над дніпро широкий,
Слова його джлись, текли,
І в серце падали глибоко,
І ніби тим огнем легли
Холодні душі... У. Шевченко.

Об'єднати розпоршені політичні сили українського народу, натхнути українську інтелігенцію новим творчим духом, новою поставою

до життя і дійсності, і запалити її новим ентузіазмом і творчою самопоświęткою в ім'я Великої Ідеї, зможуть лише великі ініціатори, великі революціонери: революціонери думки і чину.

Той, хто знайде в собі стільки сил, щоб вирватися з полону інерції старого й пережитого, порвати кайдани старих уявлень і догм і повно глянути на дійсність і світ. Світ уже не той, що був колись, і таким уже не буде ніколи. Але від проводу вимагається ще більшого. Не лише бути сучасним новій добі, бути носієм її духа і новою людиною нашого часу. Треба інтуїтивно і всіма фібрами своєї душі вчутися в ритм нової доби і передбачити, що росте і що виростає з тих зерен, що лише закілчилися і дають своїми паростками тільки натяк на дерево майбутнього.

Роль організатора нових творчих сил і скерування їх в одному напрямі - на подолання сучасного хаосу і піднесення українського визвольного руху на новий, вищий ідейно-теоретичний і організаційно-тактичний рівень може взяти на себе і виконати **ЛИШЕ ТОЙ, ХТО ВОЛОДІЄ ТАКОЮ ВСЕСВІЙМАЮЧОЮ І ВСІХ ОБ'ЄДНУЮЧОЮ ІДЕЄЮ, ХТО ЗУМІЄ ОФОРМИТИ ЇЇ Й ВИСЛОВИТИ В КОНКРЕТНІЙ ФОРМІ І МОВОЮ СУЧАСНОСТІ, ХТО ЗУМІЄ ЗАПАЛИТИ НЕЮ ДУШІ МІЛЬЙОНІВ І ПІРВАТИ ДО ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ.**

Таке завдання зможе взяти на себе і виконати лише великий ідейний рух, очолений відповідною політичною організацією - з міцною духовою і фізичною будовою, достатніми кількісно і дисциплінованими кадрами революціонерів.

Чи є хоч натяки на зародження такого руху і на таку організацію? Такий рух в дійсності існує, і він має глибоке коріння в українській історії. В минулому він мав стихійний характер і обривався терором або заганнявся в підпілля. В історичному процесі мінялися його форми і методи, інтенсивність і розмах, ступінь його ідейно-світоглядного оформлення, але не висихали його історичні джерела, і ми - більшою чи меншою мірою - свідомі чи несвідомі його носії і спадкоємці. Маємо на увазі Українську Революцію.

З історії ми знаємо про українське національне відродження XIX віку - яке, беручи свій початок із народних кляubin через народну пісню і думу й українських поетів, поширюється в літературі, обіймає всі ділянки української культури і виливається в формуванні української політичної думки й української національної ідеї. Відомо також, що українське національне відродження XIX віку не було відгороджене китайським муром від решти світу. Воно було українським резонансом і українським втіленням світового історичного процесу і світової історії. Це була епоха поширення визвольних ідей, кинутих у світ англійськими та французькими філософами і які прогрімали у Великій Французькій Революції, коли падали застарілі уявлення про державний лад, про станову структуру суспільства, в умовах якого вільними людьми могли бути лише імуці, упривілейовані верстви. Натомість поширилися нові ідеї свободи людини і суверенітету народу.

Наступний вибух українських сил відбувся в подіях 1917 року. Далі - після Революції - в "Українському Ренесансі 20-х років" і українському націоналістичному русі 30-х років.

Сьогодні ми - сучасники і співтворці цього ж руху на новому етапі і в нових історичних обставинах. Український націоналістич-

ний рух НАВИРАЄ ОСТАТОЧНОГО СВОГО ІДЕЙНО-СВІТОГЛЯДОВОГО Й ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ОФОРМЛЕННЯ І ЗАВЕРШЕННЯ.

Відродження України в нашу добу поставлене на порядок денний усім ходом світової історії. Воно обумовлене потребами і неминучістю обнови і духового відродження людства, свобода людини і народів - невідмінні умови світового історичного прогресу. Ця істина світобудови сьогодні не є в стані стихійного і неувідомленого самовдійснення в історичному процесі. Це - політичні тези сьогоднішніх передових прогресивних сил людства, і нбїєм їх - не окремі люди чи партій, або поодинокі країни - це те, за що змагається сьогодні і до чого прагне весь світ проти сил реакції і гноблення. ОЗДОРОВЛЕННЯ І ВІДРОДЖЕННЯ ЛЮДСТВА НЕМОЖЛИВЕ БЕЗ ОЗДОРОВЛЕННЯ І ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІЙ.

Українська Революція стихійно наростає на ґрунті нинішньої української дійсності на Українських землях. І не випадково лаятмотивом і генеральною лінією політики московсько-більшевицьких окупантів на Україні сьогодні - посилена боротьба з українським визвольним рухом, і наголошується ідеологічна боротьба з ідеями українського націоналізму.

Українська Революція в формі Українського Відродження стає сьогодні домінуючою ідеєю також на еміграції. Вона виявляється в процесі формування нової еліти Української Нації, також - в українській тузі за єдністю і внутрішнім упорядкованим замиренням на принципі національної солідарності і єдиного фронту проти опільного ворога. Усе, що виривається з цього фронту і бунтує, вносячи в домінуючу атмосферу нашого сьогодні нотки дисонансу, як би не ворожило, і не летушилось, намагаючись блиснути своїм відокремленням, викликає брaження чогось несучасного й анахронічного, і воно, безперечно, засуджене до ізолювання з українського світу і вимирання.

* *
* *
* *
* *

Колись Донцов писав: "Макіявель каже, що політик повинен єднати в собі чесноти лиса з чеснотами лиса, і що треба не ідеї, а характерів. Рішальним чинником в історії є не знання, а характер, не програма, а особистість, не "що", лише "як". Спір про форми правління - словесний спір". ("Маса і Провід").

Чи не чуємо ми й сьогодні подібних заяв від деяких ідейних епігонів Донцова, і чи не бачимо запровадження цієї теорії в практиці одного політичного угруповання?

Був час, коли здавалось, що це - непорушні істини. Аджеж досвід більшевицької партії в СРСР і фашизму на Заході, здавалося, стверджував ці істини і ніби вказував, що лише в дотриманні тих засад шлях до влади і сили.

Сьогодні, в історичній перспективі, на досвіді і большевизму і фашизму, а також на досвіді нашого внутрішнього політичного життя ті істини підпали ревізії, і над їх "правдою" став знак великого запитання. Ті, що їх проголошують і практикують сьогодні, лише зайвий раз доказують, як глибоко закріпилась та хвороба і в наш орга-

нізм, і яких треба зусиль, щоб її викоринити.

Наслідувачі модних ідей і концепцій "доби голодної, як вовчик" забували про одну деталь: більшовизм, крім поєднання чеснот левів з чеснотами лиса і наявності в своєму проводі людей з характером, мав до того ще й "ідею". І, власне, на ґрунті поширення соціалістичного руху вирости характері його провідників, а не з порожнечі. А до того ж, ці люди "з характером" мали ще й знання і чітку програму, які допомогли їм запалити своєю ідеєю мільйонові маси і повести їх за собою.

Чи мали наші послідовники Макіавелі таку ідею, такі знання і таку програму? Ні, вони її не мали, або мали лише в натяках і початках. І в цьому їхні невдачі, і крах, і теперішня криза. Вихід із кризи лише на шляху знайдення такої ідеї, яка б лягла в основу великого ідейно-політичного руху. Не останню роль відіграє тут збірвання відповідною теорією і знанням та чітка і ясна програма.

Хіба не мають такої ідеї, таких знань і теорії, і такої програми наші політичні угруповання й партії? А пригляньмося по черзі до кожної з них. Візьмімо спочатку тих, кого насамперед тут мали на увазі. Отже, чи має таку ідею, таку теорію і програму "блискуче відокремлення"?

Нам скажуть: допустимо, що вони своєї, ясної і чіткої теорії й програми не мають і кажуть, що "спір про форми правління - словесний спір", але ж ідею вони ж таки мають. Яку? А Українська Самостійна Соборна Держава. Чи ж досить цієї ідеї, щоб створити на ній великий ідейний рух? Український народ уже має державу. Яку? І в цьому то й річ. Ідея мусить мати сьогодні щось більше. Вона повинна мати, насамперед, конкретний життєвий зміст. Щоби нашу мету, не досить змінити державний прапор. Позбутись окупанта - це лише початок справи. Але щоб і до цього початку добратись, потрібно мати щось більше, ніж ідею повалення окупанта через тотальне підкорення всіх і вся "провідницької ідеї". Якби ідеї УССД вистачало, не існувало б в українському політичному світі політичних угруповань і партій і такого ж напруження між ними, яке маємо сьогодні. Отже, провідницька ідея в монопартійно-тотальній редакції для досягнення навіть першого завдання - повалення окупанта і здобуття самостійності України - не вистачальна. А в сучасних обставинах ця ідея зовсім не на місці і - шкідлива.

Тепер погляньмо, носіями яких ідей є інші політичні течії і партії. В журналі "Проблеми" читаємо:

"Об'єднаний соціалістичний овіт (УСДРП, УСР, УРП, УРДП) покликаний політично оформити велику частину українського населення, одну з основних його продукційних сил: говорячи символічно - Донбас, де бто, шари робітництва безвласницького і без власницьких жотінь". "Призначенням упорядкованого соціалізму буде дати тому безвласницькому робітництву українську державну ідею і оформити його в ім'я власної соціальної правди в своєму державному домі". Така ідея соціалістичної партії - партії праці.

Національно-Державний Союз і решта правих партій, в тому числі й гетьманці, мають, очевидно, репрезентувати власницьку, чи дрібно-власницьку селянську і міщанську-інтелігентську стихію". ("Проблеми", липень 1947 р. "На шляху до впорядкування").

Де місце серед цих трьох політичних таборів (монопартійного "провідницького" націоналізму, соціалізму і правих партій) для ОУН під проводом полк. А. Мельника?

Дехто думає, що буде логічне злиття двох націоналістичних організацій (мельниківців і бандерівців) в одну організацію, як це сталося з соціалістами. На нашу думку, таке злиття буде "логічне" лише по спільній назві. Покищо, ідейна і політична відстань між ОУН під проводом полк. А. Мельника - з одного боку, і ОУНС під проводом Бандери - з другого - більша і принципово суттєвіша, ніж між ОУН (мельниківців) і, скажімо, УРДП.

Сподіятися злиття українських націоналістів із бандерівцями, це те саме, що сподіватися злиття демократичних соціалістів із більшовиками, бо ж і ті й ті, мовляв, соціалісти. Як більшовики дискредитували й опаньжили ідею соціалізму, як ідею свободи і соціальної справедливості і через це справжні ідейні соціалісти від більшовиків відмежовуються, так само бандерівське "блискуче відокремлення" дискредитує і вбиває саму ідею українського націоналізму, як і ідею національної єдності і національної солідарності. І через це справжні ідейні націоналісти протиставляються і відмежовуються від бандерівського "блискучого відокремлення".

Розлам ОУН, по mimo страшних своїх наслідків, має, проте, і свою позитивну сторону. Бандерівський відлам, який розійшовся з ОУН не лише в тактиці, а й у світогляді й ідеології, спричинився до прискорення процесу остаточного самовизначення українського націоналізму і ясного самоусвідомлення ним своєї істоти і свого історичного призначення. Сьогодні не існує двох українських націоналізмів - є лише один, і лише одна мусить бути, а і буде націоналістична організація.

*) Коли вони далі підуть шляхом ідеологічного зміновеховства і дотеперішньої тактики, -

В інтересі всього українства лежить, щоб бандерівське середовище остаточно викристалізувалось. Теперішній його ідеологічний і політичний стан нагадує якусь страшну вавилонську вежу, у якій є неорганічне змішання різних людських і ідеологічних елементів. Ідейні середовища придушені звичайними політичними спекулянтами, а асуспільні типи знищують своєю роботою все, що створює фанатизм жертвенних борців. Ідею націоналізму викинули зміновеховські ідеологи на смітник та прикрили її бур'яном чужих ідеологій. Злиття ОУН можливе тільки з ідейно настроєними і думаючими елементами бандерівського відламу, а не з "бандерівством", як таким. Українським ідейним націоналістам слід якнайшвидше відмежуватися від спекулянтів на ідеї українського націоналізму і фарисейів української революції. Вони вже самі кілька разів від націоналізму відмежовувались і довели цим, що для них важлива не ідея та її здійснення, а влада. Влада, за яку вони готові боротися всіма засобами і будь-якою ціною - хоч би й ціною крові кращих українських людей і чести українського імені.

ОУН ПІД ПРОВОДОМ ПОЛК. А. МЕЛЬНИКА СТОІТЬ НА ТАКИХ ІДЕОЛОГІЧНО-СВІТОГЛЯДОВИХ ТА ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНИХ ПОЗИЦІЯХ, ЯКІ НЕКИМ НЕ ЗАСТУПЛЕНІ, І ТОМУ ВОНА НІ З КИМ НЕ МОЖЕ ЗЛИВАТИСЯ, А МОЖЕ ЛИШЕ З КИМось СПІВПРАЦЮВАТИ. ВОНА МАЄ СВОЮ МІСЦЮ В УКРАЇНСЬКОМУ СВІТІ, МІСЦЮ, ІСТОРИЧНО ВИЗНАЧЕНУ, ЩО ПЕРЕРОСТАЄ ПРИЗНАЧЕННЯ ВСІХ ПЕРЕЛІЧЕНИХ ПАРТІЙ.

При перегляді всіх політичних партій, впадає в око те, що вони всі ідеологічно, світоглядом і політично будуються за вчорашніми зразками і пережитими поняттями минулого. Чи не пережиток сьогодні ідея монопартійної націоналістичної диктатури з тотальним усуненням усіх інших політичних течій? Так само і нашої українській дійсності зник ґрунт для організації політичного життя і проводу нації за принципом партій - політичних репрезентантів окремих клас і станів. Ані сучасний стан, ані майбутній соціально-економічний лад не дає ніяких підстав для відродження клас і різкого розмежування станів. Ніколи ще український народ не становив такої органічної цілості, як з погляду соціально-виробничих стосунків, так і з погляду морально-політичної єдності. Ніколи ще не була така популярна ідея єдності Української Нації. І тому ми стоїмо на принципі надпартійності, і в основу своєї ідеології кладемо не клас, а націю. З цієї основи виростає і наша ідея, і наша програма. І з цього погляду ОУН - наймодерніший ідейно-політичний твір сучасності і завершення процесу оформлення суспільно-політичного розвитку українського народу. ОУН - перспективний прообраз політичної організації української нації, яка прийде на зміну партійного розвитку і розпорошеності політичних сил українського народу.

В процесі дальшої еволюції й організації державного життя, ролю репрезентантів окремих клас і станів заступлять професійно-станові організації, а партії переймуть на себе ролю світоглядowego сформування українського. Будівництва партій на класових та станових протиставленнях - є рецидиви і залишки марксизму. Цим шляхом іде більшевизм.

ОУН - це центральне ядро в процесі кристалізації української духовності і носій основної провідної ідеї наших часів - ідеї відродження Української Нації, її цілості і єдності.

Ця ідея має глибоке історичне коріння і непроминаюче значення, вічне буття і вічний розвиток. Вона оперта на глибокому універсальному світогляді і нерушимих морально-етичних і духовних вартостях. Лише вона, висувачи принцип національного солідаризму, об'єднає всі елементи суспільства в одне органічне ціле і створить морально-політичну єдність українського народу.

Лише така ідея об'єднає всі найактивніші і найідейніші елементи суспільства в Організації, що стане мозком Нації, її духовим і політичним Проводом.

Мета цієї організації - не прийти до влади, щоб реалізувати свою партійну доктрину й програму і втиснути багатогранне життя нації в тоталітарні рамки одного напрямку.

Її мета - створити умови вільного вияву всіх творчих сил народу і скерувати їх на непроминаючу й універсальну МЕТУ - Відродження Нації й перетворення української ідеї Життя в дійсність.

Д-р Ю.В.

Д О Д Ж Е Р Е Л

За першої світової війни зголосилась Україна молодим ДОБРО-ВОЛЬЦЕМ у чужі лави. Несміливо й боязко підіймали юнацькі руки свій національний прапор угору, і душа неофітів збройного чину раділа хлоп'ячим захопленням від того, що романтична мрія про Україну перетворюється в чин. Легендарний меч сувороді й величної давнини, ступлений і зламаний на твердих черепах степових орд і по віках перекований на козацьку шаблю, в руках пізніх нащадків поливався кров'ю молоді невинної жертви і тужавів під стукіт маршу юних колон, що росли в полки, бригади й армії: Кінець першої світової війни - це пролог української героїчної епопеї, співаної брязкотом кривавих битв, що сплелися лавровим вінком на блідому чолі смертельно зраненої України. Свій визвольний порив 1917-20 років завдячує український народ генієві нової доби України - Ш е в ч е н к о в і. Під Крутами і Базаром переміг Шевченко - пробудник і провісник українського логосу, що був завмер і від нього почав жити й горіти вогненним стовпом волі. Сила Шевченкового духа врятувала Україну перед найбільшою небезпекою, яка народилась на боввищах першої світової війни з духа XIX століття, очоленого ідеалами найбільшої щасливості, всесвітництва і братань під прапором соціальних ідей і вселюдських утопій. Тут, понад голови своїх нащадків - всесвітнянців, Шевченко гримів словами свого невмирудого Заповіту і домігся національного зриву і розриву національних кайданів саме в хвилину, коли підносилася щораз вище хвиля соціальної свідомості, розливалася все ширше і заливала світ. Зрозуміло, українська нація заплатила духові часу величезну данину, однак факт, що найбільший скарб вона зберегла і не дала відтерти собі його з душі, завдячує вона своєму Пророкові і тим, що зрозуміли його так безпосередньо і глибоко, як щиро і правдиво він висловлював своїм словом і життям долю і покликання свого народу.

Визвольний почин рр. 1917-20 - це ЗБРОЙНИЙ пролог нової доби української історії і, як такий, зобов'язує українську національну свідомість о р г а н і ч н о. Аналіза успіхів і невдач того часу дає перевагу ОСТАННІМ і не дозволяє виправдувати їх об'єктивними обставинами понад міру їх дійсної питомої ваги. Дискусія на тему **МОЖЛИВОСТЕЙ** засновується на **УМОВНИХ** моментах і мусить імпровізувати різні передумови для усношення бажаних наслідків, що за даної історичної дійсності - як з погляду зовнішнього становища та силових потенціалів ворожого українській ідеї світу, так і внутрішньої структури національного життя та духового і політично-суспільного формату української людини, - не могли мати місця. Пересадний критицизм у відношенні до минувшини насилує дослід своїми тенденціями сучасності, і в наслідку - неможливе відтворення вірного її образу, цебто, ствердження **ДІЙСНИХ** прикмет і **ДІЙСНИХ** помилок, які творять власне обличчя української правди на відповідному етапі історичного буття нації: Про невідроблену і нестилізовану для певної межі **ДІЙСНІСТЬ** учорашнього дня треба сприйняти кожній сучасності в свою свідомість і з неї засвоїти собі найцінніші **первінні**, а все негативне і деструктивне **ВІДКИНУТИ**. Поквапність осуду і пристрастний нахил стати **СУДДЕЮ** над минувшиною з правилами призводить до крайностей негачії, при одночасному обоюванні своєї сучасності і себе самого. **ДІАЛЕКТИКА НЕДОЦІНУ** й **ПЕРЕЦІНУ** - звичайний наслідок такого становища, в основі своїй несправедливого і тим самим **НЕЕТИЧНОГО**. Морально визначене відношення до своєї

бувальщини має за мету відкриття БУДУЮЧИХ певннів і вартостей її з погляду актуальности сучасного життя, а в ніякому випадку не сміє воно керуватися патологічною ненавистю і непереможною розкішшю поменшувати і плюгавити своїх предків. Геніяльне, величне і вартісне треба ввіймати інтуїцією і відчуті органічно, для чого ніколи не потрібно тенденційно знижувати рівень тла і середовища, на якому і з якого справжні величини росли і вирости.

Скромний початковий порив визвольних років українського державного відродження був овіяний романтичним подувом першої весни, оповитий хлоп'ячою ще душею несміливих юнацьких мрій - іти козацьким походом лицаря на мітичного ворога - змія, щоб убити його і виволити чарівну бранку - свою полонену матір - Україну, з холодної печери - тюрми. Щирість і безпосередність цього пориву, завірена любов'ю молодого серця і посвідчена жертвою крові сміливого героя - становить досягнення невмирущої ідейної сили, яка своєю кристальною чистотою національного етосу забезпечена раз назавжди від усякого підозріння й сумніву. В цьому значенні програний бій за українську волю і державність в роках 1917-20 - це велика вигра на боці УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ, яка в той час святкує великий день свого пробудження, врочисту хвилину голосної збройної заяви своєї волі перед світом і пам'ятний момент своєї самосвідомости і особливости. Після тристалитньої перерви визвольний чин зв'язує кров'ю розірвані вогнища української державности знов у живу цілість. Дарма, що відроджена українська держава впала після короткого існування під ударами історичних ворогів - не вдається вже загасити запаленого роком 1917-м визвольного вогню в українській свідомості, яка оформлюється в майбутнє, як НАЦІОНАЛЬНО-РЕВОЛЮЦІЙНА СВІДОМІСТЬ і здобуває собі в українському світі право ДОМІНАНТИ - ЗАСАДИ ПОЛІТИЧНОГО ДУМАННЯ.

Оформлення, проголошення і чинне культивування головної ідеї національної революції належить УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛІЗМОВІ, що МУСІВ прийти на чергу дійсности порядком ОРГАНІЧНОГО народження з надірв ВІЗВОЛЬНОГО ЗРИВУ 1917-20 рр. і піднятися до великого і відповідального завдання - організатора і здійсника постудятів визвольного-державницької думки шляхом систематичної дії. Тим способом вилонюється з української дійсности нова жива форма - ДУХОВО-ПОЛІТИЧНИЙ РУХ УКРАЇНСЬКОГО ОРГАНІЗОВАНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ в постаті Організації Українських Націоналістів, який здобуває собі ступнево щораз ширший ґрунт в українській дійсности та згодом висувається на передовий плян у житті українського світу.

Д о б а, що в ній зростає і формується світоглядом і політично цей рух українського самостійництва, є глибоким зривом-переворотом світоглядомого думання і політичного діяння в горнилі великих народів європейського суходолу. Дух тієї доби заповнював стихійно людську думку, тому не можна заперечити певного його впливу в процесі формування і кристалізування окремих позицій українського націоналізму. Однак, бачучи цей природний вплив замітних явищ світового життя, не вільно перебільшувати його і вважати, за методом ворогів усякої націоналістичної думки, український націоналізм відбитком чужих ідей і політично-соціальних настанов. Навпаки, оригінальний характер власної духовности і традицій політичного думання (Шевченко-Міхновський) зазначені в українському націоналізмі якраз во і здецидовано, і роблять його законним явищем українського життєвого ґрунту.

Новина, яку приніс із собою український націоналізм - це була ДУХОВА СОБОРНІСТЬ УКРАЇНСТВА, програмово вивершена в ідеї Української Соборної Самостійної Держави. Практичною п'ятнадцятилітньою діяльністю самостійницького націоналістичного руху ця засада стала загальним ідейним добром свідомого українства і являє нині основу думання і діяння всіх українських світоглядних формацій, політичних партій чи груп. Вперта постава націоналістичного руху домоглася в цьому відношенні після літ праці тієї одности і згоди, яка сталася сьогодні вже ОСНОВНИМ ПЕРВНЕМ ПОЛІТИЧНОЇ ПРИРОДИ УКРАЇНСЬКОГО ЗАГАЛУ.

Позиція певної супрематії націоналізму в політичному середовищі українців привела до переросту культу провідництва в практиці життя та до занедбання деяких, очевидно неважливих, моментів, що згодом виявилось у катастрофально задуманому розколі в рядах націоналістичного руху.

Ідейно виправдане перебрання на себе повної відповідальности за цілість національного життя включно з головним моментом визволення зобов'язувало цей рух передусім до вияву чину, жертвенности і відданої служби національній ідеї, до сторожі над чистотою українського думання, зокрема в політичному житті, а ніколи до АПРІОРНОГО ПРЕРОГОВАВАННЯ СОБІ ВСІХ КОМПЕТЕНЦІЙ РЕАЛЬНОЇ ВЛАДИ. Порядком нагальної честюлюбности власне цей момент БЕЗОГЛЯДНОГО КРИТИЦИЗМУ проступав на практиці особливо енергійно і виключно. Хибне розуміння провідницької засади дало з часом крайньо деструктивні наслідки і довело не тільки до розколу серед цього самого середовища, в якому ВІРНІСТЬ, ДИСЦИПЛІНА, ВІДДАНІСТЬ І ДОВІР'Я конститували духовий етос члена і учасника того середовища - націоналіста, а й до трагічної проєкції цього розколу й на загальне суспільне і політичне життя. Факт самого бунту та його потворне обличчя перекреслюють одним брутальним рухом змовницького ножа пергаминовий сувій моральних заповідей українського життя і являють собою заперечення елементарного почуття людської гідности та близькірський насміх над вимогами товариської культури і кодексу лицарської чести. Доконаний злочин на доброму імені українського націоналізму поставив, і сьогодні ще НАСТИРЛИВІШЕ ставить на порядок дня кардинальне питання УКРАЇНСЬКОЇ ЛЮДИНИ, як ЕМБРІОНУ нашого державного відродження і національного життя. За гучним, імперативним проголошуванням і культивуванням МАСОВО політичних гасел і світоглядних істин, український націоналізм не добачав РЕАЛЬНОЇ ЛЮДИНИ, її вдачі, нахилів і дрімаючих пристрастей, бо він повірив, що саме засвоєння проголошуваних засад пам'ятю самопливом уже сформує людський характер у найкращій, ідеальній постаті. Цей недогляд можна записати на рахунок доброї волі і довір'я тільки умовно, бо дійсність людська, обнажена другою світовою війною, не випадкова, і зумовлена не тільки моментом воєнного хаосу і надзвичайних стимулів, що ходом воєнних дій знаходять собі місце, але вона, як виявляється у світлі фактів і біжучих дослідів, є структуральна, органічно і глибоко буттєва. Свідомість потреби відкрити правду про людину є наказом сучасности, щоб не будувати суспільної справди на фальшивому ґрунті і не обманювати себе довірливим поглядом на вроджену шляхетність людини тоді, коли вона в дійсності інколи навіть не здібна бути пересічною твариною.

До другої світової війни підійшло українство з великими надіями і свідомими вимогами стати в лави безпосередніх учасників змагу

за власну справу. Швидко, одначе, виявилось, що згадані надії не базувалися на правильній розцінці реальних ситуацій і були помилкою з боку фактичних інтенцій головних потуг гігайського змагу. Вони виключали кожного претендента з арени змагу, присуджуючи йому заздалегдь ролю слуги і, в найкращому випадку, помічника, без будь-яких зобов'язань супроти нього. Дійсність диктувала **ОДНОДУШНУ ПОСТАВУ НАЦІЇ - ПЕРЕТРИВАТИ ГРІЗНИЙ ЧАС І ВЕРЕГТИ СВІЙ БІОЛОГІЧНИЙ МАСИВ**, що був загрожений велетенськими кліщами двох тоталізмів. Виконати цей постулат перешкодила собі сама нація, яка не знайшла в собі досить гарту вгамувати свої честолюбиві посяги і не йти на приману отрути, кидану їй в різній обгортці східним ворогом то в права, то зліва. В наслідок цього, вийшов український народ із другої світової війни може найбільше обезсилений і обезкровлений в усіх народів світу. Та найбільша трагедія його пишеться злочином **БУНТУ І ЗРАДИ** в лоні найпотужнішої формації українського народу в його боротьбі за свою державу - в лоні націоналістичного руху. Ця трагедія заторкує в с ю н а ц і ю, і вона мусить вивершитись надзвичайним зусиллям усього народу до оздоровлення і нормалізації біжучого громадського життя, що його треба оперти на **ЕТИЧНИХ ВАРТОС-ТЯХ ВІЧНОЇ ЛЮДИНИ**.

Розкол серед згадуваного середовища означає вияв традиційного українського двоєдушся, двополюсти вдачі, поляризації основних первнів української духовної життєвої сущності. Цей бій мусить бути переведений, а переможець у ньому має бути не рідний Ариман, а рідний Ормузд. Якого **ІДЕЙНОГО** напруження треба Ормуздові, якої зброї **ДУХА**, щоб перемогти противника, який чинить насправді волю стороннього ворога і готує йому доступ до тих людських душ у нашій Батьківщині, до яких він ще до цього часу не дійшов. Здобувати ці рідні для української ідеї душі - це наше сучасне першорядне завдання, що мусить поглибити свій **ЕТОС** лицарською честю, просвітити свій **ЕИДОС** мудрістю життя і запалити свій **ЕРОС** - чистим патосом свободи і творчості. Не пропаганда - шлях до людської душі, але пробудження в ній відгуку на все шляхетне і високе.

Доба добігає до розв'язки. Зарисовується на землі, найбільший в її історії змаг. Готуватись до нього треба **ДУХОМ** і бути готовим **ПОВНОЮ ЛЮДИНОЮ**, що з'єднала в своїй душі глум землі і міт неба. Це заповідь нової релігійності, яка єдиною на потребі людям і народам за наших часів озвіріння і глибокого занепаду. Це велике завдання ставить історія українському генієві. Він упіймав таємний цей загад її, і наказ розв'яже його мірою найбільшого творчого зусилля і моральної краси.

ГЕРОЇЧНА ДОБА для нас, справді, лише починається. Оновлення міту героя в людській душі - гідний ідеал людського духа. Нова релігійність зродилась на руїнах світоглядних війн і світових революцій, як відповідь Бога сатані. Як завжди, воля найвищих потуг впливе жилами людського тіла і здійснюється в містичних теремах людської душі. Якою мірою і питомою вагою на терезах світу виявиться українська правда - це питання творчої сили **УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ ЖИТТЯ**. Нею треба озброїтись і з неї добути заповіді для боєвого прапору, під яким Україна піде в найбільший похід-змаг, у якому боротися будуть усі сили добра і зла за перемогу нового життя. Наперед треба, одначе, пізнати ворога **В СОБІ** і перемогти його у власних рядах, бо він найбільш небезпечний союзник і висланець вождя темних сил світу. Не легке завдання самопізнання й наведення ладу у власних

думках, прагненнях і почуваннях. Важка, а може й недосяжна теж мрія в оучасних умовах українського РОЗСІЯННЯ і насильного зрушення народніх мас із споконвітну рідної землі, знайти доступ до розпорошених світом українських душ із своєю проповіддю. Тим більше пекучою стає потреба говорити до них ПРАВДАМИ НОВОЇ ВІРИ і кувати зброю духа вогнем релігійного горіння. Українська соборність, висунута епілогом першої світової війни, зазнала ходом другої важких ударів, і стала сьогодні розколота перед СОВІСТЮ живучих українців, як виклик, докір і смертельна небезпека. ЄДИНА УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ ЖИТТЯ неможлива в хаосі двоздушності української людини, тому грядучий духовий подвиг єдності лежить повинністю на українському націоналізмі, в рядах якого виявився ПЕРВОРОДНИЙ ГРІХ української природи могутньо і нищівно. Перемогти його ДОСНОВНО - передумова виходу України в світ у поставі моральної сили і чести.

Шлях здоров'я, духової сили і етичної великості простелений широко і відчинений навстіж у майбутнє, єдина передумова вступити на нього - це ВІДВАГА і почуття САМОПЕВНОСТІ - витримати страшний тиск САМОТИ і СУМНІВУ в свої творчі здібності. Бо бути героєм найтяжче, для цього треба глибокої ПОКОРИ перед волею Провидіння і готовості не жадати і чекати за свій подвиг ніякої заплати і признання. Україна сьогодні в становищі самотника, який може піти шляхом найбільших небезпек за ціну відваги героя, який думає тільки про повний подвиг, а не про принадні його овочі. Геройство - це найдосконаліший овоч життя, отже, має в собі первень його творчої сутності, а з тим надію життєвої невмирущості.

Доля нації - в душі української людини. Ніхто не має права виключати брата по крові від імени носія української долі. Хіба лише один Каїн, але він своїм братовбивством виключив себе сам із кола великої сім'ї. Хто ж блукає з тавром одностамства на своєму чолі і боронить Каїна, нехай робить це мужньо, або нехай має відвагу осудити себе перед власною совістю і перейти в ряди поборників братствивства і духа руїни.

Україна чекає нового втілення свого логосу. Її грядучий Месія не прийде там, де чекають спасіння, він виявиться між тими, що готові діяти, творити і жертвувати іменем УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕЇ ЖИТТЯ для будучности світлої України.

(З матеріалів Ш-го ВЗУН'у. Серпень 1947 р.).

Д. ПУМЕНКО

ЗА ТВОРЦІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІЧНОСТІ

Перше, ніж ангажуватися в політичному житті і взяти на себе роль проводу, слід завоювати собі МОРАЛЬНЕ ПРАВО говорити іменем народу чи еліти до збірноти, моральне право цю керувати та вести відповідним шляхом до мети. Цього ніяк не можна зробити, поминаючи себе самого. Треба придивитись до себе, ПІЗНАТИ, насамперед, себе самого, ПЕРШО БУДУВАТИ, якщо треба, свою власну духовість, ВИРОБИТИ в собі відповідне духове наставлення, і з себе самого виробити зразок-ОДИНИЦЮ - і тоді братися за виховання інших і за перебудову всієї збірноти. ЄДИНИЦЯ - зразок для всього суспільства. Від себе - до збірноти. Така перша вимога перед тими, хто почуває на собі моральну відповідальність - узяти на свої плечі долю найбільшої спільноти - нації.

Теза, яку висуває сьогодні життя в цьому хаосі переходової доби, звучить справді категорично: **БОРОТИСЬ НЕ ПО-ВЧОРАШНЬОМУ і БУТИ СИЛЬНИМ**. Цю вимогу - жорстоку і неблаганну вимогу сучасності - мусимо виконати, або зійти з кону історії і дати місце іншим - сильнішим. Боротись по-новому це значить не повторювати помилок і гріхів минулого. Бути сильним - це один шлях і для нас, як і для легендарного Антея: стояти обома ногами на власному ґрунті - мати постійний контакт із нашою матір'ю - Землею, пити з її цілющих джерел і плекати в собі ті духові й моральні якості, якими володіли представники наших предків...

ЗА НОВИХ умов боротись ПО-НОВОМУ зможуть лише **НОВІ ЛЮДИ**. Кожна нова доба проходить під знаком якогось ідейно-світоглядного і політичного руху, і висуває своїх передовиків і піонерів. Це люди особливого типу й особливої вдачі. Вони - носії нового світогляду і нової моралі. Вони - живе втілення нової епохи і її творчості.

В нашу добу і в нашій українській дійсності тим рухом є український націоналізм, а тими новими людьми є борці за відродження української нації. Ті, що творять культ героїчної української духовності і нового активного життя, культ нових, сильних бойових людей і тих ідей, які мають відродити і оновити життя всієї нації і зробити її сильною й великою. Світогляд та ідеологія українського націоналізму підносить нас на високій ступінь борців за ідеал такої сильної України, і скеровує всю нашу волю в цьому напрямі.

Усім цим ми є запереченням ідеології "смерда" і матеріалістичного розуміння життя, як задоволення лише потреб шлуку. Український народ не є народом смердів. Історик В. Доманицький якось писав: "Почавши з ролі промисловців, чумаків, риболовів, добувачів, козацтво подалу дійшло до ролі оборонців віри православної". У створених піснях та думках цього козацького періоду нашої історії, перед нами проходить героїчне покоління лицарів-борців за Україну і носіїв тієї моралі, що й сьогодні світить нам і підносить нас до вищих ідеалів. Ідеологія українського націоналізму - це дальший розвиток тих духових і моральних вартостей, вироблених у боротьбі на важкому і кривавому шляху нації. Ми хочемо йти далі і вище. Бо й справді, "дорога життя спинається вгору, дорога смерті спадає вниз". Воля тих, хто йде вгору, стисло висловлена в кількох пунктах, що ми їх маємо нині перед собою в журналі "Розбудова нації". Подасмо їх, як вихідні пункти наших міркувань на тему про творців нової української дійсності.

1. **"ТИ ЧОЛОВІК, ДОКИ ПРАГНЕШ УГОРУ"**. Йти вгору може лише людина, яка має високу мету і шляхетні ідеали. Шляхетна справа ушляхетнює й нешляхетну людину. Ти чоловік і шляхетна людина, якщо маєш таку мету і такі ідеали. Не обмежуй і не збіднюй свого життя своїми маленькими егоїстичними інтересами, які тягнуть тебе вниз і до упадку. Будь живою людиною. Став собі, як ідеал, таке життя, якого благав і яким жив наш національний геній і пророк. "Не дай спати ходячому, серцем завмирати, і гнилою колодою по світу валатись, а дай ЖИТИ, серцем жити і людей любити..." Ти чоловік і ти йдеш угору, коли любиш Україну й українську людину, і живеш для неї...

2. **"ТВОРИ СЕБЕ САМ"**. Відродження нації - відродження людини. Щоб збудувати велику і могутню Україну, мусимо спершу збудувати самих себе. Відродитися зможемо лише власною волею і власним трудом. Людина справді сама себе творить. Якщо не видобудемо сили самі з себе, ніхто нам тієї сили зовні не вкладає і не подарує.

Щоб творити себе, мусимо мати перед собою зразок української людини - героїчної людини нашого часу, з твердим, загартованим характером і ясним світоглядом. В наших умовах, справді, боротьба за світогляд - боротьба за українську державу.

Справжній викінчений світогляд здобувається зусиллям думки і духовим наставленням. Правда не проста. Дуже часто за правду вважається те, що найбільше вбито в голову... Жива творча індивідуальність постійно шукає справжньої своєї правди. Про Хвильового говорили: "Воістину Хвильовий: сам хвилюється і всіх хвилює". Була це справді постійно хвилююча натура, яка шукала правди життя і не мала охоти бути гнилою колодою, продуктом чужої пропаганди і чужого світогляду. Йому закидали: "Який же ти революціонер, коли в тебе "кололось я"? На це Хвильовий відповідав: "Коли ти просвітянська колода, то, звичайно, без сокири це вік пролежиш. Але коли ти людина, то "буття визначає твою свідомість". "Коли ти революціонер, ти не раз розкоlesh своє "я". Але коли ти обиватель і служиш, припустім, у якомусь департаменті, то хоч ти об'єктивно й маєш тенденцію бути царем природи, але суб'єктивно ти - гоголівський герой. Справа тільки в тому: чи бути тобі Акакієм Акакієвичем, чи держимордою. Тут маєш вибір..."

3. "БУДЬ ТВЕРДИЙ ДО СЕБЕ Й БУДЕШ СПРАВЕДЛИВИЙ". Плекай у собі дух постійного поготівля і готовости до боротьби з усім, що розкладає нас ззовні і з середини. Тримай свою душу завжди у формі. Хто віддається ослабленню, оспалості й охлялості, той стає здобиччю ворога. Остеречись усяких проявів слабості. Огортай себе могутнім крицевим панцером моральної дисципліни. Будь відпорним на всі спокуси світу. "Не дай себе залякати порожнім словам, хай не відвернуть вони тебе від твоїх власних добрих замірів, що ти їх собі виробив". (Пірагор). Ні змінливі настрої оточення, перед якими угинається позбавлена шляхетности думка слабкої людини, ні модні течії "громадської думки", ані "дух часу" не мусять збити тебе з шляху.

4. "НЕ РОВИ З СЕБЕ ПРЕДМЕТУ ВЛАСНОЇ ЛЮБОВИ і звільнишся від вічного страху за себе, що є твоїм щоденним гостем". В собі люби Україну і в Україні люби й увіковичниуй себе. Служба великій справі незалежна від страхіть, що вона несе з собою.

5. "УБИЙ ВСЕ, ЩО ХОЧЕ ТВОГО УПАДКУ Й ЗНИЩЕННЯ". Уникай прив'язання до малого. Погорджуй миром і спокоєм. Остеречись всього, що може приспати тебе і ослабити. Пасивність - прикмета рабства.

6. "НА СВІТІ ТИ НЕ САМ - ДИВИСЯ, СЛУХАЙ І ПОСТІЙНО ПІЗНАВАЙ, ЩО БИ ТИ НЕ ЗУПИНИСЯ ПЕРЕДЧАСНО". Те, що здобуто іншими, зроби своїм надбанням, закріпи і здобувай більше. Будь міцною й нерозривною ланкою "живих і мертвих, і ненароджених земляків своїх", що йдуть уперед у велике Майбутнє.

7. "ЗДОБУВАЙ СВІТ СВІТЛОМ І ДУХОМ, бо темнота потрібна для смерти, спокій для тіла". Вбирай у себе все світле й ідеальне - воно зміцнює твій дух і є твоєю силою й твоєю зброєю. Знай і гордись: українці були, є й будуть носіями високолюдських, високоідеальних і глибоковиховуючих ідеалів для всього людства. Будь лицарем духа і світла. Май погорду до тих, хто несе у світ темноту і дбає лише про спокій для тіла та йде дорогою смерти. Будь суворий і гнівний до земляків своїх, які заради матеріяльних благ і "лакомства нещасного" порушили заповіді нашого Бога, забули послух і

дисципліну, втратили моральний гарт і лицарську честь нашого козацького роду і забажали вертатися з шляху служби ідеалам до егіпетських казанів із м'ясом та нагаєм пованячів.

8. "ЗАПАЛЮЙ ДОВКОЛА ЖАР СВОБОДИ І ПОДАЙ РУКУ ТИМ,ЩО МАЮТЬ ТУТУ ЗА ЛЕТОМ". Нам потрібні люди. Не всі народжуються з однаковими дарами природи, та кожна людина має в собі невичерпні джерела духа і можливостей. Одні їх використовують, інші марнують. Хто хвилино вправ, той може підвестися. Подай такому руку і запали його холодне серце вогнем своєї любови і жаром свободи та лету.

9. "НЕ ПІДДАВАЙСЯ І КОЛИ ТИ РОЗП'ЯТИЙ". Будь, як той Байда на гаку, або як інші запорізькі лицарі, яких не могли зігнути ані зломити ні залізо, ні золото. Будь, як Тарас Шевченко, який на всі муки й кару, мав одну відповідь: "Караєсь, мучись, але не каюсь!" Будь, як твій Народ-Прометей, якому вороги щодень Божий "розбивають серце, та не вип'ють живучої, гарячої крові" й "воно знову оживає, і знову говорить..."

10. "РАДІЙ,ЩО ТИ Є І ЩО ШЛЯХ Твій НЕ СКІНЧЕНИЙ". Бо тобі випала честь зробити те, що не встигли і не змогли зробити твої попередники. Бо ти несеш добро і світло у світ і твоє гасло: не даром прожити на світі...

НА РУЇНАХ СТАРОГО СВІТУ, ГНИЛОЇ "ОМЕРДІВСЬКОЇ" МОРАЛІ І КОРОТКОЗОРИХ ІДЕЙОК УСТАЄШ ТИ - ГЕРОЙ НАШОГО ЧАСУ.

Так звучить наказ нашого духа і нашої епохи. Такий наш світогляд, наша ідеологія і такі НАШІ ПОЗИЦІЇ. Такий наш ідеал людини і суспільства. Наш ідеал - ідеал нової справжньої людини - творця нової української дійсності. Наш Ідеал - об'єднана одним духом, однією мораллю і однією політичною метою тверда і міцно сформована суспільність. Ми за такі ідеї, які організують життя і вчинки мільйонів, указують правила їх поступування, формують звичаї, указують шлях, що веде нас угору, до справжнього життя.

Ми проти тих ідей, які ведуть не до консолідації суспільства, а до його розриву, розпорошення, анархізації й загибелі.

ГР. ЧУПРИНКА

Б А Й Д А
(Історична поема).

I

До великої покарі
На розпутьті при дорозі,
Судять Байду яничари
В Золотім Галатській Розі.

Суд скінчився. - Хлопці, гайда! -
Мовив сам султан турецький:
- Люту смерть хай прийме Байда,
Князь-отаман Вишневецький!

Так скагуйте розбшаку,
Щоб почула і забула

Україна з пореччю
І доросту Стамбулу.

Хай почує вся стара
Гайдамаків заперіжських,
Що чекає її як на кара
На плядах Золоторіжських!

"Смерть йому!" — кати гукнули.
Змовчав Байда перед горем,
Тільки іскри промайнули
В грізнім погляді суворім...

Тут взяли його наскоком
Яничари злісні й грізні,
Й почепили правим боком
Та на так товстий, залізний.

II

Гей, не гнись, могутня спино,
Не зломись, мов ребро!
Ти прощай, прощай, Україно,
Ти прощай, старий Дніпро!

Хай же турок не вчуває,
Як терплю я муки й глум...
І старий козак співає,
Розганяє біль і сум.

Оддає він Богу дяку,
Що досяг цього вінця,
Що не знав ніколи ляку
За Україну до кінця.

Тут до нього кат нагнувся,
Щоб надати більше мук,
Байда хутко стріпонувся,
І вхопив од турка лук,

І тремтячими руками
У султана навдалу
Понад злісними катями
Він пустив свою стрілу.

Та пропав задармо замах,
Бо в очах маріла мла,
І в руках, в кривавих плямах,
Посковзнулася стріла!

Через три дні він скінчився,
Як дійшов до серця крок,
Та терплячим залишався,
Аж до смерти серед мук.

А як турки дрибляли
В яму з краку мертва мла,
В ту сторінку поглядали,
Що вродила к козака.

Проф. Г. ВАЩЕНКО

ІДЕАЛ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ПІСНІ

Ідеал людини, властивий певному народові, відбивається в його побуті, творах письменства, народній творчості. Між усіма цими формами вияву розуміння ідеалу людини є міцний зв'язок. Найвиразніша з них, безперечно, народня творчість. Вона виявляє саму душу народніх мас, тоді, коли письменство БЕЗПОСЕРЕДНЬО віддзеркалює погляди окремих авторів і тільки посередньо воно виявляє властивості народу. Щодо українського традиційного ідеалу людини, то він найяскравіше відбивається в українській народній пісні.

Відомо, що українська пісня своїм змістом, багатством, глибиною і різноманітністю переживань, відбитих у ній, красою й мелодійністю посідає одно з перших місць серед пісень народів світу. Саме вона підтримує свідомість національної єдності українського народу, любов до батьківщини й пошану до себе.

Багато відомих українських діячів стали такими завдяки народній пісні. Тому Шевченко й каже:

Наша пісня, наша дума
Не вмере, не загине.
Ось де, люди, наша слава,
Слава України".

Характеристична особливість світогляду нашого народу, як вона відбилася в народній пісні, є високий ідеалізм на релігійній основі. В ідеальному образі людини передусім підкреслюється високі властивості душі. Це навіть видно в піснях про кохання, про що буде мова нижче.

Ідеальна людина, насамперед - глибоко релігійна. Релігійним духом перейняті передусім обрядові пісні, як, наприклад, колядки, щедриківки, пісні весільні. Але й інші пісні часто відбивають релігійні настрої й світогляд українця.

Особливо характеристичні з цього погляду історичні думи і псалми. Як відомо, історичні думи створені були в один із найбільш драматичних моментів історії українського народу. В них релігійне почуття, віра й надія на Бога підносяться до рівня полум'яного патосу. ("Дума про бурю на Чорному морі", "Про Марусю Богуславку", "Невольничі плачі" та інші).

Отже, так само, як і письменники Київської Русі, українська народня пісня визнає за найважливішу рису людини міцну віру в Бога. Звідси здоровий оптимізм українця. Бог єсть Найвища Правда, і тому правда переможе, як в особистому, так і в громадському житті. Здоровий оптимізм поєднується з мужністю, здібністю сміливо дивитися в вічі смерті.

А чи пан, чи пропав -
Вдруге не вмирати!

Висока мужність українця підтримується й вірою в безсмертя людської душі, в царство небесне, що уготоване для тих, хто виконує волю Божу. На цьому засновується християнський ідеалізм, перевага благ духових над благами матеріяльними.

Українська пісня цілком в дусі євангельської науки відзначає велику силу широго покаяння. В думі "Буря на Чорному морі" яскраво змальовується картина морської бурі, що ось-ось затопить корабель із козаками. Аж тут виступає Олексій Попович і просить козаків, що вони вкинули його в море, бо він - великий грішник і через нього загибель загрожує козакам. Широсердне каєття врятує Олексія Поповича і всіх козаків.

Крім глибокої релігійності, українця характеризує широкий патріотизм. В душі його органічно поєднана глибока віра в Бога і любов до "народу християнського". Для нього Бог і Батьківщина - найвищі блага.

Український лицар живе для Батьківщини: він завжди готовий віддати за неї своє життя. Найдорожче для нього - лицарська честь і слава.

...Як злетілися орли
Чайки рятувати,
Слави здобувати...

співається в бойовій козацькій пісні. В другій пісні козаки бажають:

Нехай піде наша слава
Поміж лицарями.

Такі настрої властиві не лише козакам, а й їхнім матерям і сестрам.

Тією ж палкою любов'ю до України, рішучістю битись за неї до останньої краплі крові пройняті й сучасні стрілецькі пісні. Склалися вони в обставинах запеклих боїв. Автори їх, здебільшого, невідомі, як невідомі й автори старих народних пісень. Подібно до старих козацьких дум та історичних пісень, сучасні стрілецькі пісні закликають нарід боронити рідний край.

Хто живий - вставай боронити край,
Вкритий огнем і мерццями,
Не буде тобі сумно в боротьбі
Між січовими стрільцями.

Лютий кат прийшов, проливати кров,
Взяти народ наш в неволю,
І море сліз у край приніс,
Розбій, смерть і недолю.

У боротьбі "з лютим катом" беруть участь не лише козаки, а й героїні - дівчата.

Хто там іде і вперед веде?
Диво: це наші дівчата.
Личко, як мак, кругом козак,
Душа стрілецька, завзята.

В боротьбі за рідний край виявляється, чого варта людина:

Приходить час, приходить час,
Нехай же кожний скаже з вас,
Чи він народу вірний син,
Чи тільки раб поганий він.

І де він стане? Чи до тех,
Що в путях вік сидять гидких,

Що край, нарід свій продають
Врагам, що кров із нього п'ють.

А чи до сміливих борців,
Що серед бур похмурих днів
За рідний край, за нарід свій,
За долю й волю йдуть у бій.

Приходить час, зайнявсь вже світ,
Вільним душам вже шле привіт,
Озвіться всі, хто є навкруг,
Хто з вас є раб, хто волі друг!

Боротьба за рідний край кривава і тяжка: вона вимагає багато жертв і страждань. Але ні смерть, ні великі невдачі не зупиняють героїчної боротьби кращих синів України за волю, що точиться вже століття.

Такими настроями пройнята, між іншим, пісня про відхід нашого війська за Збруч під час боротьби з поляками:

Ой, та зажурились стрільці січовії,
Як Збруч-річку проходили.
Скільки то народу впадо за свободу,
Встоятись не було сили.

Ой, та зажурились стрільці січовії,
Стали дрібні сльози лити;
Буде ляж проклятий батьками орати,
Матерями волочити.

Ой, не тішся, ляше,
Що по Збруч - це ваше:
Вернуться ще тії стрільці січовії,
Задрижать ще Краків і Варшава.

Борці за Україну знають, що ідея волі Батьківщини не вмре, і що ворог "лицаря уб'є - думка ожив між січовими стрільцями". Знають вони й те, що український нарід не забуде своїх героїв:

Докруги могили
Трава зеленіє,
А в могилі спочивають
Стрільці січовії.
Спіть, рідні вірлята,
Коч темная хата:
Вам весною хрест вквітчають
Українські дівчата.

Українські дівчата,
Українські діти,
Буде пісня вам на славу
В полі гомоніти.

Буде гомоніти,
Та буде казати,
Що вас Бог благословляє
І Україна-мати.

Боротьба за віру й Батьківщину не мусить бути лише виявом хви-
левого афекту, що скоро згасає. Справжній український лицар твердий,
як криця у своїй відданості Богові й Батьківщині. Зразком такої

твердості - Байда. Це мужній і невідступний патріот. Ніщо його не може спокусити на зраду Україні. Коли султан турецький каже йому:

Годі тобі, Байдо,
Байдо, байдувати,
Сватай мою дочку
Та йди царювати, -

Байда відповідає:

Твоя дочка поганая,
Віра твоя, царю,
Царю, проклятая.

Бін знає, що його чекає за цю відповідь, але іншої не дозволяє йому дати лицарська честь.

Такий же твердий і мужній український патріот - Морозенко, що героїчно загинув у нерівній борні з татарами. Вороги знали, що найдорожче для Морозенка, - Україна, і тому, замучивши його, вирвавши у нього живцем серце, вони вже мертвого поставили його на Савур-могилу:

Дивись тепер, Морозенку,
На свою Україну...

Коли найбільша чеснота українця - безмежна вірність Богові і Батьківщині, то найбільша ганьба для нього - зрада вірі й Україні. Нема нічого огиднішого для українця, як "потурнак", що зрадив вірі батьків ізза "лакомства нещасного".

З великою огидою й ненавистю змальовується тип "потурнака" в наших думках і невірницьких плачах, як бусурменський пес, як латинський кат своїх братів по крові. Маруся Богуславка, що потрапила в турецьку неволю і стала жінкою турка, сама усвідомлює свою провину й спокутує її тим, що визволяє з в'язниці українських невірників.

З огидою й ненавистю ставився наш нарід і до тих, хто переходив на бік поляків. Таким типовим зрадником був, між іншим, Сава Чалий, якого покарали смертю його бувші товариші, українські козаки.

Любов до батьківщини особливо гостро відчувається в розлуці з нею, а найгостріше - в неволі. Гострою тугою за рідним краєм пройняті невірницькі плачі. Відні невірники згадують

Про тихі води, ясні зорі,
Про люд хрещений,

і весь час линує думкою на Україну.

Українська пісня високо ставить любов і пошану до батьків. В обрядових піснях подається величний образ Матері Божої, що є зразком для земних матерів. Тому до Неї звертається український нарід в часи напасти, як звернувся, наприклад, під час облоги Почаєва:

Ой, рятуй, рятуй, Божая Мати,
Увесь мир помирає.

І Мати Божа відгукнулася на це прохання і врятувала Почаїв.

Наш нарід створив культ дружби й побратимства, що особливо процвітав у козацькі часи й зберігся і в часи новіші. Ось уривок із бурлацької пісні - "Забілили сніги":

Ніхто не заплаче по білому тілу, по бурлацькому:
Ні отець, ні мати, ні брат, ні сестриця, ні жона його.
Та тільки заплаче по білому тілу
Товариш його.

Трудно знайти в піснях інших народів такі високі погляди на родинні відносини, як у піснях українських.

Невідмінна риса справжнього українця - це любов до праці. В пісні "Ой із-за гори та буйний вітер віє" з великою симпатією оспівується працююча вдова, що пшениченську сіє. Самий тон пісні - думо бадьорий. Не меншою бадьорістю відзначаються пісні про гуртову працю, особливо пісня - "Вийшли в поле косарі". В праці для українця є своєрідна краса.

Нарешті, звертає на себе увагу характеристична для українця риса - свідомість своєї людської гідності, почуття честі, те, що можна назвати духовним аристократизмом. Це не аристократизм бундючного пана, що пишається своїм походженням, титулами, маєтками та розкішною одежою, за якого підкреслюється вартість не самої людини, а чогось зовнішнього для неї.

Аристократизм духовний - це свідомість гідності с а м о ї людини, незалежно від її становища чи матеріального стану. Отже, таку гідність виявляє Бондарівна, що кидає в обличчя нахабі графові Потоцькому:

Ой, не годен пан Каньовський
Мене цілувати,
Тільки годен князь Каньовський
Мене роззувати.

Свідомість своєї гідності має сполучатися з пошаною до інших людей саме тому, що вони теж люди і через це мають свою гідність. Ця пошана виявляється в чемній поведінці, в привітаннях і т.ін. Приклади такого вияву пошани можна бачити в наших колядках та інших піснях. Від'їжджаючи в похід, козак

Шапку знявши,
Низенько вклонився

своїм сусідам і знайомим. Вертаючися з походу,

...До дівчини
Козак поклонився.
Ой, дав же він їй поклон низенький
З усня вороного.

Аристократ духа органічно не може бути рабом. Тому справжньому українцеві властива непереможна любов до волі й ненависть до рабства й неволі. Цими почуттями пройняті козацькі думи, невольницькі плачі, а також майже всі стрілецькі пісні, складені вже за наших часів. Цими почуттями пройняті побутові пісні про працю. Радісна вільна праця на своїй ниві; тяжка й ненависна праця на чужому; вона гнітить і принижує людину. Тому так тяжко зносив наш нарід кріпацтво.

Такі основні риси традиційного народнього українського ідеалу людини. Хто ж є носій цих традицій? Вища верства українського народу в значній своїй кількості зрадила рідним традиціям. Зраджували їм "ляхи-срібляники" XV-XVII століть; зраджували й московські

полігачі в XVIII-XIX століттях.

Все це утворює прекрасну основу для розвитку високої культури як матеріальної, так і особливо - духової. Це усвідомлювали наші кращі письменники й учені. Дуже близько стояв до українського народу і високо шанував його традиції великий український філософ Григорій Савич Сковорода (1722-1794). Великий вплив мав Сковорода на нашу літературу. "Наталка Полтавка" Котляревського і в характері героїв, і в окремих сценах відбиває погляди Сковороди. Котляревський включив у свою п'єсу навіть цілі вірші, складені Сковородою ("Всякому городу нрав і права").

Головна героїня п'єси Котляревського - Наталка втілює в собі риси традиційного українського ідеалу дівчини: глибоку релігійність, пошану до матері, скромність, вірність у коханні, пошану до старших і т.ін.

Фактично в "Наталці-Полтавці" нема негативних персонажів. Виборний і Возний на початку виступають, як негативні персонажі, але потім, під впливом голосу совісти, вони стають на вірний шлях у відношенні до Наталки і Петра. Тому то основна ідея п'єси: "полтавці - добрі люди". Вся п'єса пройнята духом миру, лагідності, побожності, що цілком відповідає українським моральним традиціям і поглядам великого філософа Сковороди.

Кращі традиції українського народу відбилися і в творах Квітки-Основ'яненка, Марка Вовчка та інших. В своїх творах вони, змальовуючи побут українського народу, разом із тим відбивають і погляди його на обов'язки людини.

Дуже міцно був пов'язаний з українськими народними традиціями і Тарас Шевченко. Насамперед, слід відзначити глибоку релігійність багатьох його творів. В "Кобзарі" багато є творів, написаних на релігійні теми. Мова його насичена слов'янізмами. Вся творчість Шевченка пройнята палкою любов'ю до батьківщини. Такі герої його творів, як Гонта, Заїззяк, Галайда, все віддають у боротьбі за благо України. Ідеали Шевченка - це кращі прагнення українського народу до правди волі і державної самостійності.

(Передрук із книги "Виховання української молоді").

Ч А Й К А

Ой, горе тій чайці, чайці небозі,
Що вивела часняток при битій дорозі.
Народня пісня.

Чайка скиглить, літаючи,
Понад Дніпром плаче.
Сонце гріє, вітер віє
По степу козачім.
Т. Шевченко.

Тая, я Чайка! Тая Чайка, що літала над
Жовтими-Водами, об дороги чумацькіі
б'єлась, що літає і б'ється в кожному ко-
зацькому серці.

М. Куліш. "Патетична
соната".

Все до сонця прагне - вище й вище,
На очах у тебе вироста.
Над зеленим вічним полотнищем
Володимир звів свого хреста.
Ми побачим цю красу з тобою,
Хоч тепер - журба і самота.
Але чайка та ж понад рікою,
Що літала, і тепер літа...

З нової української
поезії Наддніпрянщини.

Марина - Чайка - героїня твору Миколи Куліша "Патетична соната".
Дія "Патетичної сонати" відбувається в 1917 році - в часи револю-
ції, коли на Україні, на руїні російської імперії, розгорілася бороть-
ба між трьома силами - українськими національними, російсько-біло-
гвардійськими і большевицькими.

Чайка - символ нового покоління України. Вона протиставлена бать-
кові, який є втіленням старшого українського чи "просвітянського" по-
коління. Батько - Ступай-Ступаненко - нереальний мрійник, що марить
про старі козацькі списи і шаблі тоді, коли Марина має повну свідомі-
сть, що "покійниками не ввоєш - гей, якби повстанці!" "Гармат би
нам та кулеметів замість мрій, тату".

Побачивши большевицький прапор з українським написом, Ступай-
Ступаненко починає вагатися - за ким істина. Він із захопленням
говорить до Марини про те, як то до нього большевик звернувся по-
українському: "Збирайся на смерть", а не "готовься к смерти". Мат-
росі! Генерал Пероцький своріш сам собі смерть загодіє, ніж про-
мовить слово українське. Ні, найкращий спільник той, хто мову нашу
розуміє і по-українському говорить..." Але Марина іншої думки:
"Найкращий спільник той, у кого зброя по-українському говорить!".

Марина-Чайка вся заповнена "святою ідеєю національного виз-
волення" - свій запал і свої поривання вона виливає в музиці, що
символізує собою національну вдачу і красу української душі та па-
тос національного відродження нації. В цю патетичну сонату націо-
нального відродження заслуханий український інтелігент Ілько і

він звертається до Чайки з словами захоплення: "Ви граєте сьогодні щось нове, що саме - не знаю, але ця музика напевно ж про юнака, що мчить конем степами, шукає країни вічного кохання..." І Марина йому відповідає: "Дівчина самотня. Так. І жде. Кого, не знаю, але давно вже жде. У снах, у мріях, десь ніби в голубих віках, когось із за Дніпра, чи то від трьох могил, од Жовтих-Вод чи з Сієї ждала і жде. Кого? (Торкнувшись клавішів). Можливо - вас, поете милий. Напевно вас, якщо ви на коні. Так, тільки вас, якщо ви на коні і при зброї. Жде вас, поете милий. Самітна дівчина. В країні вічного кохання. В країні, де на дверях два замки іржаві висять - московський і польський... що тому оддасть і душу й тіло, хто замки ті позбиває..."

- Українче, спізнай самого себе! - закликає Чайка і розпалює люльку повстання.

- Люльку запалено! Дми тепер, північний - не згасиш! Ще більше роздмухай - дуй: Щоб іскри летіли! Запалюйте ж ваші люльки, щоб дим ішов через усі степи вихором до неба! Куріть, аж поки все небо закурите, аж поки не пошле до вас Бог ангола спитати, як у тій казці: чого ж ти хочеш, роде козацький, що куриш і куриш? - Своєї держави я хочу під прапором ось (винесла захованого прапора. Розгорнула в руках). Під цим!.. Чуєш, таток? Як мчать наші лицарі з околичних хуторів?.."

Та серед тих лицарів не було Ілька. Пішов Ілько іншою дорогою... І це також вирішувало вислід повстання...

Зустріч їх відбулась уже після поразки повстання.

- Ви?

- Я.

Вона: я по стукоту відчула, що прийшов хтось інший, хтось не такий, як (жест нагору) ті, хтось тихий, свій...

Ілько: так. Прийшов, іменно, що хтось. На жаль, хтось не такий, як ті, не ваш, і сам не свій.

Вона. Прийшов поет, милий, щирий. Я така рада! Аджеж я ждала вас. Простіть, що не вийшла назустріч, не відчинила дверей (жест нагору) в мою країну, але, як бачите, провина не моя. Мою країну в мене одібрали.

Ілько. Нічого. Ми з вами скоро дійдемо д'одного краю...

Вона. Присядьте, гостю милий. Ви певно втомились? Ні? Тоді - чим мені це вас вітати? Я б оце заграла вам, якби не розлучили мене з моїм піаніном. Навіщо воно їм? Хто з них уміє грати? Скажіть, хто гратиме?

Ілько. Не турбуйтеся ними. Заграють.

Вона. І патетичної?

Ілько. З цього й почнуть...

Вона. Так! (З сумом). Ой, як би я оце заграла! Сонату про юнака, що мчить конем степами, дороги у вітрів питається... Пам'ятаєте? Великодню ніч? (навіть руками повела ніби по клавірі). Я тоді листа вам писала. Хочете, покажу?.. Я довго ждала вас! Давно... У снах. У мріях. Десь ніби в голубих віках літала й виглядала.

Ілько. Ви й тоді Чайкою літали?

Вона. Так!.. Я Чайкою літала! (Перемоглася.Проникливо). Скажіть а тепер прийшли оспівати її,чи забрати?

Ілько. Я прийшов її спитати...Просто! Без алегорій! Скажіть, чи пішли б ви зараз зо мною туди,нагору,вкупі й разом,щоб розказати про все це?

Вона. Про що?

Ілько. Про що? Ну,про таке,наприклад... Нагорі поет жив і недалеко його дівчина одна,як у неї все життя було музика,у поета мрії від тієї музики... Як пробив час повстання,та як дівчина почала грати Золотою булавою... напустила повстанців, - поет допоміг... Я йду сказати,що я зрадник,ви скажете,що ви - Чайка?

Вона. Значить,там іще про це... не знають?

Ілько. Якби там знали,то,думаю,нам годі було б туди йти - вони б давно до нас прийшли й нагадали,що той борець за ідеї,що того лише ідеї переможуть,хто з ними вийде й на ешафот і смерті в вічі скаже. Ви скажете?

Вона (виразно). Я сама про це скажу! Я йду й скажу...Так,я Чайка!.. Скажу: я тая Чайка,що літала над Жовтими-Водами,об дороги чумацькії билась,що літає і б'ється у кожному козацькому серці... Я скажу,що я... (Червоноармієць забирає Марину).

Чайка пізніше з'являється в образі Аглаї в романі Хвильового, і вона тепер уже остаточно полонить і пориває за собою Ілька - Дмитра Карамазова.

А Г Л А Я

I

Роман "Вальдшнепи" Миколи Хвильового належить до того жанру в літературі,який охоплює собою цілу епоху в житті нації,виявлену в живих людських образах - типах,у боротьбі ідей і в тенденціях суспільного розвитку.

Микола Хвильовий поставив собі завдання відтворити образ позитивного героя свого часу - тип сучасного українського інтелігента в його формуванні й ставанні.

З літературно-мистецького погляду цей жанр сполучає в собі мистецьку довершеність образів у змалюванні характерів,ідейну глибину з публіцистичністю в найкращому розумінні цього слова.

Роман такого типу,як писав недавно один критик,у своїх найкращих зразках "був не тільки мистецьким твором,а й суспільною діагнозом і прогнозом". "Своїм зв'язком із життям,глибиною вглядання в суспільно-психологічні процеси він є повчальним і дорогоцінним документом епохи. В образі позитивного героя,як його творить література,"завжди є програма дій нації і навіть провістя її ближчої долі..."

Інший критик з приводу роману Хвильового писав: "Ріжниця між хвильовістами й іншими націоналістами в українській літературі така делікатна, що хочемо спеціально звернути увагу ще на одну рису, яка їх відрізняє. Письменники неонародники і навіть аполлоністи, це інтуїтивні націоналісти... Вони нападають, висміюють ворога, ізолюються від нього, боронять національні традиції - особливо козацтво й збройну боротьбу, - але вони не в'ятані підвестися на це цього. Створити сучасний ПЕРСПЕКТИВНИЙ роман не відважується ніхто з них. Бо, коли навіть узяти "Місто" Підмогильного, то воно трактує важну, але все ж таки тільки часткову проблему українського життя. Так само й "Смерть" Антоненка-Давидовича. Створити вповні сучасний роман, що охоплює все життя нації, що дискутує її проблеми розвитку, - пощастило тільки одному Хвильовому у "Вальдшнепах". Створити такий роман - найтяжча річ кожної літератури. Наприклад, по цей бік Збруча ми ще такого роману не маємо. Хвильовий у "Вальдшнепах" уже нічого не боронить; він критикує сучасний стан нації й пропагує націоналізм. Пропагувати націоналізм - ось головне завдання кількох письменників довкола Хвильового, і воно їх надзвичайно відрізняє від неонародників та аполлоністів". (С. Николишин - "Націоналізм у літературі на Східних українських землях").

II

КАРАМАЗОВ І ГАННА

Центральна постать роману "Вальдшнепи" - Дмитро Карамазов, але власне героїнею роману є Аглая. В образі Аглаї і відтворено той новий тип героя нового часу, який формувався в процесі Українського Відродження 20-х років і призначенням якого було втілити в собі риси нової української людини і дати перспективу її розвитку на майбутнє.

Аглая - символ нової України - протиставиться Ганні, яка символізує собою Малоросію в новому советському варіанті і є спадкоємицею старої дореволюційної рабської психіки і світогляду. Про Карамазова в свій час ми вже говорили - прослідкуймо за цими останніми двома образами - Ганною і Аглаєю. Досить яскраво відтворює ці образи в публіцистичному їх розкритті відомий большевицький критик Андрій Хвиля у своїй критичній розвідці - "Від ухилу у прірву". А тому ми й скористаємось із цієї праці.

"Карамазов знервований, розбитий суперечностями нашого часу. Він уже й на свою дружину дивиться, як на міщанку. І так само, як теперішній час у кожному рухові дратує його психіку, збуджує нервовість, конденсує ненависть до кожної частини життя нашої партії, так само це відбивається на його відносинах до Ганни. Він дивиться на неї не як обиватель, а як політик, з високим розумінням того, куди його країна, його нація ступає. Ганна в недавньому минулому бойова жінка пролетарської революції, а сьогодні член КП(б)У й подружжя Дмитра Карамазова, в думках героя Хвильового виступає в такому вигляді: Ганна все ж таки типова міргородська міщаночка й саме вона не дає йому зробитись цільною й рішучою людиною, саме вона й перешкоджає йому протиставити себе рабській психіці своїх дегенеративних земляків. Хіба ці здивовано вишневі (обов'язково вишневі) очі не характеризують її, що називається "доказу". Хіба це не вона та типова українська жінка, що, так г:

небно випровадивши синів Тараса Бульби на Запорізьку Січ, пішла плодити безвольних людей?"

Карамазов, як бачимо, проти Ганни не тому, що вона особисто йому не подобається, як жінка, як дружина тощо, Карамазов проти Ганни тому, що вона "типова українська жінка", що ця українська жінка перешкоджає йому "протиставити себе рабській психіці своїх дегенеративних земляків".

Ми не будемо говорити про те, чому саме, на думку Хвильового, українська жінка ганебно випровадила синів Тараса Бульби на Запорізьку Січ, чому після цього вона почала плодити безвольних людей. Ці слова є, власне, художнім оформленням певної політичної думки, що її має Хвильовий. У сьогоднішньому дні на Україні він хоче бачити такі ж бурхливі картини, як бачив він їх в історії Запорізької Січі. В сьогоднішньому дні України перед собою він хоче побачити людей іншої психіки, іншої волі, ніж те, що в дійсності є. І тому Хвильовий, кинувши тінь на мажор Андрій й Остапа, кинув виклик усьому жіноцтву України. Виклик цей у художній формі, безумовно, має ту політичну суть, що він перед усім жіноцтвом України ставить проблему виховання дітей з новою психікою, з новими думками, з новими перспективами, порівнюючи з тим, що ми маємо в теперішньому житті радянської України. Чому саме потрібна зміна психіки, чому саме потрібно змінити цей курс у верхівлі нашого суспільства, що сьогодні є керівником України? Це не випадковий елемент у "Вальдшнепах". Дмитро Карамазов виступає у "Вальдшнепах" - в 5-й книжці "Ваплікте", як суцільна людина з твердою думкою про події на Україні".

III

ЧОМУ АГЛАЯ, А НЕ ГАННА?

"Хто веде перед у "Вальдшнепах?" - Аглая. Вона веде й Карамазова. Аглая по суті виявник нових націоналістичних настроїв у наші часи. Вона прекрасно знає, що собою являє компартія, вона знає наше внутрішнє життя. Вона прекрасно знає, як живуть профспілки, вузи. Вона живе поруч них, вона кожний день їх спостерігає, вона кожний час критикує їхню роботу, критикує зле, критикує люто, і в цій критиці гартує ворожу проти нашого суспільства ідеологію. Але це не заважає Аглаї відповідним чином вести розмови з так званим "комуністом" Карамазовим. Ці розмови вона веде для того, щоб остаточно вплинути на Карамазова й збити його зброєю своїх ідей: "Ми хочемо сказати, - кинула Аглая, - що комуністи, хоч і непогані люди, але в більшості страшенно нудні... Ну, словом, світорозуміння їхнє - можна напевне твердити - не сягає далі Чемберлена з моноклем і чергової парт'ячейки. Правда, цікавляться ще китайськими справами".

Хіба в цих коротких словах, повних сарказму й злої іронії над компартією й партійними ячейками, над її комуністами, не видно, що з Карамазовим говорить ворог, хіба не видно те, що ця людина дивиться на це компартію, на революційне суспільство, як на нудний етап у житті людства? Зрозуміло, що кожний діяч, кожний активний елемент повинен боротись з цим нудним світоглядом, що не сягає далі ячейки й Чемберлена, хоч займаються, правда, і "китайськими справами". Ясна річ, що в псггг-дах Аглаї компартія виступає в ролі якогось то кретина, старого во-

лосного старшини, який, одслуживши службу божу, йде на роботу, грабує, обманує, дурить, живе тільки власним життям і стає найкращим виразником суспільної реакції і застою.

Та що ми будемо говорити про Аглаю. Дамо їй слово: Вона сама про себе скаже:

"Я випила, товариство, за відважних і вольових людей. Чувсте? Я випила за безумство хоробрих. Але не за те безумство, що виродилось у Сорентівського міщанина Пешкова, я випила за те безумство, що привело троглодита до стану вишуканої європейської людини. Я випила за те безумство, що не знає тубиків і горить вічним огнем стремлінням у невідомі краї. Я випила за безумство конквістадорів. Ви мене, Ганно, розумієте. Дозвольте вам одрекомендуватись. Я - нова людина нашого часу. Я - одна з тих молодих людей, що, як гриби, виростають біля ваших ком'ячейок і яких ви не помічаєте. Дмитрій Карамазов, ти знаєш, хто перед тобою сидить? О, ти не знаєш, як сказав би Гоголь, хто сидить перед тобою. Це сидить твій антипод. Але ви мене все таки, я бачу, не розумієте. Ах, друзі дорогі... Давайте ще вип'ємо за безумство..." Карамазов із захопленням дивився на дівчину. - "Ще я хочу сказати, друзі мої, що хоч це й дивно, а породив мене ніхто інший, як ваша ячейка. Це моя рідна мама. Ну, от уявіть собі. Росте десь в якомусь, скажімо, "вузі" дівчина. Дівчина, що називається, кров із молоком. Від природи її покликано до кипучої діяльності - не тієї, що комсомолить у пустопорожні. Ну, скажімо, якоюсь нудною доповіддю, чи то "Собачим завулком". а тієї, що, скажімо, Перовська. І от кличе її ячейка й каже: "так от що, свідомо юнко, будеш ти в нас кандидаткою в комсомол... Твоє яке походження? А на чорта мені це походження. Не я ж робила батька, а він мене зробив... - Ні, почекайте, я ще не скінчила. - Аглая грубо взяла за руку Ганну і посадила її. - Так от, що ж мені робити. Ви розумієте - мене від природи покликано до кипучої діяльності, і я хочу творити життя. Не так, як його творите ви, Ганно, і не так, як ти, Дмитрій Карамазов (вона знову випила келих горілки), а так, як її творили хоробрі на протязі тисяч років..."

Ви, звичайно, скажете, що я пропоную ідеологію нової буржуазії. Хай буде по-вашому. Але буде й по-моєму, бо ми - я й тисячі Аглай у спідницях та штанях - не можемо далі жити без повітря".

Як бачимо, Аглая ворожа нам сила. В Аглаї відповідна ідеологія. Аглая розуміє, що дійсно без кипучої діяльності, без хоробрости, без сучасників, які можуть запалити молоде покоління романтикою боротьби з радянською владою, без цього тисячі Аглай в штанях і в спідницях нічого не зможуть зробити. Аглая свідомо. Вона знає, що вона представник тих, хто закликаний в нашому суспільстві протиріччями його розвитку боротись з компартією, з пролетаріатом. Аглаї історично мусять боротися з нами жорстоко, до загину, бо вони - антиподи компартії, антиподи пролетаріату. І під шаленим натиском ідеології Аглаї "комуніст" Карамазов відступає, здає свої позиції і поволі стає бранцем українського націоналізму, який став виявником і носієм відродження нації. Цю ідею хоче розвернути в великий потік Аглая. Вона весь свій талант, силу слова, елементи романтики зосереджує в акцію своєї роботи над представником комуністичної партії для того, щоб розвернути в реальному житті боротьбу проти пересічного міщанина-середняка, проти обмеженого ком'ячейщика щодо й звести класові рахунки з пролетарським суспільством. І з такою філософією Аглаї "комуніст" Карамазов згоден. Як бачимо, Хвильовий став закінченим

апологетом молодого української буржуазії. Він кинув гасло боротьби з нашим суспільством, він визнав, що революція, за словами Карамазова, опинилася в тупику, він визнав, що компартія стала фарисеями, що немає жодної перспективи, і тому єдиним гаслом повинно бути виховання молодого, загартованого людини з світоглядом українського націоналізму, яка виведе Україну на новий шлях - на шлях національного відродження. Так комуніст Хвильовий через свого героя Карамазова дійшов до апологетики українського націоналізму".

IV

ДРУГА ЧАСТИНА РОМАНУ

"Доводжу до відома своїх літературних однодумців, що кінець свого роману "Вальдшнепи" я знищив", - писав Микола Хвильовий у лютому 1928 року за кордону. Зробив він це на ультимативну вимогу партії та уряду.

Поки офіційна преса поширювала покайний лист Хвильового, викрадений із друкарні примірник ч. 6 "Валпите" з другою частиною "Вальдшнепів" ходив таємно по руках. Ця друга частина була мистецько соковитіша, ідейно ще гостріша, ніж перша. Любовний трикутник Ганна-Карамазов-Аглая горів символічним полум'ям трагічного змагу трьох сил: сірої всепожираючої імперської олігархії, опозиційного українського комунізму і ростучих незламно - молодих сил Українського Відродження.

"Тут кінчається мистецтво і дихає доля й земля", казав один поет. Це колюче дихання долі й історичного ґрунту чуєте ви на своїх цоках, читаючи навіть другорядні описові сцени другої частини.

У другій частині Аглая далі розгортає свій наступ. Трикутник вона хоче зліквідувати і перетворити його на лінію двох ворожих фронтів. Вона воює за комуніста Карамазова, відриваючи його від сірої партійки Ганни, що мислить тільки черговою передовицею "Правди". Роздвоєного між партійною догмою і живим життям, між Москвою й Україною, між Ганною і Аглаєю, українського комуніста-опозиціонера Карамазова Аглая хоче вирвати з безвихідного тупика і поставити його на службу Українському Відродженню. Вона дає гучних ляпасів великодержавному шовіністові, московському професорові марксизму Євгенові Валентиновичу, викриваючи його реакційну гнилу імперіалістичну ідеологію, опір'єну марксизмом. "Знаєш, - каже вона до нього, - коли я говорю з тобою (і взагалі з людьми, подібними до тебе), тоді я не тільки переконуюсь, що ви цілком пропащий народ, але й більш того: мій світогляд усе більш загострюється й викристалізовується". Вона говорить про переродження російського комунізму в російський фашизм "єдиної неделімої", про те, що партія перетворилася на збирище паразитів, що присмоктались до державного пирога і "яким у житті при інших умовах зовсім не було б місця... В партії залишилися (я не говорю про верхівку - до неї спеціальний підхід)... тільки кар'єристи ревізорівського масштабу, самоварники й аршинники, тупоголові міщани канаресчного ґатунку, некраюві жінки й т.ін.". "Ти, Женю, краще розкажи нам, як ти будеш соціалізм в одній країні?.. Ну, скажімо, так: хіба від твого матеріалізму не залишилися тільки ріжки та ніжки?.. Хіба ви не кастрували життя "пошлим" обожненням Арістотеля, чи то пак "кремлівського мрійника"?... Але я, Євгенію Валентиновичу, боюсь цих поглядів, бо не хочу розлучитися з партією. Так? І потім - навіщо мені ця критика, коли вона

може порушити єдність мові калузької вітчизни? Так? Краще ніж я буду виконувати туманопускача і творця "безверемня", щоб потім передати своєму рідному фашизмові... "єдиную-недалімую"? Так? О, ти безперечно, знаєш, де раки зимують. Ти прекрасно розумієш, що й сам він доживає останні дні. Але ти добре засвоїв і те, що четвертий інтернаціонал сьогодні неможливий, і що взагалі становище безвихідне. Десь позахалявно ти, може, і зітхаєш важко, мовляв, в диктатури пролетаріату та з світової революції нічого не вийшло, але в той же час ти не можеш не втішати себе й тим, що Раєва збунтувала увесь світ і... значить, по суті нічого поганого не трапилось. Отже, треба лише найти в собі мужність довести до її логічного кінця і тільки! Правда?"

Євгеній Валентинович безсилий перед залізною логікою Аглаї, а вона далі остаточно зриває маску з цього фашизованого комуніста-імперіяліста.

"Та це ж той самий руський інтелігент-інтернаціоналіст, який з охотою говорить про самовизначення націй... тільки не тих, що входять в Радянський Союз, який всюди бачить Петлюрівщину... і не помічає своєї устряловщини, який і досі думає, що українська культура існує... як австрійська інтрига, який, показуючи Європі досягнення руського генія, виводить на арену й інші народи Союзу... як цікавий "Зоо" ображених руським царатом мавп. Словом, це саме той інтернаціоналіст, який під своїм космополітизмом ховає звичайнісінький собі зоологічний націоналізм".

Аглая вважає, що історія не потерпить такої чорної реакції і руху назад. Місія молоді України - знищити цю реакцію. "Справа в тому, - каже вона далі комуністові-москалені, - що український націоналізм не дає і не дасть спокою твоєму російському "мракобесію. Управа в тому, що, як ти не кажи, а в його особі виходить на історичну арену молодий прогресивний фактор"... "Аглая блиснула білками своїх очей і зупинилась. Карамазов відчув, як йому прискорено забилося серце: щось без кінця приваблює він побачив у її погляді і йому вдалося, що він стоїть на краю таємного бездонного провалля".

Росдвоєний, хитається український комуніст між двох сил. З одного боку - його дружина Ганна, партія та ідея інтернаціонального комунізму "загірньої комуни", що перетворюється на очах у маску чужого непринадного зоологічного тоталітаризму, а з другого боку - прекрасна, молода, сильна, як леопард, дівчина Аглая, сміливий і розумний бард українського прогресивного відродження. Нехай і так, нехай Аглая має рацію, що "Маркс - чужорідне тіло для України. Але хто скаже, що Маркс вічний і єдиний прапор прогресу? Сьогодні він веде вже до найбільшої реакції, а спадкоємцем великих визвольних ідей 1917 року, за які він, Карамазов, проливав кров, є тільки молоде відродження його народу. Від вогню жовтневої революції сьогодні осталося тільки прекрасний димок". Такі думки Аглаї ширяють у широкому українському степу, і їх слухає захоплено Карамазов із товариством, сидючи над степовим озірцем. Показуючи їм на далекий, таємний у небі, димок, Аглая каже:

"Який прекрасний димок. Нехайте ж, друзі мої, і переконуйтеся, на рещті, що нічого вічного нема, і що все в свій час мусить зникнути в безвість, як і цей прекрасний димок. Це, здається, в календарі написано. Але не завжди до календарної мудрости треба підходити з погордою. Отже, не ловіть руками того диму, що тікає від вас і що його

не можна зловити. Треба розкладати нове багаття, бо тільки білл нього можна погрітись".

Друга частина роману кінчається на тому, що Карамазов внутрішніс пориває вже з Ганною, з партією, з своїм домом, у якому безсловесно покірною служниця Одарка довершує картину соціального безглуздя, несправедливості та порожнечі. Серед ночі опиняється він в абрикосовому саду під вікном Аглаї і дивиться крізь п'янючий туман свої любови на чарівну молоду постать Аглаї в кімнаті, дівчини, що своєю досконалістю підноситься в його уяві до олімпійських богів.

"Він бачить її впевнені рухи, і йому здається, що перед ним стоїть не Аглая, а якась збірна людина, що виникає й виристалізовується на переломі двох епох". "Аглая, мабуть, не випадкова постать на його життєвому шляху, він, мабуть, не випадково закохався в неї, вона вже давно підстергла його, і тільки шрийшла до нього вчасно. Саме тепер вона й мусіла прийти". Немає жодного сумніву, що для Карамазова, цебто, для Хвильового, Аглая - символ, Аглая - тип нової сильної людини, що виведе Україну з глухого закутку.

Який же зміст дальших розділів роману, і скільки їх було, тих розділів? Про це по-різному розповідають легенди, що облутали роман "Вальдшнепи". Здається, найближче до істини стоїть переказ, що в роман Карамазова вплутується держава і її поліційні органи. Карамазов стріляється, Аглая ж гине в застінку, як справжній герой. Бо вона з тих людей, про яких мріяв усе життя Хвильовий, про яких писав він у "Санаторійній зоні", малюючи хворих людей і хвору епоху: "Я бачу перед собою нових невідомих людей, - сильних, як леопард, прозорих, як ЧК, і вільних, як воля". Їх породила жорстока дійсність, вони вросли біля-лячейск партії, тиранії яких покласти край і почати нову епоху в історії, покликано життя "тисячі Аглай у спідницях і штаних

В. Р Е Д .

ПРОБЛЕМА ПОЗИТИВНОГО ГЕРОЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Роман "Вальдшнепи" Миколи Хвильового - не перша й не остання спроба відтворити позитивний тип передової людини нашого часу в її боротьбі й шуканнях.

Надаючи величезного виховного значення літературі, большевицька партія, як одну з перших вимог до письменників, ставить вимогу створити позитивний, звичайно, в большевицькому розумінні, тип молодої советської людини - героя нашого часу, який був би пориваючим зразком для всієї молоді.

"Вальдшнепи" писались не на замовлення партії. Навпаки - це твір який написаний на інтуїтивно відчуте замовлення української стихії і скерований проти большевицької партії. Але цікаво відзначити, що будучи змушені прийняти замовлення большевицької партії - дати образ "нової радянської людини" в літературі, українські письменники, наскільки це дозволяли підсоветські умови і большевицька цензура, вкладали в цей образ свої мрії і свої ідеали, які з большевицьким замовленням зовсім не збігалися. Відомо, наприклад, що таке замовлення партії змушений був прийняти Гр. Епик, і він викликав у цій справі на соціалістичне змагання Миколу Хвильового. І дійсно, Епик ударним темпом написав і здав до друку роман "Петро Ромен".

В попередньому романі ("Перша весна") Епик, за словами советської критики, виявив "націоналістичне захсплення добірною українською жінкою". "Петро Ромен" не догодив із іншої причини. Це новий тип людини, мрія поета про героя нашого часу, який має "повне усвідомлення свого місця в суспільстві, усвідомлення праці, принципів, критичне ставлення до праці навіть найвидатніших теоретиків світової мислі".

Не трудно догадатися, що це тип, культивований в організації "Вапліте" і який становив величезну небезпеку для большевиків. Критика відразу накинулася на Епіка: "критичне засвоєння буржуазної спадщини" - так! А коли мова йде про марксизм-ленінізм, то ця думка - критичне ставлення - просто шкідлива"...

В образі Петра Ромена є натяки саме на ту передову людину, яку пропагував Микола Хвильовий у своїх творах і, зокрема, у памфлетах, воячи прози примітивізму, рабської психології, мазадництва і переслідування. "Тут ми, нарешті, стикаємося з ідеалом громадської людини... Цей класичний тип ми мислимо в перманентній вольовій динаміці. Це та людина, що її завжди і до вічнів збурено в своїй біологічній основі."

Це європейський інтелігент у найкращому розумінні цього слова. Це, коли хочете, - знайомий вам чорнокнижник із Вюртембергу, що показав нам грандіозну цивілізацію і відкрив перед нами безмежні перспективи. Це - доктор Фауст, коли зрозуміти його, як донитливий людський дух". (М. Хвильовий).

Микола Хвильовий змушений був також узяти виклик Епіка і заміщення партії. Спаливши "Вальдшнепи", де відверто говорилося про вєроможність нової української людини до большевизму (Карамазов-Аглая) і де одверто пропагувався український націоналізм, Микола Хвильовий, можливо, вирішив на цей раз вдатись до іншого прийому й інших засобів: відтворити свої революційні ілюзії, свою ідеальну "загіркомуну", такою, як вона колись виринала в його уяві і жила в його серці, і цим самим дати той ідеальний світ, як контраст до потворної советської дійсності. Адже ж це теж може збудити критичну думку і змусить думати... Так було оголошено в пресі, що Микола Хвильовий, у відповідь на виклик Епіка, пише роман "Комсомольці"... Але і на цей раз свій роман Микола Хвильовий знищив, скропивши його подерті сторінки своєю кров'ю.

Так кінчалися спроби кожного справжнього мистця з українців - відтворити образ позитивної української людини. В підсоветських умовах такій людині виявитись цілком було не можливо.

Виникає питання: а де ж є твір з позитивним героєм нашого часу в літературі українській на еміграції? Адже ж тут і "свобода слова", і "свобода творчості"? Чому такого твору ми досі ще не маємо? Ставимо це питання перед нашими письменниками, які так багато пишуть про "велику літературу" і про її геніїв, типу Косача, з одночасною негачею або недооцінкою Хвильового... Як би ми хотіли мати роман типу "Вальдшнепи"!

ПЕТРО ГОЛУБЕНКО

ЧИ КРИЗА ЛЮДИНИ ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ?

Під вище наведеним заголовком поміщено в українській газеті "Час" (20 липня 1947 р.) два розділи статті "Процання з учора" Юрія Шереха. Цю статтю редакція "Часу" супроводжує своєю вступною приміткою, в якій говориться, що вона, не дивлячись на переяскування деяких тверджень, у загальному погоджується з тезами автора. Така заява з боку редакції "Часу" більш ніж дивна, адже бо з більшістю тез шановного автора ніяк не можна погодитись, а ті тези, з якими, з певними застереженнями погодитись можна, б'ють в людину саме того середовища, якому, здається, "симпатизує" ця газета.

І стаття Юрія Шереха, і примітка до неї редакції може в дечому заплутати читача і збити з путі істини. І тому ми змушені зробити свої зауваження.

Уміти і не боятися відважно й оригінально ставити проблеми - безперечно, цінна риса публіциста. Позитивна риса також - і за найгострішої форми не переступити меж культурності. Але важливіше - це ставити проблеми ЧІТКО і ЯСНО, давати ПРАВИЛЬНЕ наświetлення їх і накреслювати ПРАВИЛЬНУ РОЗВ'ЯЗКУ їх. За відсутності цього, попередні якості повертаються до нас зворотньою, негативною стороною, і слова про "культурність", "відвагу" і "турботу за справу" повисають тоді в повітрі.

Юрій Шерех безперечно відчуває нашу сучасну кризу, але - або не знає, в чому і де вона є, або не має відваги ясно і чітко про це сказати. Він, безперечно, культурний публіцист, але якщо ця культурність висчерпується лише умінням відчути актуальність проблеми і поставити її в делікатно-дипломатичній формі, а не наświetлити її чітко і ясно, зайнявши певну і тверду позицію, - тоді "культурність" його стає синонімом браку відваги або браку ясно окреслених поглядів і поізіцій.

Отже, про що йде річ?

Річ іде про "кризу людини визвольного руху". Автор безперечно найменше турбувався і найменше дбав про нашу, для всіх українців дорогу, справу, коли не окреслив точніше, яку саме "людину" він має на увазі. Адже ж поняття "визвольного руху" надто широке. І не кожен читач одразу зрозуміє, що мова йде про людину покоління "Вісника", яке, на думку автора, знайшло своє мистецьке і, очевидно, ідеальне й адекватне втішення в образі Ірина з повісті Юрія Косача "Вені і життя інших". В оцінці цієї повісті Ю. Шерех не шкодує слів похвали. Це, на його думку, "повість про епоху, як про людей епохи, і написана "на рівні сучасної європейської прози і перекликається з тим романом ХІХ ст. світової літератури, "що ставив собі завданням схопити ОБРАЗ ІНТЕЛІГЕНТА - ГЕРОЯ СВОГО ЧАСУ в його формуванні й прямуюванні, що хотів сполучити в собі мистецьку глибину в змалюванні характерів з публіцистичністю в найкращому розумінні слова". Зразок такого роману дав Бальзак, Тургенєв, а у нас, на думку автора, "на жаль, лише у сугубо провінційному варіанті - у Кониського, Нечуй-Левицького, Грінченка. Юрій Шерех забув про такі блискучі зразки цього роману в сучасній українській літературі, як "Вальдшнепи"

Хвильового, "Чорне озеро" Гжицького, і т.д. Досить згадати про ці "забуті" Шерехом романи і співставити їх із романом Косача, щоб відчутти і зрозуміти, як далеко позаду Косач від названих романів нашого минулого і недавнього. Але ми не вдаємось тут у докладний аналіз роману Косача, і не будемо з приводу нього з Юрієм Шерехом полемізувати. Зробимо це іншим разом. Наша полеміка - з приводу "кризи людини визвольного руху" і тих тез, що їх висунув Шерех.

Юрій Шерех пише: "Ніби символічно, що журнал ("Вісник") помер 1939 року. Люди, виховані ним, звичайно, живуть, але якщо вони не хочуть бути живими трупами, вони повинні якоюсь мірою переглядати свої старі позиції. Вони створили своєю діяльністю легенду про себе, це так. Але ж легенда - перший сигнал смерті".

З якогось часу в нашій пресі почали появлятися "блискучі", "оригінальні" й "парадоксальні", але БЕЗВІДПОВІДАЛЬНІ афоризми й афористичні фрази. До таких зачисляємо і фразу Юрія Шереха про легенду, як "перший сигнал смерті". Ми прихильники погляду, що такі легенди, як, скажімо, легенда Крут і Базару, а також чималою мірою легенда покоління "Вісника" - це вияв і сигнал невмирущості і вічного життя нації, а не смерті.

Та не будемо чіплятись до парадоксів, звернемося до суті.

Ставимо над тезами Юрія Шереха запитання. Чи справді покоління "Вісника" або, іншими словами, покоління націоналістичної доби українського визвольного руху - пропадає покоління, яке робило з себе "пересічності" і для якого лишався шлях лише "сліпого автоматизму"? Чи дійсно в цьому поколінні у війні було "повстання бестії" і вся ця доба (доба "Вісниківства" і націоналізму) - це доба "чорного провалля ніщоти". Що Трини (= "вісниківство") були помилка, як помилка є все те, що не бере людей такими, як вони є, а змушує чи штовхає їх робити себе, і що "Трини, звичайно, не могли виграти в війні 1939-1945 років українську справу, як би війна не протікала й не закінчилася". Чи дійсно це покоління переживає тепер кризу і повинне якоюсь мірою переглядати свої старі позиції і "скидати з себе луску свого минулого"? Чи дійсно настав час "скинути з себе луску старого корсарства" і "вийти спід орденського склепіння на широкий простір"? Через "псразку і кризу прийти до оновлення". Чи дійсно на черзі дня "перебудова людини українського визвольного руху"?

Такі тези висунув Юрій Шерех, а ми їх узяли під знак запитання.

Не належимо до тих, що з почуття враженого самолюбства й гідності схильні легко й відрухово, але поверхово все це заперечувати і зачислити Юрія Шереха до ворогів українського націоналізму. Треба вміти, насамперед, вслухатися і зрозуміти сенс і хід думки свого противника, а не хапатися за "уяскравлення" чи "парадокси", якими противник користується навмисне, щоб яскравіше виявити свою думку.

Криза покоління "Вісника" таки існує! Питання лише в тому, щоб правильно схопити сенс цієї кризи і чітко собі вияснити, що слід цьому поколінню переглянути з свого минулого, яку "луску" з себе скинути, і який шлях до оновлення.

На нашу думку, Юрій Шерех не спромігся цього зробити. Спробуємо стисло на помилки Юрія Шереха вказати і, в зв'язку з цим, виявити свої погляди і свої позиції в питанні про кризу. Керуємось при цьо-

лише одним - любов'ю і прагненням до істини і турботою за нашу щільну справу.

Юрій Шерех дав безперечно непродуману до кінця статтю, хоч і зачепив актуальну тему. В цій статті бракує чіткості і розмежування понять, і бракує саме того, чому не раз автор висловлював свою похвалу, а саме - діалектики.

Це безперечно, що "точаться живі процеси, не всихають живі джерела життя, в глибинах його зароджуються і розвиваються нові парості, і людина, якщо вона жива людина, теж підлягає процесам розвитку і змінам. Ворогом цього життєтворчого процесу є недосконалість людини, яка виявляється у прив'язаності до старих звичок, в інертності думки і небажанні чи безсилості скинути, коли настане час, "луску" старого, переоцінити вартості минулого, перевірити придатність їх до нового життя, усумнітися в істині їх і зробити творче напруження, щоб перебороти і звільнитися від гіпнозу набутих уявлень і понять і стати новою людиною нової епохи. Масовій людині заважає це зробити: ледача інертність і брак глибокої аналізи, глибокого думання. Завданням публіциста прийти такій пересічній людині на допомогу і своєю аналітичною думкою і уяскравленим показом пережитків у свідомості людей розбити той гіпноз і зрушити людину з інертного закріплення. З цього погляду виправдані і найбільш гострі уяскравлення і перебільшення, але лише тоді, коли вони скеровують на правильний шлях і ведуть до істини. Коли та критика і заперечення пережитого ведуть вперед і з людей вчорашнього і позавчорашнього дня роблять сучасників, а не скептиків і реставраторів передминулого.

Юрій Шерех із своєю критикою і своєю негатиєю й запереченням далекий від цього ідеалу. Ми б сказали більше і гостріше: така критика і таке насвітлення проблеми лише зіб'є читача, внесе в його свідомість хаос і дезорганізацію, і створить хибне уявлення про дійсність.

-Доба "Вістника" і "вістниківство" представляється сьогодні багатьма тільки з негативного боку, а саме: під "вістниківством" розуміється відомі переяскравлення публіцистики Донцова, найбільше виявлені в тезах його "Націоналізму". В цьому розумінні "вістниківство" - це "апотеоза волі, що руйнує і будує світи", "апотеоза чину для чину, боротьба для боротьби, проповідь аморальності, як засобу емансипації суспільної енергії і повного виявлення сили, "фанатизму віри", "культу агресії і безоглядності", "запалу і фанатизму" і т.д. і т.д.

Якщо під "вістниківством" розуміти тільки ось ці різкі й переяскравлені антитези на хвороби ХІХ віку, то в них справді міститься світогляд та ідеологія людини того "руху", до його хибно й неоправдливо Шерех утотожнює з усім "визвольним рухом". Але невже Юрій Шерех не бачить і не знає, що Маркс і соціалістичний рух не вичерпується більшевизмом, а Донцов і націоналізм також не конче ведуть до того "руху" в нашому українському світі і тієї "людини", яка має свою абсолютну аналогію в більшовизмі? Сьогодні можемо констатувати факт двоподілу українського націоналізму такого ж самого, як і в соціалістичному русі, де цей двоподіл відбувся раніше. Природа цього двоподілу та ж сама. Маємо націоналізм тотально-диктаторський, аморальний і брутальний, і маємо націоналізм, як вияв духовності українського народу, його етики і його ідеї життя.

"Вістниківство" - історично-закономірне явище в українському історичному процесі на західно-українських землях і, як таке, має свої позитивні зерна й оту "луску", що про неї говорить Берех. В інтересах справи треба розрізнити і відділяти похову від зерна і називати речі своїми іменами. Слова про культурність, такт і тому подібне - тут позане виправданні. За наших умов говорити натяками, по-добролюбовському - це свідчить уже не про культурність, а про брак відваги.

Методологічна помилка Юрія Шереха - ухилення чи небажання чіткості і глибшої аналізи покоління "визвольного руху" і нерозуміння розвитку й шляху еволюції цього покоління. Для нього "вістниківство" - не закономірний вияв певної доби, а "помилка". Він не хоче бачити, що, скидаючи "луску" часовості і данини певній добі, це покоління зберігає позитивні зерна того часу в дальшому своєму рості і становленні. Луска спадає, а зерно тієї доби дає нове дерево і новий плід. І в цьому процесі - "перебудова людини українського визвольного руху". Але трудність не в тому, щоб це зрозуміти, й усвідомити. Трудність у тому, щоб відчувати і зрозуміти, що є "луска" і що - творчий набуток доби, тобто, те зерно, з якого виростає дальший етап і дальший рух вперед. Ось це Юрій Шерех не ясно собі уявляє і не розуміє. І дає тому, що він покоління "Вістника" утотожнює з безкритичними його епігонами в сучасному. Він не бачить, що крада, перепадає частина цього покоління вже давно скинула чи скидає "луску" 20-30 років і тим самим творче продовжує обраний шлях у сучасному, тоді, як епігони і невдалі наслідувачі "вістниківства" виступають і сьогодні з тією "лускою", яка в новій дійсності видається не більше й не менше, як анахронізмом. Якщо Юрій Шерех скеровує свій критичний погляд проти всіх цих епігонів і реалізаторів "Вістниківства" у сучасному - він має повну рацію. Мілош, М. Косач виступив деякі риси цих "епігонів": "програма Грінна - програма володаря й диктатора, - пише Юрій Шерех про цього героя. "Я ніколи не говорю революція й важу завжди влада". "Правди взагалі немає - ні в моральному, ні в науковому сенсі", - говорить він проф. Кравчукowi в одній з цих рідких хвилин, коли він взагалі щось каже. Во для цього гов. ... і з такими, над ким треба пекувати... "Ми тільки для знищення", - каже Грин. Грини - одержимі мітом. Мітом волюності. Справді, це тільки міт. Чому розум, розумові міркування мали породити міт? На це була не одна причина. Співією з родових причин було відчуття слабкості, невіри в маси, боязні революції. Сумний досвід 1917-1920 років породив невіру... Порядком перегляду досвіду тих років виникло "вістниківство" - теорія використання волюними організаторами поза волю самої маси. Апотеоза волі і екстаза віри (квіля абсурду!) виникла з розуму, але з квалості розуму". "Розум і почуття мусіли замовкнути перед силою волі... Це було знищення людини в собі... Грин хотів бути тільки солдатом своєї справи" і в боротьбі розплуувати в собі "повстання бестії".

Чи не пізнаємо ми в цьому образі твору Косача і в інтерпретації цього образу Юрієм Шерехом видезгаданих однобоких епігонів певних елементів "вістниківства", які не тільки не скинули цієї "луски", а й бравують ним у своєму "блискучому відокремленні"?

Епігони "вістниківства" (і це лише однобічно скомплексних і хибно зрозумілих її елементів) дійсно переживають в наш час кризу і мусять дещо переглянути й переорієнтувати, щоб, нарешті, скинути з себе луску вчорашнього, а віднаслідкувати свого орденового скарбінника на широ-

кий простір до людей і після чорного провалля нідоги дочаги чужого життя. І це на адресу цього блискуче відокремленого табору епігонів "вістниківства" звучать слова критика: "не зосередженістю в собі, не орденським самовамиканням і самовдосконаленням, не конспіраторським змовництвом, а відшуканням ґрунту під ногами можна знайти ту точку прикладання важеля, яка дасть змогу перевернути світ".

В такому сенсі і скеруванні критика і заперечення "вістниківства" Юрієм Шерехом має свою рацію і своє історичне виправдання. Але чи означає це "поразку вістниківства в цій війні і кризу "людини визвольного руху" - отже, кризу українського націоналізму в цілому, у тому розумінні цієї кризи, як вона трактується Юрієм Шерехом. Чи є доба "Вістника" "чорним проваллям" і "суцільною помилкою" і чи є все покоління, яке виховалось на "вістниківстві" ось таким, як воно виступає з вище поданого образу Юрія Косача і в розкритті цього образу Юрія Шереха? Чи все воно є в таборі "блискучого відокремлення"? І чи всі є такими, що в силу тих чи інших причин там опинилися?

Відповідь може бути тільки заперечна. Те жалюгідне відокремлення - лише частка того покоління, а точніше - це лише одиниці з того вістниківського покоління, які потягли за собою політично не вироблену і недосвідчену частину молоді. Це слід бачити і розуміти, і таке розмежування мусить робити кожен, хто хоче знайти правильний образ і шлях цього покоління в сучасному. Цього розмежування нема ні у Косача, ні у Шереха. І це зачеплену проблему лише затемнює і заплутує.

В образі Ірина Ю. Шерех за Косачем подає ще такі риси. "Ірин - майже легенда. Оповитий таємничістю підпілля, всюдисущий, недосяжний, непереможний, незламний, організатор і виконавець, воля і розум, розум і руки... Вдруге і втретє тікав Ірин від смерті й сам гнав смерть перед собою, і темніла блакить в його очах, і з десятком не своїх імен ішов він елегантом по Курфюрстендамі, й студентом по Йозефштадті, і робітником у Підзамчі... Ми бачимо прозору ясність його коротковорих сірих з голубим вольовим відтінком очей, русьві кучері. Скупа згадка про те, що він - надійний молодий учений - археолог і ми втрачаємо його з обиду. Друга зустріч в Україні під час війни. І перше враження - знову прозорість тихих, упертих очей, насмішуваття владність якоїсь риски коло уст... Ірин тепер не археолог, а командувач підпілля... Ірин з блакитно-холодним полиском сірих очей продукт самовиховання. - Своєрідного духового спорту... Це була сталева дисципліна ордену. Безум твердості. Мабуть з таким відчуттям виходили на арену Колізею мученики християнства, - не ті, що рвалися на страту в надземному маренні релігійної пристрасти, а ті, що йшли тому, що переконали себе, що ТАК ТРЕБА. Ірин належить до тих людей, хто сказав собі: треба бути таким - і зробив себе таким і повірив у те, що він такий". (Ю. Шерех).

Перед нами фізичний і духовий портрет не літературного героя, а відомого поета і одного з найактивніших людей з покоління "Вістника" - Ольжича. Чи ж є цей "вістниківець" - цей Ірин - "вчорашній день"? Чи не є він актуальним і живим типом нашого сьогодення? І в ньому можна заперечувати?

Як не дивно, а й тут, не зумівши глибше приглянутись до ровесників і побратимів Олега Ольжича, які уціліли і є живими і сучасними не лише у фізичному значенні цього слова, але й духово, -

рех пише: "В екстазі Ольжичевого заковування власної душі в ланцюги аскетичної самодисципліни провіщена заздалегідь поразка "вісниківства" в цю війну..."

До такого помилкового твердження Юрій Шерех міг прийти, очевидно, через хибну методологічну поставу по відношенню до доби "Вісника". Вище ми відзначили, що Ю. Шерех вважає цю добу "чорним проваллям" і "помилкою", і цим самим зраджує не раз ним хвалену діалектику історичного процесу. В ліпшому випадку він вульгаризує діалектичну зміну епох, через заперечення. Він окочується до абсолютного заперечення доби Вісника і, продаючися з минулим, не лише струшує луску вчорашнього, а й викидає, разом із нею, повні і життєві зерна. Можна погодитись, що заперечення правди, і моралі, і етики, і гуманізму, розуму і почуттів, і пересадне наголошування сліпої віри і волюнтаризму, перевага деструкції над конструктивною творчістю, орденське самозамикання і заперечення всіх і вся поза особою, сліпий автоматизм і "повстання бестії" - всі ці риси якоюсь мірою є елементами тієї доби, її доктрини і стилю. В умовах сучасності і в практиці сучасного "блискучого відокремлення" ці риси випливають явно, як рецидиви вчорашнього, і є анахронізмом. Але Ви впливає з цього, що разом із цією "лускою вчорашнього дня" слід відкинути і заперечити" також усе, що пропагував і підносив у свій час на своїх сторінках "Вісник", Юрій Шерех відкидає і заперечує. Заперечує все від початку до кінця: волюнтаризм, самодисципліну, культ віри, самозречення і самопожертву в ім'я ідеалу, вироблення характеру, корсарство, орден, самовдосконалення - все, що культивував "Вісник" і що створило цілу добу в історії розвитку української визвольної боротьби і духовости.

Досі ми думали, що коли Ольжич не міг обмежитися "чистою наукою", то цим самим він виявив себе не як звичайна людина, а як сильна індивідуальність, і був тим великим кораблем, якому призначене велике плавання в широкому і бурхливому морі боротьби за визволення і піднесення своєї нації. Ознаками великості такої людини є її характер, сильна воля творити себе і перетворювати дійсність згідно з своїм ідеалом. Юрій Шерех перевертає цю нашу уяву, коли пише, що усім цим "Ірин робив із себе пересічність! Так, те, що йому здавалося новим, якістю нової людини, - це було знищення людини в собі". Ірини (= "вісниківство") були помилка, як помилка є все те, що не бере людей такими, як вони є, а змушує чи штовхає їх робити себе". "В епікозі повісти Ірин скидає з себе луску свого минулого і вибирає шлях "гуманізму супроти себе і супроти інших", і "скидає з себе луску старого корсарства". Він стає вже не "вольвовою чи якоюсь іншою людиною, а людиною в усій широті її духового і фізичного існування". "Війна пронеслась над життям Ірина, як злива над Ізаром. Страшна і згубна, але - очисна. Через поразку і кризу він прийшов до оновлення".

"Отже, окажуть нам, автор (Ю. Косач) проповідує (а може й ви з ним) перебудову людини українського визвольного руху. Яку ж програму можете ви запропонувати?"

І тут ми отикаємось із тією діалектикою, яку Ю. Шерех мусить продумати і зробити відповідні висновки. "Вісниківство" у його позитивних творчих елементах і його втілення в образі Ірина є не "помилкою", а лише певним етапом, який підготував старт для дальшого руху. І лише "вісниківці" типу Ольжича здатні стояти в передових ла-

вах сучасників, які є носіями "вічного самовідродження духа в його втіленнях - епохах". Лише люди цього типу здатні "стати над життям" і боротись за його зміну, пориваючи за собою інших: "Майбутнє України стоїть отвором. Ідімо і борімося, борімося і йдімо!" І хіба не в творчих початках живих побратимів Ольжича і в його наслідників "є справжня програма нового етапу українського визвольного руху і формування нової, нашої людини".

Ю. Шерех відзначає: "Відкидаючи поняття совісти, правди, зла, Ірин водночас говорить про "остаточний тріумф добра" і гадає, що підготує разом із своїми співборцями, "відродження розуму". Ця суперечність стала зерном, що здатне пусти нові парості". "Нове оформляється із старого". "Дуже можливо, що попередня доба ще відносно довго продержить нас у своїй владі. Звичайний закон інерції... Але елементи її вже скорено".

Якби у згоді з цими думками Ю. Шереха чітко сказав, які саме елементи скорено, і в чому є те "старе", що його поразку нова людина мусить визнати і розпрочатися з ним, - в такому разі стаття Юрія Шереха була б новим поштовхом у її перебудові. Але Шерех цього не тільки не сказав ясно й чітко, але дещо й наплутав і затемнив своїми "уяскравленими ересеями", які самі себе заперечують. Справді, як можна перебудуватись "новій людині нашої епохи" і, "підносячи людину в собі", "скорити елементи бестіяльного вчора", якщо вона не буде сама себе виховувати і опановувати, і не жити "мітом вольовості". "Ірин належить до тих людей, хто сказав собі: треба бути таким - і зробив себе таким і повірив у те, що він такий".

І Юрій Шерех пише, що цим самим Ірин робив із себе пересічність. Це суперечить правді і логіці. Безвільна і безхарактерна людина, виробивши в собі характер і волю, тим самим виростає і перестає бути пересічністю. Пересічність робиться там, де панує атмосфера сліпого автоматизму, ледачої інертності, сліпого послуху і культ поліцая з твердим п'ястуком і кованим чоботом - в атмосфері монопартійності і тоталізму. Чи ж можна з цим утотожнювати і до цього зводити "людину визвольного руху"? І ще ми питаємо "в упор": чи була то помилка "Вісника", коли він "не брав людей такими, як вони є, а змушував, чи штовхав їх "робити себе"? Робити і виховувати в собі характер і волю, віру і готовість до самопожертви, культивувати само вдосконалення і сталеву дисципліну ордену - те, що було, і що є й сьогодні єдине, що на потребі - чи суперечить це тому, щоб бути "людиною" в усій широті її духового й фізичного існування?

Сьогодні вже час уміти відрізнати елементи нашого рідного, жовто-блакитного більшевизму від здорового й творчого націоналізму, який, переборюючи в українстві пасивність, почуття меншевартості і брак національної волі й відпорності, та культивує характер, волюнтаризм і дисципліну ордену, разом із цим підносить і культивує ідею українського життя - ідею морального гуманізму і гідності людини. Нова українська людина і духове відродження нації не можуть прийти звідкись стихійно. Вічне самовідродження духа відбувається через людей і в людях. І тут на допомогу розумові мусить прийти запал і ентузіазм, віра і екстаза, самозречення і самопожертва. Фанатичній грі темних сил мусить бути проголошена боротьба за правду і мораль піднесена на ступінь релігійного горіння. Сучасне життя, справді жалке - мусимо боротись за його зміну.

ЮРІЙ ДІБРОВА

С П О Г А Д

Мов диригента палиця блискуча,
Проміння соняшне снувалося з небес.
І в шумах весняних зливався світ увесь,
Останній танув сніг, текли струмки співучі.

Я до ріки зійшов тоді із кручі
І став над берегом: здіймався буревій,
Гримів оркестр розбурханих стихій,
Котились хвилі - грізні і могуті.

І блискали на сонці, як мечі,
І вабили у синю далечінь,
У грізний вир, на хвиль могутні брили.

І я у човен без надуми сів,
Махнув веслом і знявся, і полетів
Туди, де лиш чайки літали білокрилі.

...Що вабило мене тоді на грізні хвилі
На ушлім човнику у бурю ту пливти?
Боротись з вітром? Проти хвиль іти?
Чого шукав? Якій корився силі?

Не знав. Не думав. Лиш відчув душею
Красу життя і зміст у слові - жить!
Увесь до дна цей дивний келих пить!
Любити! Прагнути! Змагатись за Ідею!

...Минали дні і роки пропливали,
Як хвилі ті. І ось дев'ятим валом
Гримить двадцятий неповторний вік.

О, Рідна Земле! Вже твій берег зник.
І я ходжу в чужім краю в загурі,
А серце жде чогось і знову прагне: бурі!

-*****-

ВОЛ. Ш. -ОРЛЕНКО

П І Д К Р И Л А М И Н О Ч І

(Оповідання-спогади)

"...Над нами ніч безрадісна осіння...
Куди іти? Кудюю нам тікати?..
Оточені зусюди катом ми...
Коли не смерть, так вічні ґрати
Проклятої тюрми!"

О.Олесь.

Вечоріло. З синіх верховин, навпростець ярками, через рудки і видолинки підкрадався вечір до гірського села.

З мокравин і річок підгір'я гнав вітер у гори табуни вечірньої імлі; всна старанно зарівнювала землю своїм сірим килимом, покривала яри і видолинки. Тільки горді, величаві верховини Карпат не були покриті.

На привиклик до гірського терену конях - три бойовики: Володимир, Роман і Славко. Вони обережно пробирались до Лавочного: мали домовитися з отаманом тамтешньої боївки про спільну акцію проти ворожої групи, що тероризувала і без того вже зубожілі села. На зворотньому шляху треба їм було з'єднатися з чотою Чорного і роззброїти мадярський загін, що охороняв міст на гірському шляху Сколе - Тухолька--Мадярщина. За всяку ціну висадити міст і цим унеможливити відступ німецьких і мадярських військ.

Наступала серпнева ніч. Темна, як воронові крила, тиха, мрійлива ніч Карпат.

Проїхавши кільканадцять кілометрів, дали коням перепочинок. Було тихо. Навіть гілля дерев не ворухилось. Вітер, нагасавшись за цілий день по всіх усядах, десь спочивав тепер у підніжжі гір.

- Друже хорунжий! - озвався Славко, - ти був у Полтаві?

- Був, - відповів Володимир.

- І в Каневі?

- Так, і в Каневі довелось бути.

Володимир розповідав про Наддніпрянщину, про Київ, Полтаву, Канів, про Дніпро, про широкі степи України, що розкинулись ген-ген далеко, а на них хвилюється ковиль, дрімать козачі могили, перешіптуються з буйновіями про славу минулу...

На світанку вони під'їздили до невеликого гірського села, роз-

ташованого на схилі гори.

Проїхавши через яр, тільки вступили в смерековий кругляк, коли спереду пролунав грізний оклик:

- Стій!!!

Сказано пароді. Коней залишають біля чатів, а самі з провідником ідуть до отамана.

В зруб побудована дерев'яна хата, як орляче гніздо, примостилась на грудях стрімкосхилої гори. Світло пробивалось крізь заслону вікон - не спали.

- Блукаймо, хочемо знайти загублене... (пароль) - проговорив Володимир.

- Горькій чайці, часці небозі... (пароль) - відповів отаман - кремезний чоловік, років на сорок сім.

- Ви голодні, хлопці? - запитав він, а привітна господиня (отаманова дружина), не чекаючи відповіді, поставила на стіл смачну вечерю.

.....

Другого дня ввечері Володимир, Роман і Славко під'їздили до пастушого літника, де їх чекав чотар Чорний із хлопцями. Поділились на дві групи. Чорний і Славко з однією частиною пішов обходом у село роззброювати мадярський загін; Володимир із другою - пішов висаджувати в повітря міст.

Раптом із лісу почулись крики. Чорний послав двох бойовиків на розвідку. Володимир також почув їх і заліз із своїм відділом у природорозривний рівчак, так само виславши одного бойовика до Чорного.

Повернувшись, посланець доповів, що за пів кілометра від мосту стала німецька колона: тринадцять возів і біля двадцяти солдатів. Передній віз застряг у вибоїні, і німці не можуть виїхати.

Чорний вислав трьох бойовиків із кулеметом на засідку до мосту, щоб, на випадок спротиву маляр, не допустити німців на допомогу.

На міст наскочили раптово. Мадярський вартовий падав, прошитий кулею з пістоля. Ще мить - і сильний вибух міни потрясав повітря, відкликаючись далеко в горах. Міст, охоплений клубками чорного диму, падав у річку. Володимир із хлопцями біг туди, звідки долітали сердиті кулеметні черги.

- До кулемета! На допомогу!..

Скобець і Чмола там. Біля них, із розкиданими руками, ниць лежав труп...

Постріли, і знов вибухи гранат. Тріск німецьких "емпі" припиняється. Вісім німців захоплено в полон, кілька валяється в багнюці, решта втікла в ліс.

Кілька бойовиків із Романом залишаються біля німецької колони, інші поспішають на допомогу чотовому Чорному...

З піднятими вгору руками, виряченими від страху очима, бліді на обличчях, стоять біля воріт обеззброєні мадярські "катуні" (солдати). Повстанці поспішно вантажать на вози пакунки і зброю. Чотар Чорний сидить на землі і перев'язує собі ногу.

- Зачепило... - каже він Володимирові, - один биків син через вікно кинув гранату... Мене і Гурлая зачепило...

.....

...Біля вогню лежав молодий, вродливий хлопець із розкритими синіми очима. На чоло недбало зсунулось пасмо золотавого волосся, а під оком закипів кров'ю слід від кулі. Це був двадцятидворічний повстанець Славко Корбут...

З сумом схиляються над тілом друга голови повстанців.

- Спи, Друже наш, вічна пам'ять Тобі. Ти любив Україну і віддав усе за неї... Спи, Друже наш...

.....

Пройдуть роки, розвіються чорні хмари, і на оновленій землі за-
клекотить нове життя.

Раннім ранком, як сонце зійде над задуманими шпилями гір, дівчина-пастушка вижене худобу на полонину і, плетючи вінок, заспіває пісні про українських повстанців. З широких степів Наддніпрянщини прилинуть буйновії, шугатимуть понад верховинами Карпат, шепотітимуть із хвоїнками про невмирущу їхню славу...

-♦♦♦♦♦-

панія тощо) націоналістичні рухи справді посідали праве крило і протиставились усяким лівим "народнім фронтам" і соціялістам. Це протиставлення переніс Донцов і на український націоналізм в теорії. В дійсності, особливо на Наддніпрянщині, в умовах поневолення України чужим окупантом, найбільш лівим і найбільш революційним не лише в методах, а й своїм соціяльним змістом були ті сили, які репрезентують український націоналізм. Символом українського націоналізму наших часів є Хвильовий.

Однобічно-перебільшена оцінка того факту, що УРДП - це новонароджена дитина нових обставин і нового часу, а всі інші політичні партії добігають, мовляв, своїх кінців, бо вони, нібито, обтяжені минулим і не в силі ґрунтовно, відповідно до нових обставин, перебудуватись. В цих фактах - і в першому, і в другому випадку є й плюси і мінуси. Перебудуватись, за доброї волі, кожен зможе (а така воля завжди знайдеться), а от набути тієї сили, певного ідейно-теоретичного багажу і організаційного досвіду, як також і кадрів випробуваних революціонерів новонароджена партія не зможе ніяк, хоч би як вона того хотіла. І тому ще не можна ствердити рації творення нової партії тоді, коли люди, які її творять, змогли б успішно ввійти в найближчу духом існуючу організацію.

Р.

ПРО МОЛОДЬ НАДДНІПРЯНЩИНИ. - До наших рук потрапила непогано видана брошура "Про молодь Наддніпрянщини", яка є критикою іншої брошури на ту ж тему, а саме - "Молодь Великої України і наше завдання", що її видала раніше УРДП. Автор критики - Шульга Михайло - поставив собі за завдання "розкрити справжнє світоглядове, ідеологічне і політичне обличчя автора брошури "Молодь Великої України" і покласти основні засади до розумінь світогляду, ідеології та політичних стремлень наддніпрянської молоді".

Тема полеміки, намір автора і зовнішня солідність видання змусили нас зацікавитись цією брошурою і приглянутись до неї ближче. Автор присвячує свою працю Спілці Української Молоді. Мова йде про молодь Великої України. Все це накладає на автора велику відповідальність. ЧИ СПРАВЛЯЄТЬСЯ АВТОР ІЗ СВОЇМ ЗАВДАННЯМ і чи робить він своєю полемікою ЯКУСЬ ПОСЛУГУ УКРАЇНСЬКІЙ МОЛОДІ?

Спершу - кілька слів про брошуру УРДП - "Молодь Великої України". Ми її пам'ятаємо. До того ж Шульга Михайло щедро її цитує і децю нагадує нам. Названа брошура УРДП написана автором, який, безперечно, є плоть від плоті, кістка від кістки тієї молоді, про яку пише, і книга ця є відбитком безпосередніх переживань, життєвих вражень та уявлень цієї молоді. І в цьому її вартість. Вона являє собою цінний матеріал для вивчення психології, світогляду і характеру та вдачі тієї наддніпрянської молоді, яка "народжена бурєю Революції" і формувалась та проходила відповідну еволюцію в УРСР і сьогодні складає основну частину українського народу.

Брошура УРДП "Молодь Великої України" - це безпосередній відгук на поширену в певному середовищі погордливу і негативну оцінку цієї молоді. Патріотизм автора і справедливе обурення проти сліпої неґації основного масиву українського народу, як зісцупого і збольшевиченого, викликає відповідну реакцію. Темперамент автора диктував напевне загострені антитези і уяскравлені твердження.

Це може декому не сподобатись. Така запальність і протиставлення у формі різких антитез має певні небезпеки попасти у крайність і до того ж не всі за таким протиставленням бачать суть і не всі правильно їх розуміють. А крім того, там, де автор (за вдачею, мабуть, письменник або поет) починає теоретизувати, він не завжди знаходить відповідну і прийнятну термінологію й теоретичні формули, щоб дати суттєві, правильні і глибокі узагальнення і висновки. Все це стало причиною того, що автора не всі правильно зрозуміли і він нажив собі чимало противників. Йому закидають "матеріалізм", укапізм і т.д. А в дійсності названа брошура до таких обвинувачень не дає ніяких підстав. Навпаки, як ми вже відзначили, вона являє собою цінний матеріал до вивчення сучасної української молоді, і її варто декому читати.

Зовсім інше доводиться сказати про брошуру Михайла Шульги - "Про молодь Наддніпрянщини". Автор поставив перед собою невдачне завдання: взяти розділ за розділом, тезу за тезою, і будучо - їх заперечити, протиставивши їм свої погляди. А ці погляди не становлять ніякої вартости, бо це не є власна думка - плід безпосереднього досвіду і знання наддніпрянської молоді. Шульга підходить до дійсности в УССР і молоді, а також і до тез брошури, яку він критикує, з готовими, штапованими фразами, запозиченими з дешевої антибольшевицької пропаганди і політазбуки бандерівського гатунку. І цим самим робить медвежу послугу і українській молоді. Більшого спрощення життя і проблем і більшого примітивізму думки трудно собі уявити. Через це полеміка Шульги не варта виїденого яйця, і ми б пройшли повз неї, якби в ній не впагувалось явно помилкових і викривлених уявлень і думок та шкідливих поглядів. А ця ж праця присвячена Спілці Української Молоді!

А тому - прослідкуймо за цією полемікою. Що говорять полемісти про наддніпрянську молодь?

Автор з УРДП пише, що "на 99,9 процентів уся молодь Великої України - робітничо-селянська, і не тільки ідеологічно, а фактично, за соціальним походженням". Що ж тут заперечувати? Але Михайло Шульга таки заперечує і це, і витрачає на це дві сторінки дрібного друку.

Автор з УРДП пише, що українська молодь - і та, що творила сферу Крути, а потім пішла в державний апарат і вищі школи (бо на еміграцію виїшли одиниці, дома ж лишилися мільйони), і та, що брала Перекоп і громилла польські армії, включилася в культурний процес і суспільне життя в УССР, вважаючи її за свою державу, або прагнучи її такою зробити.

Михайло Шульга заперечує це і твердить, що "Перекоп і розгром польських армій творила БОЛЬШЕВИЦЬКА МОЛОДЬ" і ділить молодь на різні прошарки, і читає авторові з УРДП лекцію з політграмоти на тему: "УССР була колонією Москви, а не Українською Державою". Бо так написано в політграмоті. А як сприймала УССР молодь - до цього Михайлові Шульзі байдуже. Вибачте, - якась там "третя частина молоді вважала УССР колонією Москви, а не Українською Державою".

Особливої уваги варта полеміка Михайла Шульги в питанні ПРО ХВИЛЬОВОГО І ВПЛИВ ХВИЛЬОВОГО І ХВИЛЬОВІЗМУ НА МОЛОДЬ НАДДНІПРЯНЩИНИ.

Автор з УРДП пише:

- "Хвильовізм - то є консолідація настроїв і прагнень передової, найбільш потенціальної частини українського суспільства. А насамперед бунтівливої революційної молоді. Хто обертався тоді, скажім, серед студентської молоді, той знає, який колосальний резонанс мали серед тієї молоді всі виступи Хвильового". Хто знає, що таке "хвильовізм" і хто знає еволюцію і настрої передової молоді, той не може з цим не погодитись. Але не з таких Михайло Шулґа. Він заперечує:

- "Хвильовізм ми, студенти, (еге, голубчику, так ось ви хто - і ви звідтам? - Репліка наша) трактували тоді, як секту мрійників-письменників, що жила мріями, а не дійсністю". (Що й говорити - розумні голови були ці студенти. - Репліка наша).

- "Хвильовізм разом із смертю Хвильового поховав себе ідейно, політично й тактично навіть для його незначних противників" (Так поховав, що й сьогодні, на 15-му році по його смерті, з ним усе ще в УРСР боряться. - Репліка наша).

- "Хвильовізм, як ідеологічний і політичний рух - це бенгальський вогонь, що блиснув на мить, згорів і, нікого не запаливши, назавжди погас". (Дай Боже, щоб хтось блиснув так, як Хвильовий, хоч би й у нас, на еміграції - а не так, як блиснуло "блискуче відокрелення". - Репліка наша).

- "Насправді про Хвильового і його ідеї при його житті робітничо-селянська молодь нічого й не чула. Почула вона про нього лише в травні 1933 року, коли Хвильовий покінчив самогубством. Робітнича й селянська молодь тоді говорила: "Якийсь комуніст Хвильовий застрілювався, коли побував на посівній і побачив, як селяни пхнуть і мруть з голоду".

Он воно як!

- Але ж дозвольте, - скаже читач, - кому ж вірити? Два наддніпрянці говорять про наддніпрянську молодь, і по-різному. Кому ж вірити? Може, Хвильовий справді "не теє", а ви про нього розписуєтесь... Он же і в "Часі" про Хвильового написано так, як Шулґа пише, і у "Визвольній політиці" пишуть, що "ніякого ренесансу 20-х років", чи якогось там "відродження" на советській Україні не було і не могло бути, а молодь там справді розкладена і збольшевичена.. То на що ж ви натакаєте - що Шулґа, щоб догодити своїй партії, неправду пише і душею кривить?

- Ні, шановний читачу, ми припускаємо, що Михайло Шулґа пише цілком щиро і йому здається, що він пише правду, і то все, що він знає і як розуміє. Але це не міняє справу.

Слова Михайла Шулґи про те, "що хвильовізм ми, студенти, трактували, як секту мрійників" і що про Хвильового українська молодь нічого не знала й не чула" дуже нагадали нам одного наддніпрянця-приятеля. Він теж був студентом і теж належить до того покоління молоді, яке виросло і сформувалось в часи виступу Хвильового і "ренесансу 20-х років". Він був сином розкуркулевих батьків, але пробрався до ВУЗ-у (вищої школи) і вивчився на інженера. А тепер потрапив оце на еміграцію. І дісталась якось до його рук одна невеличка книжечка, видана на еміграції, під назвою: "Націоналізм у літературі на Східних Українських Землях" - С.Николишина. І що б ви думали? Старий емігрант Николишин відкрив цьому наддніпрян-

цеві в новій еміграції Америку — його Батьківщину, на якій він жив, де виріс і якої не знав і аж пізнав оце тепер — на чужині. Книжечка Николикіна, у відмінність від теперішньої писанини про підсоветську дійсність і підсоветську людину у виданнях одного політичного середовища, інформує про советську літературу не штампованими словами з політграмоти про те, що всі советські письменники — це мертві душі, або ті, що пишуть лише на замовлення, і що там, на советській Україні, друкували не літературу, а макулятуру, яку і в руки не варто брати, — а інформує, наводлячи значні уривки з творів і критики на них. І ось ці уривки й цитати перевернули уяву мого знайомого про українську советську літературу і підсоветську дійсність. Кажучи відразу до советського ладу і до підсоветської дійсності, мій добрий приятель теж не хотів брати до рук і не читав її, і нічого не знав не тільки про Хвильового, а й про всіх інших. Він був "внутрішнім емігрантом" і знав лише свою науку. І не бачив усього того, що навколо творилося. І лише тепер, на еміграції, децо пізнав. Перечитавши цю книжечку і ознайомившись в ній хочаб із цитат з деякими творами, він здивовано і захоплено сказав:

— І я в цей час там жив і нічого не знав і не бачив! Я досі не міг собі навіть уявити, щоб там друкувались такі книги, і що там так могло бути. Як я шкодую, що не цікавився всім цим і не читав тоді... Та це ж зовсім інший світ, ніж мені уявлялось...

Ось таким "внутрішнім емігрантом" міг бути в УССР і Михайло Шульга, і тому він міг не знати про Хвильового. То ж нічого нема дивного, що він зеленого поняття не має про Хвильового і хвильовизми, і трактує його з чужого голосу штампами з писань згаданого політичного середовища. А проте, ми припускаємо й інші причини — недосконалість людини, невміння самостійно мислити і податливість до готівих штампів і чужих поглядів. Не виключено, звичайно, що автор так пише, а не інакше — з нахилу до партійної ортодоксії і звички — до неї все припасовувати. Ця метода душе поширена в ССРСР. Там досить знати набір готівих, штампованих тез із Маркса-Енгельса-Леніна-Сталіна, щоб за допомогою їх усе довести і непомилно вхопити правду за бороду. Такою методом орудує і Михайло Шульга, на все у нього готова відповідь, що її він бере з азбуки політграмоти своєї партії.

І він пише: "В брошурі УРДП невірно те то й те, не відповідає дійсності інше — а для доказу береться не дійсність, а та чи інша "непомилна догма". І таке дотримання ортодоксії аж до дрібничковости. У брошурі УРДП автор, скажімо, читає: "Корчагіни перероджувалися в Болобусвих. Ортодоксальні інтернаціоналісти робилися неприємними націоналістами". Михайло Шульга протиставить свою формулу: "Насправді це не було переродження, а усвідомлення свого банкрутства". Бо ж так написано в короткому курсі... чи то пак, у писаннях нової партії...

Недавно нам доводилось слухати одного професора, теж наддніпрянина, не виключено, що колишнього викладача діямату й іогмату. Тепер він служить іншій партії і, звичайно, перебудувався — тепер уже не "буття визначає свідомість", а — "плоть нічтєже, дух животворить". Але метода лишилася та ж сама: ах, як він, користаючись цитатами нового євангелія, паплюжив наше "вчора", як громив наше "сьогодні", на тлі якого блищить лише одна блискуча зоря, що виведе нас усіх у наше прекрасне "завтра". А яким страшним матеріалістом змально-

вано було одного сучасного поета на еміграції - точнісінько такими фарбами, як це робилося відносно ідеалістів там, по той бік залицької завіси.

Михайло Шульга є ретельним учнем цієї школи і цього професора, і діє такими ж методами.

Увесь III-й розділ книги "Про молодь Наддніпрянщини" присвячений цій темі і має назву: "Захист автором (з УРДП) діалектико-матеріалістичного світогляду". (Подумайте! В'яжіть його і кидайте каміння!) (Репліка наша).

Давайте ж придивимось, що ж це за чоловік, який ту чортівську науку, через яку ми й визвольні змагання програли, тут на еміграції посмів захищати.

А цей тип таки пише про МАТЕРІАЛІЗМ і немає його, а... хвалить! І каже, що молодь Наддніпрянщини - матеріалістична, і це не эле, а добре! І що це "ще питання, який світогляд на Україні лишиться панівним. Хто кому на тій Україні робитиме ревізію і який світогляд візьме гору в тому змаганні в Українській Державі.

Не виключена можливість, що візьме гору матеріалістичний світогляд. Уже хоч би тому, що то є світогляд більшості, в боротьбі за державу візьме гору та більшість, і, насамперед, молодь Великої України".

Ні, це таки дось надзвичайне! Як так можна допустити, щоб у нашому українському світі - у світі ідеалістично-волюнтаристичного світогляду - та посмів хтось говорити такі ереси, і нашу молодь розкладати! Гостримо ж на нього списи, сідаймо ж на наші мальовані коні, і, як справжні рицарі ідеалізму - до бою! Та це ж большевик, а може й шпик!

І гостримо ми списи й зуби, і кидаємось за Шульгою Михайлом у бій на нашого ворога. І тріщать наші списи - пера, ламаючи ребра воропові, і летить градом каміння на голову нашого ворога. Слава Україні! І героям слава!

Отак ми доборолись "до самого краю". Придивляємось - а то ж звичайнісінький собі вітряк - наві так, український, для нас муку меле і з нашим же таки мельником, до тим вітряком заправляє.

Отака історія і з тим матеріалізмом виходить. Точнісінько. Придивляємось до книжечки "Молодь Великої України", що її видало УРДП, і в ній читаємо:

"Що це є за таке страхіття "матеріалізм"? Стисло кажучи - ідеалізм то є віра. Матеріалізм - то є знання, то є озброєний досвідом точний і допитливий людський розум. І віра в той розум, і віра в людину". Ми не будемо цитувати всіх міркувань автора з УРДП на тому про ідеалізм і матеріалізм - там справді дещо наплутано, і слово матеріалізм ужито у невластивому значенні. Розрізняють два поняття матеріалізму й ідеалізму: 1) як визначення філософських систем, що визнають правоосновою і причиною всіх причин або примат духа (ідеалізм), або матерії (матеріалізм); 2) вживаються поняття матеріалізму й ідеалізму також у життєво-побутовому аспекті: як визначення ідейності і зв'язаних із нею ідеалістичних поривань до здійснення певної ідеї (ідеалізм) і як визначення обмеження людини до матеріальних інтересів - інтересів свого особистого матеріаль-

ного благобуту і забезпечення свого влунку (матеріалізм). При цьому, звичайно, дуже часто трапляється таке, що прихильник філософського ідеалізму і релігійна людина є найбільшим матеріалістом у житті і в побуті - тобто, є егоїстом, дбає лише про себе і про свої матеріальні вигоди, і чужий усякій ідейності. І навпаки - філософські матеріалісти можуть бути найпакішими ідеалістами в житті.

Автор з УРДП має саме це останнє на увазі, коли пише, що не слід плутати ідейності з ідеалістичним світоглядом, і що "матеріалістичний світогляд східньо-української молоді зовсім не виключає високої ідейності, а навпаки - носії цього світогляду дали якнайкращі приклади тієї ідейності".

Тут можна до автора причепитися: отже, наддніпрянська молодь ідеалістична в житті, але прихильниця філософського матеріалізму, і ви це вважаєте за позитивне? Але автор і цього не говорить а під матеріалізмом наддніпрянської молоді розуміє щось інше. Він дає своє - третє поняття матеріалізму й ідеалізму - в аспекті світовідчуження і психологічної постави до дійсності. Ідеалізм - це сліпа віра в якусь містичну силу, що "ставить в основу всього історичного процесу на землі і в цілому всесвіті вищу волю, дух, що спричиняє по своїй уподобі такий чи такий хід того процесу". "Людський розум доходить до заперечення того, що твердив від віків перший світогляд і що стояв безсилий перед незрозумілими явищами, втікаючи до сліпої віри в якусь містичну силу "Цей людський розум, цей вічний зрешик і бунтар, розвінчує помало всі надприродні чудеса і таємниці, стягає вогонь, що доти був божеством, і робить із нього звичайне явище, замикаючи його в коробочку сірників і т.д. Цей матеріаліст створює інші легенди - легенди сили і могутності людського розуму і людського держання".

Отже, коротше кажучи, мова йде про раціоналізм і ірраціоналізм та про відповідну поставу до дійсності. Віра в розум і в людину почуття певності і володарності у світі - ось це підкреслює автор із УРДП у світовідчуженні наддніпрянської молоді, і це разом з її технічним вишколом, реалізмом і практичністю, є, безперечно, примітивною рисою характеру і світовідчуження наддніпрянської молоді. І молодь ця дійсно така. Але при чому тут матеріалізм? І не дарма автор брошури "Молодь Великої України" в одному місці пише: "Декому здається, що ми беремо під захист матеріалізм. Ні, ми беремо під захист молодь Великої України".

Отже, коли ми придивимось ближче до того страхіття, що його автор назвав матеріалізмом, ми були прикро розчаровані. Дарма ми гострили своє перо-спис і приборали войовничу пазу.

А проте, дехто скаже на коні перед вітряком і ламає свої списи об його крила. До таких належить і Михайло Шульга, який приписує авторові критикованої брошури не що інше, як апологетику діалектико-матеріалістичного світогляду, і на цій підставі обґрунтовує теорію прірви між автором критикованої брошури та його передовою молоддю з одного боку, і "національно-свідомою українською молоддю", до якої належить Шульга - з другого. І лежить та прірва, - пише Шульга, - не в різності, а в протилежності їх "світоглядів, ідеологій і політичних устремлень". "Тому намагання до загачування цієї "прірви", від кого б вона не по-

ходили, недоцільні й непотрібні, бо її не можна загатити. Навпаки, треба рішуче відмежуватись від "передової молоді автора брошури" (Ст. 50). Одним словом, хай живе блискуче відокремлення і слава героям!"

І така брошура присвячується СУМ-ові і поширюється серед української молоді!

Погану, дуже погану послугу робить Михайло Шульга своєю брошурою українській молоді.

Було б півбіди, якби брошура Михайла Шульги була єдиним випадком. Але в ній, як у краплі води, відбилосся все середовище з його специфічним духом самоізоляції, примітивізмом мислення і владним грюкотом кованого чобота. І в цьому середовищі і в його сосі вариться і "виховується" значна частина здібної і патріотичної молоді. Зразком, ідеалом цього виховання є не людина, не українець, а тупоголова і бездумна, або за трафаретом своєї партії думача людина - бестія, яка готова виконати всякий наказ свого "зверхника" чи вождя, але не здатна мислити і бути людиною. Бо ж сам п. П. писав, що "насамперед держава і поліція", і що лише ота бездумна і тупоголова бестія, або, лагідніше висловлюючись, "тип воювника, борця в дослівному, найбільш фізичному розумінні цього слова", "може виконати основну визвольну державотворчу працю" і "бути політичним проводом". ("Українська Трибуна, понеділок, 11 серпня 1947 р.) стор. 4). Як виглядає той "провід" і "державотворча праця", ми могли вже переконались і переконалися щодня на прикладі будівництва таборових держав у кожному таборі. Чи ж маємо ми право сподіватись, що цей провід і "державотворча праця" у ширшому масштабі будуть іншими?

Хочеться вірити, що зусиллями всіх творчих сил буде створений справжній провід, гідний великого народу і відповідний до завдань, які стоять перед нами сьогодні. В цьому проводі займуть своє почесне і належне місце і "воювники, борці в дослівному слові", але не ті, що ведуть домашню війну біля таборового корита і спекулюють кров'ю українських патріотів, які борються на Україні.

Велику роль в створенні справжнього проводу Української Нації відіграє наша ідейно-політична виробленість і зрозуміння один одного. Роль передової теорії нашого визвольного руху і напого відродження в цьому процесі не остання. Отож не слід творити свої поняття "матеріалізму" і цим прозокувати недозрілих воювників "до бор". Не слід чіпляти без потреби на крила нашого вітряка багрянних лат.

-++++-

П. Ч.

